

สำนักพิมพ์หอการค้า
house of commons

สามัญชน เปลี่ยนโลก

แนวคิดและปฏิบัติการทางสังคม
สู่แรงบันดาลใจของคนธรรมดา

ภัทวดี วีระภาสพงษ์

“

ทำอย่างไรเราจึงจะจัดตั้งกลุ่มต่อต้าน
ที่กระจัดกระจายและแตกแยกเป็นส่วนเลี้ยว
ให้รวมตัวกันเป็นขบวนการต่อต้านที่มีความ
สมานฉันท์ และมีความเป็นประชาธิปไตย
เพื่อต่อสู้กับระบบทุนนิยมและรัฐ?
ทำอย่างไรให้การต่อสู้และการเรียกร้อง
ที่เกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ มีความเชื่อมโยงกัน
และได้รับความสนใจอย่างเป็นทางการ?”

Peter Bratsis

ที่มา : ภัควดี วีระภาสพงษ์, “ข้าม, ลอด, อ้อม, มุด: โลกาภิวัตน์ อุปลักษณ์เชิงเทศะและคำถาม
เกี่ยวกับอำนาจรัฐ”, แปลจาก Peter Bratsis, “Over, Under, Sideways, Down: Globalization,
Spatial Metaphors, and the Question of State Power,” in Stanley Aronowitz and Heather
Gautney (eds.), *Implicating Empire* (New York: Basic Books, 2003), pp. 123-131.

สามัญชนเปลี่ยนโลก

(ฉบับปรับปรุงใหม่)

ภักดี วีระภาสพงษ์ แปลและเรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2554

จำนวน 1,000 เล่ม ราคา 100 บาท

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 978-616-91003-1-7

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ภักดี วีระภาสพงษ์.

สามัญชนเปลี่ยนโลก.— กรุงเทพฯ : ของเรา, 2554.

116 หน้า.

1. การเมือง — การมีส่วนร่วมของประชาชน. 2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง.
3. สิทธิทางการเมือง. I. ภักดี วีระภาสพงษ์. II. ชื่อเรื่อง.

320

ISBN 978-616-91003-1-7

บรรณาธิการ : พชร อังกูรทัศนียรัตน์ กิตติชัย งามชัยพิสิฐ

ศิลปกรรมและออกแบบปก : ประดิษฐ์ ลีลานิมิต

สำนักพิมพ์ของเรา (house of commons)

ที่อยู่ 124 ซ. สมเด็จพระเจ้าพระยา 17 คลองสาน กทม. 10600

อีเมล wechange.tonkla@gmail.com

เว็บไซต์ wechange555.com เฟซบุ๊กสำนักพิมพ์ของเรา

สำนักพิมพ์ของเรา
HOUSE OF COMMONS

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สามลดา โทรศัพท์ 02-462-0303

จัดจำหน่าย : สถาบันตันกล้า โทรศัพท์ 02-437-9450

สารบัญ

คำนำ	» 4
1. ขบวนการสืบทอดใหม่	» 7
2. การเมืองฉายภาพอนาคต	» 21
3. กลุ่มเครือข่าย	» 29
4. วิถีระนาบ	» 39
5. กระบวนการแสวงหาจิตสำนึก	» 47
6. ปฏิบัติการท้าทายชีวิต	» 65
7. การป่วนทางวัฒนธรรม	» 81
8. ศูนย์สืบทอด	» 91
9. แนวร่วมชุดดำ	» 99
10. ทวทนน (ขอเรา) คีนมา!	» 111

ที่มา (เรียงตามบท) : คอลัมน์คำขบวนในวารสาร *ฟ้าเดียวกัน* ปีที่ 8 ฉบับที่ 2, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1, ปีที่ 4 ฉบับที่ 4, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 และ <http://www.tonkla.org/>

หมายเหตุ : บทที่ 3, 4, 6, 7, 9 พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกปี 2553 โดยกลุ่ม We Change

คำนำ

การเคลื่อนไหวของประชาชนได้เปลี่ยนไปแล้ว !

จากไพร่ทาสในอาณัติของมูลนาย จากพลเมืองที่ติของรัฐ
จากนักปฏิวัติของลัทธิการเมือง จากพนักงานบริษัท กรรมการ
แรงงานไร้สังกัด ผู้บริโภค ศิลปิน คนตกงาน เหลือของ
นโยบาย และจากใครก็ได้

สามัญชนกำลังขีดเขียนโลกใบใหม่ด้วยปฏิบัติการอันหลากหลาย ด้วยแนวคิดที่เปลี่ยนไป ทว่ามิได้ปรารถนาอำนาจเพื่อการครอบงำ

ครั้งแล้วครั้งเล่าที่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงของประชาชน
ถูกฉกฉวยและปล้นชิง มาวันนี้ประชาชนได้เปลี่ยนแปลงไป
เหล่าสามัญชนมิได้ปรารถนาการนำและการรวมศูนย์ เพียง
ปรารถนาการนำตนเอง การแบ่งปันอันเป็นธรรม การเรียนรู้
ระหว่างเส้นทาง การสร้างสรรค์อันมาจากรากฐานของ
เสรีภาพและความยุติธรรม

สามัญชนเปลี่ยนโลก คือเรื่องราวเหล่านั้น เรื่องราว
ของคนธรรมดาที่ลุกขึ้นมาปฏิเสธ คนธรรมดาที่ไม่แสวงหา
อำนาจ เป็นเส้นทางแห่งสีสันใหม่ เป็นขบวนการของคน
สามัญที่เอื้อให้คนสามัญได้จัดการตนเองและปลดปล่อยจาก
อำนาจครอบงำขนาดใหญ่ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นรัฐ ความเชื่อ
วัฒนธรรม โรงพยาบาล การศึกษา ชาติ ศาสนา ลัทธิ ฯลฯ

นักเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองควรอ่าน ให้เห็นความหลากหลายอันมีสีสันของกลุ่มและขบวนการเล็กๆ ที่เชื่อมโยงเป็นข่ายใยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั่วโลก เพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนในกระแสธารของการเปลี่ยนแปลง

สื่อมวลชนต้องอ่านเพื่อเห็นถึงแนวคิด โครงสร้างการจัดองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปจากวิธีการแบบเดิมๆ จะได้ไม่ต้องคอยวิ่งหาแกนนำหรือตัวแทนมาสัมภาษณ์ด้วยความยากลำบากแล้วพบว่าในที่สุดก็หาไม่เจอ หรือพยายามค้นหาว่าแนวคิดเบื้องหลังข้อเรียกร้องของคนเหล่านี้คืออะไร แล้วมาพบว่ามันซับซ้อนและหลากหลายกว่าขบวนการเคลื่อนไหวแบบเดิมจนไม่อาจนิยามมันได้

ผู้กำลังใช้อำนาจสวดยประโยชน์ก็ต้องอ่าน ท่านอาจหัวเราะรำกับขบวนการขี้นี้ว่าเหล่านี้น่าไม่มีทางทำอะไรได้ หรืออาจสยิวกายอย่างหนาวเหน็บเมื่อค้นพบว่ามันเป็นขบวนการที่ใหญ่โตกว่าที่ท่านคิด

สามัญชนอย่างเรา ยังต้องอ่าน เพื่อมองเห็นภูมิทัศน์ใหม่ของการเคลื่อนไหว และสร้างสรรค์ปฏิบัติการของเราเองให้มีสีสันสดใสรบรายสังคมใหม่ให้เป็นธรรมและมีที่ว่างให้สามัญชนอีกมากมายบนโลกใบนี้

สามัญชนกำลังเปลี่ยนโลก และโลกได้เปลี่ยนไปแล้ว...

สำนักพิมพ์ของเรา
(house of commons)

<http://www.nadir.org/nadir/initiative/agg/images/global/2-seattle/index.html>

การประท้วง WTO ที่ซีแอตเทิล เมื่อปี ค.ศ. 1999 ได้รับการขนานนามว่าเป็นการเปิดตัวขบวนการสังคมใหม่

“

ขบวนการสังคมใหม่ให้ความสำคัญอย่างมากต่อ
‘กระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตย’ ในทุกระดับ
จนอาจกล่าวได้ว่าขบวนการสังคมใหม่มักมีจุดยืนร่วมกับ
แนวคิดอนาธิปไตย”

ขบวนการสังคมใหม่

New Social Movements

คำว่า “ขบวนการสังคมใหม่” เป็นศัพท์และทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการสังคมที่พัฒนาขึ้นมาในยุโรปเพื่อใช้เรียกและอธิบายขบวนการสังคมจำนวนมากที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เนื่องจากขบวนการสังคมเหล่านี้ไม่อาจนิยามและอธิบายได้ด้วยแบบจำลองของขบวนการสังคมเดิมๆ โดยเฉพาะแบบจำลองของขบวนการสังคมที่เกิดจากความขัดแย้งทางชนชั้นตามแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์

แม้จะมีแนวคิดและทฤษฎีที่พยายามจำกัดความและอธิบาย “ขบวนการสังคมใหม่” ออกมาเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ก็เห็นพ้องต้องกันว่าคำคำนี้มีคามหมายค่อนข้างกว้างและคลุมเครือพอสมควร แต่ละขบวนการอาจมีคุณสมบัติไม่ครบตามนิยามที่กำหนดไว้ ทว่าก็ยังจัดอยู่ใน “ขบวนการสังคมใหม่” อีกทั้งคำนิยามยังเลื่อนไหลไปตามช่วงเวลาที่ผ่านมา ความหมายในช่วงทศวรรษ 1960 อาจแตกต่างไปจากความหมายในช่วงทศวรรษ 2000 อยู่บ้าง กระนั้นก็ตาม เรายังสามารถกำหนดขอบเขตและคุณสมบัติ

ของความเป็น “ขบวนการสังคมใหม่” โดยเห็นพ้องต้องกันได้ในระดับหนึ่ง คำคำนี้จึงเป็นคำที่ยังคงใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน

บริบททางเศรษฐกิจ-สังคม ของขบวนการสังคมใหม่

นักทฤษฎีที่อธิบายการเกิดขึ้นของ “ขบวนการสังคมใหม่” ยุคต้น กล่าวคือคริสต์ทศวรรษ 1960-1980 มักเน้นย้ำถึงบริบทของความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศโลกที่หนึ่ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบอุตสาหกรรมหนัก การมีโรงงานขนาดใหญ่แบบครบวงจร การแบ่งงานกันทำตามสายพานการผลิตมาเป็นการผลิตแบบ “ยุคหลังอุตสาหกรรมหนัก” กล่าวคือระบบเศรษฐกิจที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ภาคบริการและอุตสาหกรรมสารสนเทศ

ระบบเศรษฐกิจแบบยุคหลังอุตสาหกรรมหนักนี้ทำให้เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นมา บางคนเรียกว่า “ชนชั้นอนุกรรมาชีพ” (sub-proletariat) ชนชั้นนี้คือแรงงานรับจ้างตามโรงงานและภาคบริการ มักทำงานไม่เต็มเวลาหรือทำงานชั่วคราว เช่น พนักงานขายในเครือข่ายร้านฟาสต์ฟู้ด ฟรีแลนซ์ที่รับงานมาทำที่บ้านเป็นรายชิ้น ฯลฯ แรงงานกลุ่มนี้ไม่มีหลักประกันในด้านความมั่นคงของการทำงาน สวัสดิการ หรือสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐาน อีกทั้งยากที่จะรวมตัวกันก่อตั้งองค์กรในลักษณะสหภาพขึ้นมา

ในส่วน of ชนชั้นกลางในโลกที่หนึ่งนั้น ความรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การติดต่อเชื่อมโยงและรับรู้ข่าวสารต่างๆ แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง ถึงแม้จะมีความมั่งคั่งทางวัตถุล้นเหลือ แต่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

ทั้งในเมืองและในชนบท ผลกระทบที่มลพิษมีต่อสุขภาพของประชาชน การดำรงชีวิตในสังคมโฆษณาที่ไม่ให้ทางเลือกอื่นของชีวิตนอกจากการบริโภค และความรู้สึกถึงการถูกรบกวนจากข้อมูลข่าวสารของสื่อกระแสหลัก รวมทั้งความผิดหวังที่มีต่อองค์กรการเมืองไม่ว่าฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวา ทำให้ชนชั้นกลางหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อยรู้สึกไม่พอใจและต่อต้านระบบที่เป็นอยู่

ขณะที่ในด้านโลกที่สามความเติบโตของลัทธิเสรีนิยมใหม่ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ทำให้กลุ่มประเทศโลกที่สามต้องเผชิญกับกระบวนการสะสมทุนอีกรูปแบบหนึ่ง ดังที่ เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) เรียกว่า “ระบอบการสะสมทุนด้วยการปล้นชิง” (accumulation by dispossession) การสะสมทุนรูปแบบนี้มีสองด้านหลักๆ ด้วยกัน คือ การขูดรีดจากแรงงานโดยอาศัยความยืดหยุ่นของตลาดแรงงานโดยเฉพาะการจ้างงานแบบเหมาช่วง และการขูดรีดด้วยการแย่งชิงทรัพยากร ระบอบการสะสมทุนด้วยการปล้นชิงทำให้เกิด “ชนชั้นแรงงานนอกระบบ” ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันการแย่งชิงทรัพยากรก็ทำให้ชนพื้นเมืองในกลุ่มประเทศโลกที่สามซึ่งแต่เดิมดำรงชีวิตอยู่นอกระบบตลาดทุนนิยมได้ในระดับหนึ่งได้รับผลกระทบอย่างมากและกลายเป็นคู่ขัดแย้งกับลัทธิเสรีนิยมใหม่

ความ “ใหม่” ของ “ขบวนการสังคมใหม่”

การที่ขบวนการหนึ่งได้ชื่อว่า “ใหม่” ย่อมหมายถึงว่ามันมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากขบวนการสังคมเดิมๆ ความใหม่ของขบวนการสังคมใหม่มีอยู่ในด้านต่างๆ ดังนี้

(1)

Tea Party Movement คือ ขบวนการของกลุ่มประชาชน ท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ขาย ผีขาว ฐานะดี อายุเฉลี่ย วัยกลางคน และมีแนวคิด อนุรักษ์นิยม ขบวนการนี้ ก่อตัวขึ้นใน ค.ศ. 2009 เพื่อ ประท้วงรัฐบาลสหรัฐฯ ที่ให้ ภาษีประชาชนไปกับ การ กอบกู้เศรษฐกิจ ขบวนการ Tea Party มีชื่อเรียกร้องให้ ลดภาษีและลดขนาดของรัฐ ลงต่อต้านการปฏิรูประบบ ประกันสุขภาพ และต้องการ ให้บทบัญญัติทางทุกระดับ โดยตีความจากรัฐธรรมนูญ อย่างเคร่งครัด ขบวนการนี้ มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ใน ประเด็นการเหยียดสีผิวและ แนวคิดอนุรักษ์นิยมซึ่งไม่ ต้องการให้รัฐเข้ามาจัดการ ด้านสวัสดิการสังคม

(2)

ลัทธิมาร์กซิสต์ที่ลดทอน ทุกอย่างเป็นเรื่องทาง เศรษฐกิจ หรือที่มักเรียกกัน ว่า economic reductionism ซึ่งเชื่อว่าเป็นไปของ สังคมและปัญหาทุกอย่าง ล้วนมีรากเหง้ามาจากวิธีการ ผลิตทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ผู้ที่ มีการกิจในการเปลี่ยนแปลง วิธีการผลิตย่อมเป็นชนชั้น ทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็คือชนชั้น กรรมกรชีพ ลัทธิมาร์กซิสต์ แนวโน้มที่ว่าชนชั้นหรือกลุ่ม คนอื่นไม่มีบทบาทในการ เปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ เช่นชนชั้นขานาหรือชน พ้นเมืองไม่มีทางเป็นประธาน ของการเปลี่ยนแปลงสังคม มีแต่ชนชั้นกรรมกรชีพเท่านั้น

1. อุดมการณ์และคุณค่า ขบวนการสังคมนิยมมักเน้น

ความหลากหลายของอุดมการณ์และคุณค่า ยอมรับความ แตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ มากกว่าขบวนการสังคมนิยมและ มาร์กซิสต์ในสมัยก่อน อย่างไรก็ตาม ขบวนการสังคมนิยมก็ ยังคงยึดถือในอุดมการณ์ของความเท่าเทียม ความยุติธรรม และประชาธิปไตย ในลักษณะที่เป็นปีกซ้ายของแนวคิดทาง สังคม

มีบางขบวนการที่นำเอาวาทกรรมของประชาธิปไตย ความเท่าเทียม ความยุติธรรม ฯลฯ มาอ้างเป็นอุดมการณ์ แต่เป้าหมายและการปฏิบัติกลับตรงกันข้ามกับวาทกรรมที่ อ้างถึง อาทิเช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย « ในประเทศไทย หรือขบวนการ Tea Party Movement⁽¹⁾ ใน สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ขบวนการประเภทนี้ถูกจัดเป็นขบวนการ “ขวาใหม่” หรือ “อนุรักษ์นิยมใหม่” ไม่ใช่ “ขบวนการสังคมนิยม”

ถึงแม้ขบวนการสังคมนิยมจะมีอุดมการณ์และคุณค่า ที่สอดคล้องกับขบวนการฝ่ายซ้ายยุคก่อน แต่ก็มีการจัด ลำดับความสำคัญและจุดเน้นของอุดมการณ์และคุณค่า ที่แตกต่างออกไป ขบวนการสังคมนิยมให้ความสำคัญ อย่างมากต่อ “กระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตย” (democratization) ในทุกระดับ ให้คุณค่าต่อความเป็น อัตตาณัติ (autonomy) การมีส่วนร่วมโดยตรงของสมาชิก (direct participation) วิธีการและเป้าหมายเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน จนอาจกล่าวได้ว่าขบวนการสังคมนิยมมักมีจุดยืน ร่วมกับแนวคิดอนิธิปไตยมากกว่าแนวคิดมาร์กซิสต์

นอกจากนี้ ขบวนการสังคมนิยมไม่ได้มองว่าตัวเองมี สถานะพิเศษในขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ ตามแนวคิดมาร์กซิสต์ « แบบลดทอน (Reductionist Marxism)⁽²⁾ นั้น ชนชั้นกรรมกรชีพ

คือชนชั้นที่มีภารกิจทางประวัติศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ขบวนการสังคมใหม่ไม่ยอมรับ “เรื่องเล่าแม่บท” ที่ใช้อธิบายประวัติศาสตร์แบบองค์รวม ทั้งไม่ได้มองว่าตัวเองเป็นขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดในประวัติศาสตร์มนุษย์

2. ประเด็นปัญหา ขบวนการสังคมแต่เดิมมักมี

จุดศูนย์กลางอยู่ที่ประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นความไม่เท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจปัญหาปากท้อง ปัญหาค่าแรง ฯลฯ ทว่าในช่วงทศวรรษ 1960-1980 นั้น ประเด็นปัญหาที่ขบวนการสังคมใหม่หยิบยกขึ้นมาเปลี่ยนไป เป็นปัญหาในเชิงอัตลักษณ์ของกลุ่ม (collective identity) เช่น ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ ขบวนการเฟมินิสต์ ขบวนการสิทธิคนรักเพศเดียวกัน ขบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ส่วนขบวนการสังคมใหม่ในประเทศโลกที่สามยังคงเน้น ประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่เพิ่มการหยิบยก ประเด็นปัญหาในเชิงอัตลักษณ์ เช่น วิถีชีวิตดั้งเดิม ชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ ไปพร้อมๆ กัน

ประเด็นปัญหาที่ขบวนการสังคมใหม่หยิบยกขึ้นมามากเป็น ประเด็นที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชีวิตประจำวัน เช่น สิทธิในการทำแท้ง สิทธิในการแต่งงานของคนรักเพศเดียวกัน ขบวนการอาหารช้า ฯลฯ เนื่องจากคุณค่าประการหนึ่งที่ขบวนการยึดถือ คือ เป้าหมายกับวิธีการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขบวนการสังคมใหม่จึงเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้ ประเด็นนี้เห็นได้ชัดในกลุ่ม เฟมินิสต์ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มต่อต้านสังคมบริโภค ฯลฯ ดังนั้นขบวนการสังคมใหม่จึงทำให้เส้นแบ่งระหว่าง พื้นที่สาธารณะกับพื้นที่ส่วนบุคคลพร่ามัวลง โดยเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันเป็นเสมือนห้องทดลองของ

ประสบการณ์ใหม่ๆ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การเน้นการเมือง

« ฉายภาพอนาคต (prefigurative politics)⁽³⁾

การเกิดขึ้นของขบวนการสังคมใหม่พร้อมกับบริบทของ
โลกาภิวัตน์ทำให้ขบวนการมีสำนึกถึงลักษณะแบบโลกาภิวัตน์
ของประเด็นปัญหา สมาชิกขบวนการมักเชื่อมโยงและ
อธิบายความเกี่ยวพันของปัญหาในระดับท้องถิ่น โดยถือว่า
การแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่นจะนำไปสู่การแก้ปัญหาในระดับโลก
ได้ ดังคำขวัญที่นิยมกันมากคือ “คิดระดับโลก ปฏิบัติระดับ
ท้องถิ่น” (Think Globally, Act Locally)

3. การจัดตั้งองค์กร คุณสมบัติในด้านนี้จะเป็นเรื่อง
ที่ขบวนการสังคมใหม่แตกต่างจากขบวนการสังคมเดิมๆ มาก
ที่สุด ในขณะที่ขบวนการสังคมเดิม เช่น ขบวนการชาตินิยม
ขบวนการสังคมนิยม ขบวนการคอมมิวนิสต์ ฯลฯ มักมี
โครงสร้างการจัดตั้งในแบบพีระมิดและมีการบังคับบัญชาจาก
บนลงล่าง ขบวนการสังคมใหม่ใช้การจัดตั้งในแนวนอน
เกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่าย และใช้กระบวนการแสวงหาฉันทา
« มติในการสร้างข้อตกลง⁽⁴⁾ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ มีลักษณะ
แยกย่อย กระจายกระจัดกระจาย และไม่รวมศูนย์

(3)

ดูความหมายและอิทธิพลของ
prefigurative politics ต่อ
ขบวนการสังคมใหม่ ใน
บทที่ 2 หน้า 21-27

(4)

ดูความหมายของกระบวนการ
แสวงหาฉันทามติ ใน
บทที่ 5 หน้า 47-63

กลุ่มต่างๆ ในขบวนการสังคมใหม่มักไม่มีผู้นำเดี่ยว บาง
กลุ่มไม่มีผู้นำอย่างเป็นทางการเลย หรือมีแกนนำในลักษณะ
คณะกรรมการหรือสภาตัวแทน ในการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่
เช่น การประท้วงการประชุมองค์การการค้าโลกที่ซีแอตเทิล
และการประท้วงที่เกี่ยวข้องติดต่อกันมาอีกหลายครั้งนั้น
แทบจะหาผู้นำในความหมายแบบดั้งเดิมไม่ได้เลย กลุ่มต่างๆ
ที่มารวมตัวเป็นเครือข่าย สามารถแตกตัวและรวมตัวกันใหม่
ได้อย่างรวดเร็ว แม้กระทั่งขบวนการสังคมใหม่ในประเทศ
โลกที่สามซึ่งมีความเหลื่อมล้ำระหว่างความเป็นขบวนการ

สังคมใหม่กับขบวนการมวลชน (popular movement) เช่น ขบวนการชาปาติस्ता ขบวนการแรงงานไร้ที่ดินในบราซิล ขบวนการเกษตรกรไรโคคาโนโบลิเวีย ขบวนการชิปโก (Chipko Movement) ในอินเดีย ฯลฯ ก็มักมีโครงสร้างการจัดตั้งที่เป็นแนวนอนมากกว่าขบวนการสังคมนิยมเดิม ขบวนการของกลุ่มคนเสื้อแดงในประเทศไทยก็มีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือเริ่มต้นจากการเป็นขบวนการมวลชน แล้วพัฒนา มาใช้การจัดตั้งแนวระนาบหรือที่เรียกกันว่า “แนวนอน” ในขณะเดียวกันก็ยังหลื่อมซ้อนกันอยู่กับความเป็นขบวนการมวลชน ในส่วนที่ว่าขบวนการคนเสื้อแดงจะพัฒนาไปเป็น ขบวนการสังคมใหม่อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ ยังเร็วไปที่จะสรุปได้ในขณะนี้

4. ประชากรของขบวนการ ดังที่กล่าวไปในตอนต้นแล้วว่าขบวนการสังคมใหม่ในระยะแรกโดยเฉพาะในยุโรป มักมีประชากรส่วนใหญ่เป็นคนผิวขาวชนชั้นกลาง ขบวนการของคนผิวสีมีจำนวนน้อยแต่เป็นขบวนการใหญ่มาก เช่น ขบวนการสิทธิพลเมืองของคนผิวดำในสหรัฐอเมริกา ขบวนการ Chicano ของชาวอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกัน เป็นต้น กระนั้นก็ตาม นักทฤษฎีส่วนใหญ่ก็ยังมองว่าคนผิวขาวชนชั้นกลางเป็นกลุ่มหลักของขบวนการสังคมใหม่ในตะวันตก อีกทั้งการขาดหายไปของคนผิวสีในการประท้วงองค์การการค้าโลกที่ซีแอตเทิลก็เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่มาก มีนักวิชาการบางคน เช่น เดวิด เกรเบอร์ (David Graeber) แย้งไว้ในหนังสือชื่อ *Direct Action: An Ethnography*⁽⁵⁾ ว่า คนหนุ่มสาวในขบวนการสังคมใหม่ไม่ใช่ชนชั้นกลางอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ

ส่วนขบวนการสังคมใหม่ในโลกที่สามที่เกิดขึ้นในช่วง 20 ปีหลังมานี้ มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชั้นล่าง และ

(5)

David Graeber, *Direct Action: An Ethnography* (Edinburg: AK Press, 2009).

มักเป็นกลุ่มคนที่ถูกขบวนการฝ่ายซ้ายละเลยมองข้ามไป ในการเคลื่อนไหวสมัยก่อน กลุ่มคนเหล่านี้คือ แรงงานว่างงาน (เช่นขบวนการปีเกเตโรสในอาร์เจนตินา) ชนพื้นเมือง (เช่น ชาปาติस्ता ขบวนการชิปิโก) แรงงานนอกระบบ (เช่น ขบวนการประชาชนในเวเนซุเอลา) เทคโนโลยีสารสนเทศที่ ก้าวหน้าขึ้นมากยังทำให้ขบวนการสังคมใหม่ในโลกที่หนึ่งกับ โลกที่สามสร้างความสมานฉันท์และเชื่อมโยงกันได้ ทั้งที่มี เอ็นจีโอเป็นตัวกลางหรือติดต่อกันโดยตรง

5. ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารช่วยให้ขบวนการสังคมใหม่สร้างรูปแบบใหม่ของ อำนาจ นั่นคืออำนาจของข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากอำนาจ ในรูปแบบใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรทางวัตถุ มากมายหรือการจัดตั้งองค์กรที่ใหญ่โต จึงเหมาะกับลักษณะ กระจัดกระจายไม่รวมศูนย์ของขบวนการ ขบวนการสังคมใหม่ พยายามสร้างภาษา สัญลักษณ์ และสัญลักษณ์ของตนขึ้นมา ความแพร่หลายและเข้าถึงง่ายขึ้นของอินเทอร์เน็ตช่วยให้ ขบวนการแย่งชิงพื้นที่ข้อมูลข่าวสารมาจากสื่อกระแสหลักได้ ในระดับหนึ่ง การเกิดขึ้นขององค์กรเล็กๆ ที่ลงท้ายด้วยคำ ว่า Watch จำนวนมาก เช่น FTA Watch, Mine Watch, Amazon Watch ฯลฯ คือการสร้างอำนาจรูปแบบใหม่ของ ขบวนการ

ยุทธวิธีอีกประการหนึ่งที่ขบวนการสังคมใหม่นิยมใช้ก็คือ « ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า (direct action) ⁽⁶⁾ » ซึ่งเน้นปฏิบัติการ ที่สำคัญอุดมคติของตนออกมาโดยไม่ต้องมีตัวกลาง เช่น สื่อมวลชนหรือพรรคการเมือง ขบวนการสังคมใหม่ใน ตะวันตกเกิดขึ้นพร้อมกับวิกฤตการณ์ความน่าเชื่อถือใน พรรคการเมืองและระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน จึงทำให้ ขบวนการพยายามแสวงหารูปแบบของการมีส่วนร่วมและ

(6)

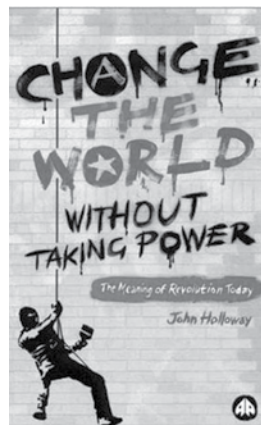
ดูความเป็นมาและตัวอย่าง
“ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า”
ในบทที่ 6 หน้า 65-79

การตัดสินใจที่เป็นทางเลือกอื่นๆ แม้กระทั่งปฏิเสธการเมืองในระบบผู้แทนทั้งหมด และหันมาฝากความหวังไว้กับการตื่นรู้ของภาคประชาสังคม (civil society) แทน ดังคำขวัญที่ว่า “เปลี่ยนแปลงโลกโดยไม่ยึดอำนาจรัฐ” (change the world without taking power) ส่วนขบวนการสังคมใหม่ในโลกที่สามนั้นมีตั้งแต่ไม่มุ่งยึดอำนาจรัฐ (เช่น ซาปาติสตา ขบวนการแรงงานไร้ที่ดิน ฯลฯ) ไปจนถึงการสร้างอำนาจต่อนโยบายรัฐผ่านพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (เช่น เวเนซุเอลา โบลิเวีย เอกวาดอร์ ฯลฯ)

ยุทธวิธีอีกประการที่ยังเป็นที่ถกเถียงกันมากก็คือการไม่ใช้ความรุนแรง มีบางขบวนการที่ใช้ยุทธวิธีนี้จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เช่น ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ ขบวนการสิทธิพลเมือง ขบวนการต่อต้านเชื้อนในอินเดีย เป็นต้น แต่ก็มีคนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยหรือนิยามคำว่า “ความรุนแรง” แตกต่างออกไป เช่น กลุ่มแนวร่วมชุดดำ (Black Bloc)⁽⁷⁾ บางกลุ่มไม่สนใจประเด็นนี้มากเท่าไร เช่น ขบวนการประชาชนในละตินอเมริกา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของขบวนการสังคมใหม่กับเอ็นจีโอ

ขบวนการสังคมใหม่ในช่วงแรกๆ กล่าวคือ ช่วงทศวรรษ 1960-1970 เช่น ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ ขบวนการเฟมินิสต์ ขบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นมาเองจากการรวมกลุ่มของประชาชนโดยไม่มีเอ็นจีโอเป็นแกนกลาง มีแกนนำบางคนที่อาศัยประสบการณ์จากการเคลื่อนไหวในช่วงนี้ออกมาก่อตั้งเอ็นจีโอที่จะมีบทบาทอย่างมากในการเคลื่อนไหวต่อไป อาทิเช่น กลุ่มกรีนพีซ องค์กร Earth First! เป็นต้น

(7)

ดูปฏิบัติการของ “แนวร่วมชุดดำ” ในบทที่ 9 หน้า 98-109

(8)

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1998 ขบวนการรากหญ้าจากทุกทวีปทั่วโลกประชุมกันที่นครเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ มีการตกลงกันก่อตั้งเครือข่ายประสานงานในชื่อ Peoples' Global Action (PGA) ขึ้น PGA ไม่มีสมาชิก ไม่มีโฆษก ไม่มีแกนนำ แต่ผู้ประสานงานที่ได้รับการเลือกตั้งตามวาระเพื่อทำหน้าที่จัดการประชุมและเป็นศูนย์สื่อสารบัญญัติ 5 ประการที่ถือเป็นคุณลักษณะของ PGA คือ 1.ต่อต้านระบบทุนนิยมจักรวรรดินิยม คัดค้านนิยมข้อตกลงการค้าเสรี 2.ต่อต้านการครอบงำและการแบ่งแยกทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นลัทธิเชื้อชาตินิยม ลัทธิคลั่งศาสนา ฯลฯ โดยยึดมั่นในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 3. ยืนยันการเผชิญหน้ากับระบบที่กดขี่ ไม่เชื่อในวิธีการลือปบ 4. ใช้วิธปฏิบัติการทำลายซึ่งกันและอารยะขัดขืน 5. ปรารถนาการจัดตั้งองค์กรตั้งอยู่บนการกระจายอำนาจ ความเป็นอิสระ ไม่มีศูนย์กลาง

PGA ทำหน้าที่ประสานวันปฏิบัติการระดับโลกมาแล้วหลายครั้งทั่วโลก ครั้งแรกสุดคือการประท้วงการประชุมองค์การการค้าโลกในนครเจนีวาเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1998 ครั้งที่โด่งดังที่สุดคือการประท้วงการประชุมองค์การการค้าโลกที่นครซีแอตเทิลในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ซึ่งเมืองคัดและประชาชนมาร่วมประท้วงหลายหมื่นคน กระทั่งยุติการประท้วงองค์การการค้าโลกในครั้งนั้นลงได้

เอ็นจีโอเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นต่อขบวนการสังคมใหม่ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ซึ่งมีการขยายตัวของเอ็นจีโอ พร้อมๆ กับการขยายตัวของลัทธิเสรีนิยมใหม่ แม้ว่าเอ็นจีโอจะสร้างคุณูปการหลายประการแต่ก็เริ่มมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น เนื่องจากเอ็นจีโอส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนและภาคประชาสังคม เอ็นจีโอจึงมีแนวโน้มที่จะมองข้ามการวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะความขัดแย้งทางชนชั้น สนใจแต่ประเด็นปัญหาของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม/ชุมชน ถอยห่างจากการเมือง และทำหน้าที่เหมือนเข้ามาแปรรูปหรือรับเหมาช่วงการทำงานด้านสวัสดิการสังคมแทนภาครัฐ นอกจากนั้นเอ็นจีโอบางส่วนยังหันไปจับมือเป็น “หุ้นส่วน” กับบริษัทใหญ่ๆ ด้วย

ขบวนการสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา จึงมีหลายกลุ่มที่ปฏิเสธบทบาทของเอ็นจีโอ หรือพยายามลดบทบาทของเอ็นจีโอลง อาทิเช่น เครือข่าย Direct Action Network และ People's Global Action (PGA)⁽⁸⁾ ที่มีบทบาทในการประท้วงที่ซีแอตเทิล ขบวนการประชาชนในประเทศโลกที่สามเช่นในละตินอเมริกา ก็มีแนวโน้มที่จะจัดตั้งตัวเองมากกว่าพึ่งพิงการจัดตั้งจากเอ็นจีโอ

ข้อวิจารณ์ต่อขบวนการสังคมใหม่

กล่าวได้ว่าสิ่งที่เป็นคุณสมบัติเด่นและเป็นจุดแข็งของขบวนการสังคมใหม่ ก็คือจุดอ่อนของตัวมันนั่นเอง เราอาจสรุปข้อวิจารณ์ออกมาได้ดังนี้

1. **อุดมการณ์** ขบวนการสังคมใหม่มักถูกวิจารณ์ในแง่ของความสับสน การชูประเด็นปัญหาที่หลากหลายเกินไป ไม่มีเอกภาพทางความคิด ไม่มีวาระของแผนการ ไม่มี

นิมิตภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับสังคมที่พึงปรารถนา

2. อัตลักษณ์ การเน้นประเด็นอัตลักษณ์มีจุดแข็งในแง่ของการระดมผู้สนับสนุนตดข้ามชนชั้นได้ แต่ในขณะเดียวกัน การเน้นอัตลักษณ์มากเกินไปก็ทำให้กลุ่มมีลักษณะปิดตัว มีแต่ประเด็นด้านวัฒนธรรม ขาดมิติทางการเมืองและเศรษฐกิจ กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือซาปาติस्ता⁽⁹⁾ เมื่อครั้งที่ ขบวนการซาปาติस्ताเปิดตัวครั้งแรกใน ค.ศ. 1994 นั้น ขบวนการกำหนดการต่อสู้ไว้ในลักษณะของชนชั้น แต่ซาปาติस्ता กลับถูกมองจากโลกภายนอกว่าเป็นขบวนการของชนพื้นเมือง ที่ต่อสู้ในเชิงอัตลักษณ์เพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากโลก ภายนอก ขบวนการซาปาติस्ताจึงจำเป็นต้องโน้มเอียงมาเล่น ในประเด็นอัตลักษณ์มากขึ้น ทำให้ประเด็นด้านชนชั้นพราว่ว ไป ขบวนการซาปาติस्ताได้รับความนิยมในระดับสากล ทั้ง ในอินเทอร์เน็ตและในสื่อระดับโลกก่อน แล้วถึงค่อยสะท้อน อิทธิพลกลับไปยังประเทศเม็กซิโก จนถึงในปัจจุบันซาปาติस्ता ก็ยังต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้รับการยอมรับสิทธิที่จะดำรงอยู่ ในประเทศของตัวเอง

3. โครงสร้างการจัดตั้ง ขบวนการสังคมใหม่มักถูก วิเคราะห์ในเรื่องความไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่มีความชัดเจน แน่นนอนในด้านการจัดตั้ง ขบวนการสังคมใหม่ไม่เคยตอบ คำถามได้อย่างชัดเจนว่า หากมีแต่การจัดตั้งในแนวระนาบ แล้วขบวนการจะจัดการอย่างไรกับความสัมพันธ์ต่อรัฐ ซึ่งถึง อย่างไรก็เป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งอยู่ดี

4. ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี แนวทางการเปลี่ยนแปลง สังคมโดยไม่ยึดอำนาจรัฐนั้น ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่อาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง ดังตัวอย่างการประท้วง สงครามอิรักทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ทั้งๆ ที่มีประชาชน

(9)

อ่านเพิ่มเติมใน ZAPATISTA, กัวเตมา วีระกาสพงษ์ แบล และเรียบเรียง (กรุงเทพฯ : เดย์ โพเอทส์, 2547)

ออกมาประท้วงขนานใหญ่อย่างแทบไม่เคยมีมาก่อน จำนวน
ผู้ประท้วงรวมกันแล้วหลายล้านคน แต่ก็ไม้อาจสร้างแรงกดดัน
ต่อนโยบายของสหรัฐอเมริกาและกองกำลังผสมหลายชาติ
ได้มากนัก นอกจากนี้ยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า สมาชิกใน
ขบวนการสังคมนิยมพอใจแค่ได้ลงมือปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า
กล่าวคือพอใจกับการทำกิจกรรมเพื่อตัวกิจกรรมนั่นเอง โดย
ไม่คำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายอย่างเพียงพอ

ข้อมูลประกอบการเขียน

ฮาร์วี, เดวิด. 2551. "โหมโรง: บทพิสูจน์ลัทธิเสรีนิยมใหม่ (เศรษฐศาสตร์
อันตราย)." ภัควดี วีระภาสพงษ์ แปลจาก Chapter 6 "Neoliberalism
on Trial" ใน *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford
University Press, 2007. บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 1619.
<http://61.47.2.69/~midnight/midnighttext/0009999877.html>

Bruechler, Steven M. 2007. "New Social Movement Theory." In George Ritzer (ed.). *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Oxford: Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. http://www.blackwellreference.com/public/tocnode?id=g9781405124331_yr2010_chunk_g978140512433120_ss1-22.

Canel, Eduardo. 1997. "New Social Movement Theory and Resource Mobilization Theory: The Need for Integration." In M. Kaufman and H. Dilla Alfonso (eds.). *Community Power and Grassroots Democracy: The Transformation of Social Life*. London: Zed Books. Available from http://www.idrc.ca/cp/ev-54446-201-1-DO_TOPIC.html.

"Glossary of Terms Used to Study Social Movements." http://culturalpolitics.net/social_movements/glossary.

Johnston, Hank. Et al. 1994. "Identities, Grievances and New Social Movements." In Enrique Laraña, Hank Johnston and Joseph R. Gusfield (eds.). *New Social Movement: From Ideology to Identity*. Philadelphia: Temple University Press.

Melucci, Alberto. 1994. "A Strange Kind of Newness: What's "New" in New Social Movements?." In Enrique Laraña, Hank Johnston and Joseph R. Gusfield (eds.). *New Social Movement: From Ideology to Identity*. Philadelphia: Temple University Press.

"New social movements." <http://www.answers.com/topic/new-social-movements>.

"New social movements." Wikipedia. https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/New_social_movement.

Sader, Emir. 2004. "Beyond Civil Society." In Tom Mertes (ed.). *A Movement of Movements: Is Another World Really Possible?*. London and New York: Verso.

Slater, David. 1991. "New Social Movements and Old Political Questions: Rethinking State-Society Relations in Latin American Development." *International Journal of Political Economy*. Spring: 32-65. available from <http://www.unc.edu/courses/2005fall/geog/160/001/GEC'05/slater.pdf>.

http://www.bbc.co.uk/spanish/specials/1935_zapatistas/page2.shtml

สภาพการปกครองที่ดี หรือ Caracoles ของขบวนการชาปติस्ता หนึ่งในความพยายามสร้างชุมชนใหม่ของชนชั้น
โดยวางพื้นฐานอยู่บนความไม่แบ่งชนาคน

“
กระบวนการทางการเมืองจะต้องสะท้อนความ
สัมพันธ์และโครงสร้างที่ ‘ฉายภาพ’ และเป็นตัวแทน
ของสังคมที่พึงปรารถนา ณ ที่นี้และเดี๋ยวนี้”

การเมืองฉายภาพอนาคต

Prefigurative Politics

คำว่า “prefigurative politics” อาจยังไม่แพร่หลายมากนักในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของประเทศไทย แต่เป็นคำที่มีการใช้กันกว้างขวางพอสมควรในขบวนการสังคมใหม่ทั้งในอเมริกา ยุโรป และละตินอเมริกา ในที่นี้ขอแปลเป็นคำไทยไปพลางๆ ก่อนว่า “การเมืองฉายภาพอนาคต”

คำว่า “prefigure” ตามพจนานุกรม Oxford ให้ความหมายว่า “การจินตนาการล่วงหน้า” ส่วนคำว่า “prefigurative politics” ในความหมายที่ใช้กันในขบวนการสังคมใหม่หมายถึง การดำเนินการทางการเมืองที่ทำให้เราเห็นภาพอุดมคติที่วาดไว้สำหรับอนาคต ด้วยการสร้างโลกอุดมคติขึ้นมาในปัจจุบัน

ความเป็นมาของคำว่า “prefigurative politics”

ไม่ทราบแน่นอนว่าใครเป็นผู้บัญญัติคำว่า “prefigurative politics” ขึ้นเป็นคนแรก แต่คำคำนี้เริ่มมีการใช้กันแพร่หลายในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 โดยเกิดขึ้นพร้อมกับอิทธิพลทาง

ความคิดของกลุ่มซ้ายใหม่ (New Left) กลุ่มเฟมินิสต์ กลุ่มสันติวิธี กลุ่มอนาธิปไตย และกลุ่มเคลื่อนไหวทางนิเวศวิทยา

ในแง่หนึ่ง “prefigurative politics” คือการตอบโต้และทวนกระแสแนวคิดแบบเลนินนิสต์ แนวทางการต่อสู้แบบเลนินนิสต์ถือว่า “เป้าหมายตัดสินวิธีการ” หรืออุปมาได้ว่า “คุณไม่อาจทอดไข่โดยไม่ตอกไข่แตกก่อน” เพื่อบรรลุสังคมอุดมคติที่มีความเสมอภาคและเสรีภาพ เราต้องอาศัยพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น ระบอบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ และบางครั้งอาจต้องใช้ความรุนแรงของการปฏิวัติเพื่อถอนรากถอนโคนสังคมเก่า เราเรียกแนวทางแบบ “เป้าหมายตัดสินวิธีการ” เช่นนี้ด้วยคำอีกคำหนึ่งคือ “การเมืองเชิงยุทธศาสตร์” (strategic politics)

บรรยากาศความผิดหวังต่อพรรคคอมมิวนิสต์และระบอบสังคมนิยมในรัสเซียทำให้ปัญญาชนฝ่ายซ้ายและนักเคลื่อนไหวหลายกลุ่มหันมาตั้งคำถามต่อหลักการ “เป้าหมายตัดสินวิธีการ” และหันมาใช้หลักการ “วิธีการต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเป้าหมาย” แทน แนวคิดนี้ส่งผลให้เกิด “การเมืองฉายภาพอนาคต” โดยได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเฟมินิสต์ที่พูดขำขำว่า “เรื่องส่วนตัวคือการเมือง” (“The personal is political”) หมายถึงการดำเนินชีวิตส่วนตัวย่อมสะท้อนถึงการเมืองทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม ในขณะที่กลุ่มซ้ายใหม่ ซึ่งเกิดความคลางแคลงใจต่อโครงสร้างและรูปแบบการจัดตั้งองค์กรแบบพรรคคอมมิวนิสต์เดิมๆ จึงหันมาให้ความสำคัญแก่ “กระบวนการ” เท่าๆ กับ “เป้าหมาย” กล่าวคือกระบวนการทางการเมืองจะต้องสะท้อนความสัมพันธ์และโครงสร้างที่ “ฉายภาพ” และเป็นตัวแทนของสังคมที่พึงปรารถนา ณ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่บอกให้คนรอไปก่อน

กลุ่มสันติวิธีและกลุ่มที่ไม่ใช้ความรุนแรงนั้นมีแนวทางของ “วิธีการต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเป้าหมาย” อยู่แล้ว กลุ่มนี้ ได้ขยายแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรงไปสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การไม่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว การไม่ใช้ความรุนแรงต่อสิ่งมีชีวิตอื่น เป็นต้น กลุ่มอนาธิปไตยเน้นการจัดตั้งและการดำเนินชีวิตที่ปราศจากลำดับชั้นบังคับบัญชา ส่วนกลุ่มเคลื่อนไหวทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมเชื่อว่า การดำเนินชีวิตของนักกิจกรรมต้องสอดคล้องกับเป้าหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

อิทธิพลของ “การเมืองฉายภาพอนาคต” ที่มีต่อขบวนการสังคมนิยม

หลังจากขบวนการขนาดใหญ่สองขบวนการที่ใช้แนวทาง “การเมืองฉายภาพอนาคต” จนประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ขบวนการสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกาและขบวนการสัตยาเคราะห์ของคานธี “การเมืองฉายภาพอนาคต” ก็กลายเป็น “ตราประทับ” ของขบวนการสังคมนิยมยุคหลังๆ ไม่ว่าจะเป็น ขบวนการคริสต์สังคมนิยม ขบวนการเทววิทยาเพื่อการปลดปล่อย (Liberation Theology)⁽¹⁾ ขบวนการต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ ขบวนการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ มักยึดหลักการของ “การเมืองฉายภาพอนาคต” ไม่มากนักน้อย

แต่ “การเมืองฉายภาพอนาคต” มีอิทธิพลมากที่สุดต่อขบวนการสังคมนิยมในปัจจุบัน ถึงขนาดที่กำหนดโฉมหน้าของขบวนการ ทั้งในแง่การจัดตั้งองค์กร วิธีการดำเนินการทางการเมือง และโลกทัศน์ของนักเคลื่อนไหวส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการแรงงานไร์ที่ดิน (MST) ในบราซิล ชาปาติस्ताในเม็กซิโก ขบวนการกอบกู้สถานประกอบการโดยแรงงานในอาร์เจนตินา หรือองค์กรของนักเคลื่อนไหวและนักประท้วง

(1) สำนักหนึ่งในศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก แนวคิดของสำนักนี้เอาลัทธิมาร์กซ์มาผสมผสานกับคำสอนของศาสนาคริสต์ พระและบาทหลวงของสำนักนี้เดินทางไปในหลายๆ พื้นที่ที่ยากจนและทำงานจัดตั้งประชาชนชาวพื้นเมืองให้รวมตัวกันเป็นชุมชนรากหญ้า ซึ่งนอกจากจะอ่านพระคัมภีร์ไบเบิลแล้วยังร่วมกันทำความเข้าใจต่อสภาพสังคมเศรษฐกิจโดยใช้ลัทธิมาร์กซ์เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ด้วย ต่อมาในภายหลังฐานจัดตั้งของสำนักเทววิทยาเพื่อการปลดปล่อยยังคงกลายเป็นฐานจัดตั้งของ 3 ขบวนการสำคัญในละตินอเมริกา (ดูเพิ่มเติมในหน้าเดียวกัน ปีที่ 6 ฉบับที่ 3)

- « เช่น กลุ่ม Reclaim the Streets⁽²⁾ ในอังกฤษ เครือข่ายไร้พรมแดน (No Border Network) ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา
- « ขบวนการศูนย์สังคม (Social Centers)⁽³⁾ ในอิตาลีและประเทศยุโรปอื่นๆ กลุ่มอนาธิปไตยและองค์กรรากหญ้าที่เป็นฐานในการประท้วงที่ชีแอตเทิลและทั่วโลก ไปจนถึงเวทีสังคมโลก (World Social Forum) ที่มีคำขวัญว่า “โลกอีกใบหนึ่งย่อมเป็นไปได้” (Another World is Possible) ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ยึดหลักการ “การเมืองฉายภาพอนาคต” อย่างเคร่งครัดทั้งสิ้น

หลักการของ “การเมืองฉายภาพอนาคต” ทำให้องค์กรจัดตั้งตามแนวทางนี้ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กหรือไม่ใหญ่มาก (ยกเว้นขบวนการแรงงานไร้ที่ดินและชาปาติस्ता) ใช้การตัดสินใจด้วยกระบวนการแสวงหาฉันทามติและประชาธิปไตยทางตรง ดำเนินการทางการเมืองด้วยปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า และส่วนใหญ่ใช้แนวทางการไม่ใช้ความรุนแรง (non-violence) เชื่อในการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยไม่ยึดอำนาจรัฐ ต่อต้านการจัดตั้งแบบลำดับชั้นและองค์กรที่รวมศูนย์อำนาจ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองกระแสหลัก กล่าวคือ

(2)
 ดูปฏิบัติการของกลุ่ม RTS ได้
 ในบทที่ 10 หน้า 111-115

(3)
 ดูความเป็นมาของขบวนการ
 ศูนย์สังคม ในบทที่ 8
 หน้า 91-98

ไม่ตั้งพรรคการเมืองหรือดำเนินการทางการเมืองผ่านรัฐสภา
เน้นการสร้างเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ หลายขบวนการ
พยายามสร้างชุมชนใหม่ของตนขึ้นมาโดยวางพื้นฐานอยู่บน
ความใฝ่ฝันถึงอนาคต เช่น นิคมของขบวนการแรงงานไร่ที่ดิน
“สภาการปกครองที่ดี” หรือ Caracoles ของชาปาติस्ता
ศูนย์สังคมในอิตาลี เป็นต้น

ข้อวิจารณ์ต่อ “การเมืองฉายภาพอนาคต”

กลุ่มที่ใช้แนวทาง “การเมืองฉายภาพอนาคต” มักมี
ความตึงเครียดและขัดแย้งกับกลุ่มที่ใช้แนวทาง “การเมืองเชิง
ยุทธศาสตร์” อยู่เสมอ ฝ่ายหลังซึ่งบางทีถูกเรียกว่า “ฝ่าย
ซ้ายเก่า” มักวิจารณ์ฝ่ายแรกว่าเน้นแต่ “กระบวนการ” โดย
ไม่สนใจ “ผลลัพธ์” อย่างจริงจัง หรือไม่มีความเป็นการเมือง
มากพอ ถึงอย่างไรปัญหาใหญ่ๆ ในระดับประเทศก็ยังคง
แก้ไขด้วยการยึดอำนาจรัฐอยู่ดี ไม่ว่าจะยึดด้วยการปฏิวัติหรือ
ด้วยระบบเลือกตั้งก็ตาม »

นับตั้งแต่ขบวนการชาปาติस्ताโด่งดังขึ้นมาใน ค.ศ. 1994
การประท้วงที่ซีแอตเทิลใน ค.ศ. 1999 ไปจนกระทั่งเกิด

เหตุการณ์ 9/11 เป็นช่วงเวลาที่น่าทึ่งเหมือน “การเมืองฉายภาพอนาคต” จะกลายเป็นคำตอบของการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่เมื่อสหรัฐฯ ทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานใน ค.ศ. 2001 และยึดครองอิรักใน ค.ศ. 2003 การประท้วงขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นทั่วโลกกลับไม่อาจเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ได้ ความตื่นตัวของขบวนการในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบกับแนวทางการยึดอำนาจรัฐผ่านระบอบรัฐสภาของขบวนการประชาชนและฝ่ายซ้ายในละตินอเมริกาได้รับความสนใจมากขึ้น อาจทำให้แนวทางแบบ “การเมืองฉายภาพอนาคต” ถูกตั้งคำถามมากขึ้น กระนั้นก็ตามองค์กรและกลุ่มที่เคลื่อนไหวในขบวนการสังคมใหม่ในปัจจุบันจำนวนไม่น้อยยังคงยึดแนวทาง “การเมืองฉายภาพอนาคต” อยู่อย่างเหนียวแน่นเช่นเดิม

ข้อมูลประกอบการเขียน

Breines, Wini. 1989. *Community and Organization in the New Left, 1962-1968: The Great Refusal*. New Brunswick (N.J.). London: Rutgers University Press.

Frezzo, Mark and Karides, Marina. "Socialism for the 21st Century? Prefigurative Politics and Subsidiarity at the World Social Forum." http://www.allacademic.com/meta/p183876_index.html.

http://en.wikipedia.org/wiki/Prefigurative_politics.

Toft, Amoshaun. "Prefigurative Politics in the Pro-Democracy Movement." <http://www.socialecology.org/harbinger/vol2no1/index.html>.

http://en.wikipedia.org/wiki/Anti-nuclear_protests_in_the_United_States

ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1977 เกิดขึ้นจากการรวมตัว
ของกลุ่มเครือข่ายจำนวนมาก ในภาพคือการประท้วงที่ Harrisburg

“
หากเส้นเกิดจากจุดจำนวนมากเรียงต่อกัน เส้นของ
ขบวนการเคลื่อนไหวในยุคใหม่ก็เกิดจากการรวมตัวกัน
ของจุดจำนวนมากที่เรียกว่า กลุ่มเครือข่าย”

กลุ่มเครือข่าย Affinity Group

หากเส้นเกิดจากจุดจำนวนมากเรียงต่อกัน เส้นของ
ขบวนการเคลื่อนไหวในยุคใหม่ก็เกิดจากการรวมตัวกันของ
จุดจำนวนมากที่เรียกว่า Affinity Group ซึ่งในที่นี้ขอแปลไป
พลางๆ ก่อนว่า “กลุ่มเครือข่าย”

กลุ่มเครือข่ายเป็นเสมือนนิเวศของขบวนการ
เคลื่อนไหว แต่สิ่งที่แตกต่างจากนิเวศของขบวนการ
เคลื่อนไหวในสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นขบวนการชาตินิยมหรือ
ขบวนการสังคมนิยม ก็คือนิเวศของขบวนการสังคมใหม่
มีเป็นจำนวนมากมายับไม่ถ้วน ต่างก็มีอิสระในตัวเอง แต่
ขณะเดียวกันก็เกี่ยวข้องกับนิเวศอื่น ๆ อย่างหลวมๆ
พร้อมที่จะแตกตัวและพร้อมที่จะมารวมตัวกันใหม่ ในแง่
นี้ขบวนการเคลื่อนไหวยุคใหม่จึงสอดคล้องกับแนวทางของลัทธิ
อนาธิปไตย หากมิใช่ประกาศว่าเป็นอนาธิปไตยเต็มตัว

ความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มเครือข่ายนั้นสืบย้อนไปได้ถึงต้นกำเนิดในขบวนการอนาธิปไตยในสเปนยุคศตวรรษที่ 19 สเปนเป็นประเทศที่ลัทธิอนาธิปไตยมีความเข้มแข็งและเป็นที่นิยมมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก โดยเฉพาะในช่วงก่อนยุคเผด็จการนายพลฟรังโก ในสมัยนั้น นักอนาธิปไตยและนักกิจกรรมของขบวนการแรงงานจะรวมตัวกันในหมู่เพื่อนสนิทเป็นกลุ่มเล็กๆ เรียกว่า “tertulias” (tertulia ในภาษาสเปน แปลว่า gathering เป็นการมาชุมนุมกันเพื่อพูดคุยถกเถียงในเรื่องต่างๆ เช่น การเมือง วรรณคดี ศิลปะ ฯลฯ) หรือ grupos de afinidad ซึ่งก็คือที่มาโดยตรงของคำว่า Affinity Group นั่นเอง

จากการรวมตัวในหมู่เพื่อนฝูงเพื่อพูดคุยถกเถียงกันถึงเรื่องต่างๆ ตามร้านกาแฟ ในปี ค.ศ. 1888 เมื่อเกิดความขัดแย้งทางชนชั้นอย่างรุนแรงในยุโรป มีการก่อกบฏและการต่อสู้หลายครั้งในหลายท้องถิ่นของสเปน องค์กรของนักอนาธิปไตยและแรงงานสเปนจึงเปลี่ยนรูปแบบของการรวมตัวกันตามธรรมชาตินี้ให้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดตั้ง ขบวนการกลุ่มเครือข่ายของนักอนาธิปไตยสเปนนี้เองที่เป็นแนวทางในการต่อสู้กับลัทธิฟาสซิสต์ในระหว่างสงครามกลางเมืองสเปน (Spanish Civil War ค.ศ. 1936-9)

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 กลุ่มเครือข่ายอนาธิปไตยรวมตัวกันเป็นสหพันธ์อนาธิปไตยไอบีเรียน (Federación Anarquista Ibérica-FAI) โดยมีสมาชิกราว 50,000 คน จำนวนสมาชิกจะเพิ่มขึ้นอีกมากในช่วงสงครามกลางเมือง (นอกจาก FAI ยังมีเครือข่ายอนาธิปไตยอื่นๆ อีก เช่น CNT แต่ FAI จัดเป็นเครือข่ายที่รاديคัลที่สุด) กลุ่มเครือข่าย

ที่รวมตัวกันเป็น FAI นั้นต่างก็มีอิสระเป็นเอกเทศในตัวเอง ไม่มีการรวมศูนย์อำนาจ ไม่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น สมาชิกแต่ละคนมีเสรีภาพในการสร้างแนวทางต่อต้านขัดขืนของตนเอง

การรวมตัวของ FAI จึงเป็นไปอย่างหลวมๆ ในพื้นที่ที่มีกลุ่มเครือข่ายที่เป็นสมาชิก FAI หลายกลุ่ม พวกเขาจะจับมือกันจัดตั้งสหพันธ์ระดับท้องถิ่น สหพันธ์ท้องถิ่นหลายๆ สหพันธ์จะประสานงานกันด้วยคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นมา จากตัวแทนผู้รับมอบอำนาจจากกลุ่มเครือข่ายแต่ละกลุ่ม จากนั้นสหพันธ์ท้องถิ่นจะส่งตัวแทนผู้รับมอบอำนาจไปที่คณะกรรมการระดับภูมิภาคและคณะกรรมการระดับชาติเป็นขั้นสุดท้าย แต่กลุ่มเครือข่ายแต่ละกลุ่มยังคงมีอิสระเป็นเอกเทศ มีการศึกษา การจัดตั้ง การดำเนินงานและปฏิบัติการต่อสู้ของตัวเอง

ในแง่หนึ่ง กลุ่มเครือข่ายและ FAI มีการดำเนินการที่เป็นความลับมาก ทั้งนี้เพื่อป้องกันการแทรกซึมและปราบปรามของอำนาจปกครองและตำรวจ การที่กลุ่มเครือข่ายมีสมาชิกจำนวนน้อยและต่างรู้จักกันและกันดีเป็นระยะเวลานาน จึงช่วยป้องกันการแทรกซึมจากตำรวจได้เป็นอย่างดี

แนวคิดในการจัดตั้งขบวนการโดยมีรากฐานอยู่บนกลุ่มเครือข่าย มาปรากฏอีกครั้งในขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1977 เมื่อประชาชนราว 2,500 คน ซึ่งจัดตั้งขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มเครือข่ายจำนวนมาก บุกเข้ายึดโรงปฏิกรณ์ปรมาณูที่นิวแฮมป์เชียร์ ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ใช้วิธีการรูปแบบนี้ในปฏิบัติการที่ประสบความสำเร็จมากมายหลายครั้งตลอดทศวรรษ 1970 และ 1980 การจัดตั้งแนวทางนี้ยังมีปรากฏ

ในขบวนการโซลิดาริตีในอเมริกากลาง ขบวนการปลดปล่อย
ของชาวรักร่วมเพศ องค์การ Earth First! และขบวนการ
ด้านสิ่งแวดล้อม และที่โด่งดังล่าสุดคือขบวนการสังคมใหม่ที่
ประท้วง WTO ในซีแอตเทิล, ประท้วง IMF และธนาคารโลก
ในวอชิงตัน ดี.ซี., ประท้วงการประชุมสุดยอด FTAA ใน
คิวเบก ตลอดจนการประท้วงสงครามอัฟกานิสถานและอิรัก
ในหลายประเทศทั่วโลก

ลักษณะและแนวคิดของกลุ่มเครือข่าย ในขบวนการสังคมใหม่

กลุ่มเครือข่ายเป็นกลุ่มเล็กๆ อาจมีตั้งแต่ 3-5 คน
ไปจนถึง 20 คน คนเหล่านี้ทำงานร่วมกันในโครงการหรือ
ปฏิบัติการอันใดอันหนึ่ง แรกเริ่มเดิมที กลุ่มเครือข่ายเป็น
กลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นการรวมตัวของเพื่อนฝูง
คนในชุมชน ในที่ทำงานหรือองค์กรเดียวกัน แต่ในระยะหลัง
มีการจงใจจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายขึ้นบ้าง โดยจัดให้จับกลุ่มกัน
ในหมู่คนที่มีความหมายร่วมกัน เช่น การจัดกลุ่มที่เกิดขึ้นใน

« การอบรมปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (direct action)⁽¹⁾ หรือ
การอบรมวิธีการอารยะขัดขืน (civil disobedience) เป็นต้น
กลุ่มเครือข่ายอาจเป็นกลุ่มปิด (ไม่รับสมาชิกเพิ่ม) หรือ
กลุ่มเปิดก็ได้

โครงสร้างภายในกลุ่มเครือข่ายเป็นไปตามแนวทางการ
จัดตั้งแบบอนาธิปไตยต่อต้านการตัดสินใจและการจัดตั้ง
แบบลำดับชั้นที่มีการสั่งงานจากบนลงสู่ล่าง กลุ่มเครือข่าย
ให้อำนาจแก่สมาชิกแต่ละคนที่จะคิดสร้างสรรค์การทำลาย
ซึ่งหน้าของตนเองขึ้นมา ดังนั้น สมาชิกจึงมิใช่แค่ “กระทำ”
ปฏิบัติการ แต่ “เป็น” ปฏิบัติการนั้นด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
คือ ไม่มีช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับวิธีการ กลุ่มเครือข่าย

(1)

ดูความเป็นมาและตัวอย่าง
“ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”
ในบทที่ 6 หน้า 65-79

ภาพ : Emmanuel Dunand/AFP/Getty Images

<http://insidethemiddleeast.blogs.cnn.com/2009/03/20/the-day-in-pictures-6th-anniversary-of-war-in-iraq/>

» การประท้วงสงครามอิรักที่นิวยอร์กและ
อียิปต์เมื่อวันที่ 19 มี.ค. 2009

จัดตั้งในแนวระนาบและไม่มีการรวมศูนย์ ซึ่งเป็นหลักการ
ที่เป็นหัวใจสำคัญสองข้อของลัทธิอนาธิปไตย

กิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายมีได้มากมายไม่มีที่สิ้นสุด ไม่
จำเพาะว่าจะต้องเป็นการประท้วงเท่านั้น แต่อาจเป็นกิจกรรม
ประจำวันที่ทำร่วมกันหรือทำเป็นครั้งคราว กิจกรรมต่างๆ
มีอาทิ การติดป้ายผ้าขนาดใหญ่ ปิดถนนเพื่อขี้อาย
ให้ความสนับสนุนแก่กลุ่มเครือข่ายอื่นๆ เล่นละครข้างถนน
นั่งล้อมต้นไม้ไม่ให้ถูกตัด เปลี่ยนข้อความบนป้ายโฆษณา
ให้เป็นข้อความล้อเลียน เล่นดนตรี ฯลฯ ในระหว่างการ
ประท้วง กลุ่มเครือข่ายจะสร้างกิจกรรมตามความถนัดของ
ตน รวมทั้งมีบางกลุ่มที่ทำหน้าที่เฉพาะบางอย่าง เช่น หน่วย
พยาบาลฉุกเฉิน หน่วยบริการอาหารและน้ำ หน่วยกฎหมาย
ในกรณีที่ผู้ประท้วงถูกจับกุม เป็นต้น

ในสายตาคนภายนอก ขบวนการที่มีฐานการจัดตั้งจาก
กลุ่มเครือข่ายจำนวนมาก อาจดูเหมือนสับสนปนเปและ
ไร้ระเบียบ ทั้งนี้เพราะคนทั่วไปมักเคยชินกับโครงสร้างองค์กร

ที่มีการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้นและมีผู้นำที่ชัดเจน แต่อันที่จริง ขบวนการที่สร้างจากกลุ่มเครือข่ายมีระบบระเบียบที่ชัดเจน เพียงแต่มีความยืดหยุ่นมากกว่า และแทนที่จะใช้การสั่งงานแบบบังคับบัญชา ขบวนการกลุ่มเครือข่ายจะใช้วิธีการประสานงานเป็นโครงข่าย โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้นำ กลุ่มเครือข่ายแต่ละกลุ่มไปจนถึงสมาชิกแต่ละคน มีเสรีภาพในการตัดสินใจและพลิกแพลงไปตามสถานการณ์ เพียงแต่ยึดมั่นในหลักการบางอย่างที่ตกลงร่วมกันไว้ก่อนหน้า อาทิเช่น ปฏิบัติการต้องตั้งอยู่บนการไม่ใช้ความรุนแรง เป็นต้น

ตัวอย่างจากการประท้วงขนาดใหญ่ที่มีฐานการจัดตั้งจากกลุ่มเครือข่าย อาทิ การประท้วง WTO ที่ซีแอตเทิลเมื่อปี ค.ศ. 1999 ในช่วงหลายสัปดาห์ก่อนหน้าปฏิบัติการจริง กลุ่มเครือข่ายจำนวนหลายพันคนเข้าฝึกอบอรมการไม่ใช้ความรุนแรง เช่น การรักษาความสงบนิ่งในสถานการณ์ตึงเครียด การใช้ยุทธวิธีอารยะขัดขืน การตอบโต้กับความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ และกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

en.wikipedia.org

มีคนอีกจำนวนหนึ่งที่เข้ารับการอบรมระดับสอง ซึ่งเป็น การอบรมเกี่ยวกับการเตรียมตัวเมื่อถูกตำรวจจับกุมคุมขัง ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของการสมานฉันท์และความรู้ ด้านกฎหมาย รวมทั้งการสร้างสถานการณ์จำลองเมื่อมีการ ปรามปรามและจับกุมคุมขัง นอกจากนี้ยังมีการอบรมเกี่ยวกับ ยุทธวิธีในการปิดถนน การเล่นเกมละครข้างถนน (street theatre) ฯลฯ

กลุ่มเครือข่ายแต่ละกลุ่มจะตัดสินใจ กันเองว่าจะมีส่วนร่วมในการประท้วงอย่างไร บางกลุ่มอาจทำละครข้างถนน ทำป้ายผ้าและ หุ่นกระดาชขนาดใหญ่ หรืออาจทำง่าย ๆ แค คล้องแขนในขบวนประท้วงปิดถนน ในแต่ละ กลุ่มมักจะมีการตกลงกันเองภายในว่า คนไหน ทำหน้าที่บุรุษ/นางพยาบาลเบื้องต้น คนไหน ทำหน้าที่ให้ข่าวแก่ผู้สื่อข่าว คนไหนที่พร้อม ให้ตำรวจจับกุม และคนไหนในกลุ่มจะทำ หน้าที่คอยช่วยเหลืออยู่ภายนอกคุก ฯลฯ

citizen.typepad.com/eyesontrade/social_movements/

กลุ่มเครือข่ายต่างๆ จะจัดตั้งกันเป็น “รวงเถา” (cluster) รวงเถาเป็นการรวมตัวกันชั่วคราวเพื่อปฏิบัติการ เฉพาะอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการ ประท้วง รวงเถาอาจมีหน้าที่รับผิดชอบในการปิดล้อม พื้นที่ หรือเป็นเจ้าภาพการจัดประท้วงในวันใดวันหนึ่งของการประท้วงที่มีต่อเนื่องหลายวัน หรือจัดแสดงละครข้างถนน ขนาดใหญ่ ฯลฯ การเกาะกลุ่มเป็นรวงเถาอาจจัดตั้งตามท้องถิ่น ของกลุ่มเครือข่าย (เช่น รวงเถากลุ่มเทกซ์ส) หรือเกาะกลุ่ม ตามอัตลักษณ์หรือประเด็นปัญหา (เช่น รวงเถากลุ่ม นักศึกษา หรือรวงเถากลุ่มต่อต้านโรงงานนรก) หรือเกาะกลุ่ม ตามปฏิบัติการ (เช่น รวงเถากลุ่มละครข้างถนน)

ในการประท้วงที่ซีแอตเทิลนั้น พื้นที่รอบศูนย์คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ที่ใช้จัดประชุม WTO ถูกแบ่งออกเป็น 13 ส่วน โดยมีกลุ่มเครือข่ายและรวงเถาแบ่งกันรับผิดชอบไปคนละส่วน ยังมีบางกลุ่มทำหน้าที่เป็น “กลุ่มร้อน” กล่าวคือเป็นกลุ่มอิสระที่พร้อมจะเคลื่อนไหวเข้าไปเสริมกำลังในจุดที่จำเป็น เมื่อปฏิบัติจริง รูปแบบการจัดตั้งเช่นนี้มีความยืดหยุ่นสูง หากได้รับสัญญาณขอกำลังคนเพิ่มในบางจุด กลุ่มเครือข่ายจะประเมินกำลังสมาชิกของตนเอง แล้วตัดสินใจเองว่าจะเคลื่อนไปช่วยตามสัญญาณเรียกหรือจะปักหลักอยู่ที่เดิม เมื่อถูกปราบปรามด้วยแก๊สน้ำตา สเปร์ยพริกไทย กระสุนยาง กระบอง ฯลฯ สมาชิกแต่ละคนและกลุ่มแต่ละกลุ่มจะประเมินกำลังของตนเองว่าจะปักหลักหรือล่าถอย หากมีกลุ่มหนึ่งถอยร่นลงมามีอีกกลุ่มหนึ่งเข้าไปแทนที่ ในขณะเดียวกัน สมาชิกหรือกลุ่มที่ไม่พร้อมจะเผชิญหน้ากับการปราบปราม อาจปักหลักอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีความเสี่ยง ทำหน้าที่สนับสนุนในด้านอื่นๆ หรือคอยชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชน เป็นต้น

การประสานงานและความตกลงทั้งหมดเกิดขึ้นในที่ประชุมของสภาวจาก (Spokescouncil) สภาวจากคือ โครงสร้างการจัดตั้งเพื่อดำเนินปฏิบัติการขนาดใหญ่ แต่ละกลุ่มเครือข่ายหรือรวงเถาจะมอบหมายให้วจากคนหนึ่ง ซึ่งรับมอบการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม ไปเข้าร่วมประชุมสภาวจากเพื่อร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญๆ บางอย่าง เช่น การตัดสินใจในเรื่องของยุทธศาสตร์ด้านกฎหมาย จุดนัดพบ และการส่งกำลังบำรุงต่างๆ สภาวจากจะไม่เข้าไปก้าวก่ายหรือเข้าไปแทนที่ความเป็นอิสระของกลุ่มเครือข่ายใดๆ ทั้งสิ้น กระบวนการตัดสินใจของสภาวจากมักใช้วิธีประชาธิปไตย

« แบบมติเอกฉันท์ (consensus)⁽²⁾

(2)

ดู “กระบวนการแสวงหาฉันทามติ” ในบทที่ 5 หน้า 47-63

www.seaturtles.org/article.php?id=1154

ข้อมูลประกอบการเขียน

http://en.wikipedia.org/wiki/Affinity_group

<http://www.crimethinc.net/>

<http://www.radio4all.org/aia/index.html>

Starhawk, "How We Really Shut Down the WTO," *The Global Activist's Manual*, New York, 2002.

ธันวาคม ค.ศ. 2001 ประชาชนอาร์เจนตินาหลายแสนคนออกมาชุมนุมตามท้องถนน เคาหมอกระตะและตะโกนว่า "Que se vayan todos" (ไล่พวกมันไปทั้งหมด) ขับไล่ประธานาธิบดีออกไปได้ถึง 4 คน ภายในเวลาแค่สองสัปดาห์ หลังจากนั้นคำว่า "Horizontalidad" ก็กลายเป็นคำสามัญที่ประชาชนใช้กันทั่วไป

“

วิถีระนาบ คือขัดตรงกันข้ามกับลัทธิผู้นำ/วิบุรุษ
ที่แพร่หลายในละตินอเมริกา เป็นการตอบโต้ระบอบ
ประชาธิปไตยแบบผู้แทนด้วยประชาธิปไตยทางตรง และ
เปลี่ยนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้กลายเป็นผู้มีส่วนร่วม
โดยตรงในการตัดสินใจทางการเมือง”

วิถึระนาบ

Horizontalidad

Horizontalidad เป็นศัพท์ภาษาสเปน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า horizontalism และแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “วิถีระนาบ” ในที่นี้ขอใช้ศัพท์ภาษาสเปนเป็นหลัก เพื่อให้เกียรติแก่ขบวนการประชาชนชาวละตินอเมริกาที่พูดภาษาสเปน ซึ่งเป็นผู้ให้ความหมายใหม่และทำให้คำคำนี้กลายเป็นความจริงในทางปฏิบัติ

คำว่า Horizontalidad มีทั้งความหมายแคบและความหมายกว้าง ในความหมายแคบนั้นหมายถึง “การจัดตั้งองค์กรแนวระนาบ” ซึ่งแตกต่างตรงกันข้ามจากการจัดตั้งองค์กรแบบพีระมิด การจัดตั้งองค์กรแบบพีระมิดคือการมีผู้นำเดี่ยวหรือผู้นำที่เป็นคนกลุ่มน้อย มวลชนที่เหลือมีลำดับชั้นลดหลั่นกันลงไป และมีสายการบังคับบัญชาแนวตั้ง ส่วน “การจัดตั้งองค์กรแนวระนาบ” คือการกระจายอำนาจอย่างเท่าเทียม เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนระหว่างปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกองค์กร มีการตัดสินใจด้วยกระบวนการแสวงหาฉันทมติ ใช้ระบบประชาธิปไตยทางตรง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างๆ

มีลักษณะแบบเครือข่ายโยงใยในระนาบเดียวกัน โดยไม่มี
ปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรใดมีอำนาจตัดสินใจสูงสุด

การจัดตั้งแนวระนาบมีความเชื่อมโยงและได้รับอิทธิพลมา
จากแนวทางอนาธิปไตย (anarchism) กลุ่มเครือข่ายและ
หลายกลุ่มองค์กรในขบวนการสังคมนิยมใช้วิธีการจัดตั้งแบบนี้
แต่ก็มีหลายองค์กรที่ยังใช้การจัดตั้งองค์กรแบบพีระมิด
อย่างไรก็ดีการฉีกกำลังเป็นเครือข่ายของขบวนการสังคมนิยม
ใหม่จะใช้วิธีการจัดตั้งแนวระนาบเป็นหลัก

ในความหมายกว้างนั้น Horizontalidad หมายถึง
“วิถีระนาบ” ซึ่งเป็นแนวทางของขบวนการประชาชนหลาย
ขบวนการที่ผุดขึ้นมาในอาร์เจนตินาช่วงวิกฤตการณ์ทาง
เศรษฐกิจใน ค.ศ. 2001 “วิถีระนาบ” ของชาวอาร์เจนตินา
ไม่ได้เกิดมาจากลัทธิความคิดใดๆ ไม่ได้มาจากแนวทาง
อนาธิปไตยหรือแม้กระทั่งขบวนการชาปาติस्ताในเม็กซิโก
แต่เกิดจากปฏิกิริยาโดยธรรมชาติที่ต้องการตอบโต้ต่อความ
ล้มเหลวของระบบในประเทศ รวมทั้งแสวงหาหนทางแก้ไข
และข้ามพ้นระบบดังกล่าว

ความหมายของ “วิถีระนาบ” ในขบวนการสังคมนาร์เจนตินา

ไม่มีใครรู้ว่าแนวคิด “วิถีระนาบ” เริ่มต้นที่ไหนหรือโดยใครในอาร์เจนตินา ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ คำคำนี้ไม่เคยมีอยู่ในศัพท์านุกรมการเมืองที่ใช้ในวงกว้าง กระทั่งวันที่ 19 และ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2001 เมื่อประชาชนอาร์เจนตินาหลายแสนคนออกมาชุมนุมตามท้องถนน เคาะหม้อกระทะและตะโกนว่า “Que se vayan todos” (ไล่พวกมันไปให้หมด) รวมทั้งขับไล่ประธานาธิบดีออกไปถึง 4 คน ภายในเวลาแค่สองสัปดาห์ จู่ๆ คำว่า Horizontalidad ก็กลายเป็นคำสามัญที่ประชาชนใช้กันทั่วไป

กลุ่มประชาชนชาวอาร์เจนตินาที่นำแนวคิด “วิถีระนาบ” มาใช้ในทางปฏิบัติ ทั้งในด้านการจัดตั้งองค์กรและการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นขบวนการที่มักเรียกรวมๆ ว่า ขบวนการอัตตาณัติ (autonomous movements) ซึ่งเป็นขบวนการประชาชนจำนวนมากที่เกิดขึ้นมาในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ขบวนการเหล่านี้ต้องการเป็นอิสระจากรัฐให้มากที่สุด ระดับความยุ่งเกี่ยวกับรัฐของแต่ละขบวนการ

มีความแตกต่างกันไป ขบวนการดังกล่าวประกอบด้วย

« ขบวนการแรงงานโรงงานปีเกเตโรส (piqueteros)⁽¹⁾ เช่น กลุ่ม MTD Solano, MTD la Matanza ฯลฯ ซึ่งมีความคิดก้าวหน้าทางการเมือง ชนชั้นกลางในสมัยซาลาแวกบ้าน

« (neighbourhood assemblies)⁽²⁾ สถานประกอบการที่แรงงานกอบกู้ (recuperated workplaces) โรงงานเซรามิกส์ ชานอง โรงพิมพ์ซีลาเวิร์ต โรงแรมบาวเอน ฯลฯ⁽³⁾ กลุ่มสื่อ นอกระแส กลุ่มศิลปิน และชุมชนอัตตาณัติ (autonomous communities) ซึ่งเป็นชุมชนพึ่งตนเองที่ไม่ต้องการให้รัฐเข้ามาแทรกแซง เช่น กลุ่มคนที่ยึดดีกร้าง (โดยเฉพาะธนาคารร้าง) มาทำเป็นศูนย์สังคม หรือกลุ่มคนที่ออกไปสร้างนิคมอิสระของตัวเอง เป็นต้น »

Horizontalidad หรือ “วิถีระนาบ” คือชั่วคราวกันข้ามกับ caudillismo หรือลัทธิผู้นำ/วีรบุรุษที่แพร่หลายในละตินอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งหรือผู้นำเผด็จการทหาร ชาวอาร์เจนตินารู้สึกว่าคนเหล่านี้ล้วนแต่ทรยศต่ออุดมการณ์และไวยาหารของตัวเอง “วิถีระนาบ” จึง

(1)

ขบวนการปีเกเตโรส (Piqueteros) เป็นขบวนการของคนว่างงาน กึ่งว่างงานและแรงงานนอกระบบหลายแสนคน จัดตั้งเป็นองค์กรแบบกระจายอำนาจในลักษณะของ “สหพันธ์” โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ทางการเมืองและยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันไป ขบวนการปีเกเตโรสเริ่มก่อตัวขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 1990 แต่ขณะที่กลุ่มองค์กรเหล่านี้เติบโตขึ้น พวกเขากลับถูกฝ่ายซ้ายในประเทศนี้มองข้าม ทั้งนี้่าจะเป็นเพราะในสายตามาร์กซิสต์ แรงงานเหล่านี้ไม่ใช่ประธานของการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง (<http://www.tonkla.org/2010/10/ละตินอเมริกา-ภาค๑/>, ดูเพิ่มเติมใน ภัควดี วีระภาสพงษ์, “อรุณรุ่งในอาร์เจนตินา,” A Day Weekly, 11-17 มิถุนายน 2547)

(2)

สมัยซาลาแวกบ้าน คือ สภาชุมชนที่ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันจัดตั้งกันขึ้นเอง เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

<http://ecuador.indymedia.org/es/2005/04/9161.shtml>

เป็นปฏิกริยาตอบโต้โดยสัญชาตญาณ เป็นการแสดงความ
ผิดหวังต่อระบบผู้นำโดยรวมทั้งระบบเลือกตั้งในระบบ
ประชาธิปไตยด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับ “วิถีระนาบ” ในอาร์เจนตินาจึงเกิดมา
จากการปฏิบัติจริงมากกว่าจากทฤษฎี เป็นการตอบโต้ระบอบ
ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (representative democracy) ด้วย
ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) และเปลี่ยนผู้มี
สิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้กลายเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการ
ตัดสินใจทางการเมือง

ความหมายของ “วิถีระนาบ” ในขบวนการสังคมใหม่ของ
อาร์เจนตินา พอประมวลได้ดังนี้

ประการแรก “วิถีระนาบ” คือรูปแบบความสัมพันธ์ของ
มนุษย์ ซึ่งครอบคลุมมากกว่าแค่วิธีการจัดตั้งองค์กร “วิถี
ระนาบ” คือการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเท่าเทียม
โดยไม่ยอมตกอยู่ภายใต้กรอบของเงื่อนไขเดิมๆ ไม่ว่าจะเป็น
เพศสภาพ สถานะ วัยวุฒิ คุณวุฒิ ฯลฯ มันเป็นวิธีการเชื่อมโยง
ผู้คนเข้าด้วยกันแบบประชาธิปไตยทางตรง และเชื่อมโยง
ขบวนการต่างๆ เป็นเครือข่าย

ประการที่ 2 “วิถีระนาบ” คือการจัดรูปแบบความ
สัมพันธ์ในเชิงอำนาจเสียใหม่ โดยปฏิเสธแนวคิดของ “อำนาจ
เหนือ” (power-over) กล่าวคือการมีอำนาจเหนือผู้อื่นหรือ
การจัดตั้งที่ผู้นำมีอำนาจเหนือสมาชิก “วิถีระนาบ” หันมา
เน้นการมี “อำนาจร่วมกัน” (power-with) ของสมาชิกใน
องค์กร มีเป้าหมายในการสร้างอำนาจให้สมาชิกและหมู่คณะ
โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินใจ “วิถีระนาบ” ไม่มุ่งยึด
อำนาจรัฐแต่มุ่งสร้าง “อำนาจอีกแบบหนึ่ง” ขึ้นมาด้วยความ
สัมพันธ์ทางสังคม

(3)

สถานประกอบการที่แรงงาน
กอบกู้เป็นขบวนการหนึ่ง
ที่ได้รับความสนใจมากใน
ขบวนการสังคมใหม่ หมายถึง
การที่แรงงานยึดสถาน
ประกอบการที่ล้มละลาย
มาบริหารเอง โดยใช้วิธี
บริหารด้วยวิถีระนาบ ใช้
กระบวนการประชาธิปไตย
ทางตรงในการตัดสินใจ และ
พยายามสร้างระบบการค้ำ
ที่เป็นธรรมขึ้นมา
อ่านเพิ่มเติมใน ฟาเดียกัม
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2

ประการที่ 3 “วิถีระนาบ” เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในตัวมันเอง “วิถีระนาบ” ให้ความสำคัญแก่กระบวนการมากเท่าๆ กับเป้าหมาย คำถามเท่าๆ กับคำตอบ เน้นการเรียนรู้และการทดลองใหม่ๆ

ประการที่ 4 “วิถีระนาบ” เน้นความหลากหลายเท่าๆ กับความเป็นหมู่คณะ “วิถีระนาบ” ยอมรับว่าสมาชิกแต่ละคนแตกต่างกัน มีความคิดแตกต่างกัน แต่ “วิถีระนาบ” ปฏิเสธลัทธิปัจเจกบุคคลนิยม “วิถีระนาบ” มุ่งสร้างความเป็นหมู่คณะของสมาชิก ความเป็นหมู่คณะเท่านั้นที่สามารถรองรับความเป็นอัตตาณัติ (autonomy) ของกลุ่ม

ประการสุดท้าย “วิถีระนาบ” ไม่ใช่อุดมการณ์ ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป ไม่มีวิถีทางที่ถูกต้องเพียงหนึ่งเดียว เช่น ไม่มีแนวคิดสำเร็จรูปว่าอะไรคือ การประชุม “ที่ถูกต้อง” “วิถีระนาบ”ต่อต้านการถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และตัวมันเองไม่ต้องการเป็นอุดมการณ์ด้วย

“วิถีระนาบ” ของชาวอาร์เจนตินาได้รับความสนใจจากผู้คนในขบวนการสังคมใหม่ในโลกที่หนึ่ง มีนักกิจกรรมสังคมจากสหรัฐอเมริกาและยุโรปเข้าไปศึกษา “วิถีระนาบ” และมีบทความจำนวนไม่น้อยเขียนถึงขบวนการอัตตาณัติ โดยเฉพาะสถานประกอบการที่แรงงานกอบกู้ รวมทั้งมีภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับขบวนการต่างๆ ในอาร์เจนตินา อาทิเช่น *Argentina: Hope in Hard Times* (2004) และที่โด่งดังก็คือภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *The Take* (2004) ของ นาโอมิ ไคลน์ และ อาวี ลูอิส

<http://www.flickr.com/photos/magic74/5438855837/>

ข้อมูลประกอบการเขียน

Sitrin, Marina. 2005. "Horizontalidad in Argentina," *Interactivist Info Exchange* (26 July). <http://info.interactivist.net/article.pl?sid=05/07/26/1417232>.

Sitrin, Marina. 2006. *Horizontalism: Voices of Popular Power in Argentina*. Oakland: AK Press.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Horizontalidad>.

กระบวนการแสวงหาฉันทามติเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดและจริงจังที่สุดในกลุ่มนักเคลื่อนไหวของขบวนการสังคมนิยม เป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับชุมชนมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุด เช่นชนเผ่าอินเดียนแดงในทวีปอเมริกา

“

ระบอบประชาธิปไตยยังมีรูปแบบที่เป็นทางเลือกอื่น นอกเหนือจากการใช้เสียงข้างมาก กระบวนการ แสวงหาฉันทามติเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้สำรวจดู ทางเลือกต่างๆ ในบรรยากาศที่เป็นมิตร เน้นความร่วมมือ ไม่ใช่ต่อสู้แข่งขัน”

กระบวนการแสวงหาฉันทามติ

Consensus Decision-Making

คำว่า “ขบวนการสังคมใหม่” (New Social Movement) ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งที่ใช้เรียกการเคลื่อนไหวของขบวนการทั้งหลายในปัจจุบัน ไม่ใช่ชื่อที่คิดตั้งขึ้นมาตามอำเภอใจ คำว่า “ใหม่” ในชื่อนี้เกิดมาจากการที่ลักษณะของขบวนการมีความแตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต ทั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ สังคมนิยม หรือชาตินิยม ความแตกต่างมีทั้งเชิงโครงสร้าง โดยที่ขบวนการสังคมใหม่เกิดมาจากกลุ่มเครือข่ายเล็กๆ จำนวนมากเกาะเกี่ยวรวมตัวกันในเชิงระนาบ ไม่ใช่ในรูปพีระมิดเหมือนอย่างขบวนการในสมัยก่อน และในเชิงของกระบวนการตัดสินใจ ขบวนการสังคมใหม่นิยมใช้ “กระบวนการแสวงหาฉันทามติ” แทนที่จะใช้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้นหรือการลงคะแนนเสียงข้างมาก

อะไรคือกระบวนการแสวงหาฉันทามติ

คำว่า “ฉันทามติ” หรือ consensus โดยทั่วไปหมายถึง การเห็นพ้องต้องกันในหมู่สมาชิกของกลุ่มหรือชุมชนหนึ่งๆ

ซึ่งจะมีข้อผูกพันถึงการปฏิบัติที่เป็นผลตามมาจากการตัดสินใจที่เกิดขึ้นด้วย กระบวนการแสวงหาฉันทามติคือกระบวนการที่แสวงหาข้อสรุปหรือมติที่ “ทุกคน” ที่เกี่ยวข้องยอมรับด้วยความเต็มใจโดยไม่มองข้ามความคิดเห็นหรือข้อคัดค้านของเสียงส่วนน้อย กระบวนการที่นำไปสู่ฉันทามติจึงต้องรับฟังและมีการปะทะสังสรรค์ระหว่างความคิดเห็นต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนต้องยอมรับนับถือซึ่งกันและกันอย่างจริงจังและจริงใจ ไม่มีความคิดเห็นของใครเหนือกว่าของคนอื่น ฉันทามติที่เกิดขึ้นจะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการของทุกคนในกลุ่ม

หากนำมาใช้อย่างผิวเผิน กระบวนการแสวงหาฉันทามติอาจดูเหมือนการประนีประนอมหรือการแลกเปลี่ยนกันอย่างง่าย ๆ...คุณยอมสละตรงนี้ ฉันทามติตรงนั้น... แต่หากนำกระบวนการนี้มาใช้อย่างจริงจัง ฉันทามติที่เกิดขึ้นในขั้นสุดท้ายอาจเต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์อย่างน่าประหลาดใจ และมีการปรับปรุงแก้ไขจนดีกว่าข้อเสนอตั้งต้นมาก ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น กระบวนการแสวงหาฉันทามติจะทำให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในกลุ่ม สร้างความรับผิดชอบร่วมกันเป็นหมู่คณะ ทำให้สมาชิกผูกมัดตัวเองกับมติและเต็มใจร่วมมือกันทำงาน มีความเชื่อมั่นและยืนหยัดต่ออุปสรรคขวากหนามก่อนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าไว้

ฉันทามติในที่นี้ไม่ใช่ “มติเอกฉันท์” (unanimity) มันไม่ใช่กระบวนการที่มุ่งทำให้สมาชิกทุกคนมีความคิดเหมือนกันหรือจำต้องลงมติเหมือนกันหมดทุกครั้ง กระบวนการที่ดีจะต้องไม่กดดันหรือพยายามปิดกั้นความคิดเห็นที่แตกต่างในทางตรงกันข้าม กระบวนการควรชี้ให้เห็นชัดถึงความคิดที่ขัดแย้งกันระหว่างสมาชิก จากนั้นจึงพยายามหาจุดลงตัวโดยยึดเป้าหมายหรือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มเป็นตัวตั้ง

มตที่สุดท้ายที่เกิดขึ้นอาจไม่ใช่มติที่สมาชิกแต่ละคนพอใจที่สุดในอันดับแรกหรือแม้กระทั่งไม่ชอบมตินั้นเลยด้วยซ้ำ แต่สมาชิกทุกคนยอมรับมติเพราะมันเป็นข้อสรุปที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มโดยส่วนรวม

ดังนั้น กระบวนการนี้จะบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยความเชื่อมั่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของสมาชิก กระบวนการนี้ไม่มีทางบรรลุผลสำเร็จ หากสมาชิกมุ่งหวังที่จะรักษาอภิสิทธิ์ของตนไว้หรือต้องการครอบงำผู้อื่น

ทำไมต้องใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติ

กระบวนการแสวงหาฉันทามติเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อก้าวข้ามพ้นข้อบกพร่องของการแสวงหามติด้วยเสียงข้างมาก ผู้สนับสนุนกระบวนการแสวงหาฉันทามติมักยืนยันว่า มีแต่กระบวนการนี้เท่านั้นที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเป็น “ประชาธิปไตยทางตรง” (direct democracy) ที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม หรือบางครั้งก็เรียกชื่อเสียใหม่เลยว่า “ประชาธิปไตยฉันทามติ” (consensus democracy) ซึ่งแตกต่างจากประชาธิปไตยเสียงข้างมาก (majoritarian democracy) และประชาธิปไตยผู้แทน (representative democracy)

ตำราทางรัฐศาสตร์และการปกครองส่วนใหญ่ฝั่งหัวคนสมัยใหม่ว่า ระบอบการปกครองที่ดีที่สุดคือระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งผู้แทนและแสวงหามติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก เรามักถูกสอนให้เชื่อว่า นี่คือระบอบประชาธิปไตยเพียงแบบเดียวที่มีอยู่ แต่เมื่อระบอบประชาธิปไตยแบบนี้เริ่มส่อเค้าความล้มเหลวมากขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือ ผู้แทนที่เราเลือกไม่ได้เป็นตัวแทนเจตจำนงที่แท้จริง

ของประชาชน เสียงข้างมากกดขี่เสียงส่วนน้อย หรือเสียงข้างมากไม่เลือกในสิ่งที่ดีหรือมีศีลธรรมเสมอไป คนจำนวนไม่น้อยจึงเกิดความท้อแท้หมดหวังกับการเมือง นักวิชาการของขบวนการสังคมนิยมบางคน เช่น เดวิด เกรเบอร์ ตั้งเป็นสมมติฐานว่าประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมากนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นระบอบอำนาจนิยมชนิดหนึ่ง เพราะการที่เสียงส่วนใหญ่จะบังคับเสียงส่วนน้อยให้ยอมรับมันได้ หมายความว่า การปกครองระบอบนั้นต้องมีกองกำลังติดอาวุธหนุนหลัง เกรเบอร์ยกตัวอย่างว่า กรีกโบราณที่ถือเป็นต้นกำเนิดของระบอบประชาธิปไตยเสียงข้างมากนี้ มีลักษณะเป็นสังคมการเมืองที่เชิดชูการใช้กำลังและการล่าอาณานิคม

ขบวนการสังคมนิยมพยายามแสดงให้เห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยยังมีรูปแบบที่เป็นทางเลือกอื่นนอกเหนือจากการใช้เสียงข้างมาก การลงคะแนนเสียงอาจนำมาใช้ได้บางสถานการณ์แต่ไม่ใช่รูปแบบที่ดีที่สุด กระบวนการแสวงหาฉันทามติเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้สำรวจดูทางเลือกต่างๆ และประเมินข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกในบรรยากาศที่เป็นมิตร เน้นความร่วมมือ ไม่ใช่ต่อสู้แข่งขัน การได้ประชุมหารือถกเถียงกันเอื้อให้คนทุกคนแม้แต่คนที่พูดไม่เก่งที่สุด หรือมีความคิดที่ดูเหมือนพิสดารที่สุดได้แสดงความคิดเห็นของตัวเองออกมา สมาชิกมีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์และแนวคิดที่แตกต่างออกไป มีโอกาสปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติของตัวเองจากการรับฟังแนวคิดใหม่ๆ

ความเป็นมาของกระบวนการแสวงหาฉันทามติ

กระบวนการแสวงหาฉันทามติเป็นวิธีการที่มีผู้นำมาใช้ทั้งในแวดวงธุรกิจ การเมือง และการเคลื่อนไหวทางสังคม ในแวดวงธุรกิจยุคใหม่มักปรับเอากระบวนการแสวงหาฉันทามติ

มาจากกลุ่มควอเกอร์ (Quakers) ซึ่งเป็นกลุ่มทางศาสนา
พรตการเมืองที่ใช้กระบวนการนี้ส่วนใหญ่เป็นพรตกรีน
ในยุโรป แต่กล่าวได้ว่ากระบวนการแสวงหาฉันทามติเป็น
วิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดและจริงจังที่สุดในกลุ่ม
นักเคลื่อนไหวของขบวนการสังคมใหม่ ทั้งกลุ่มนักกิจกรรม
เล็กๆ ที่เป็นขบวนการด้านนิเวศวิทยา การต่อต้านสงคราม
แรงงาน ฯลฯ ไปจนถึงขบวนการขนาดใหญ่ที่มีเขตปกครอง
ตนเองและมีประชากรหลายแสนคนอย่างซาปาติस्ताใน
เม็กซิโก

ถ้าถามคนในแวดวงธุรกิจที่ใช้กระบวนการนี้ มักได้รับ
คำตอบว่าต้นตอของกระบวนการแสวงหาฉันทามติมาจากกลุ่ม
ควอเกอร์ ซึ่งเคยมีบันทึกว่าใช้กระบวนการนี้ในกลุ่มสมาชิก
ที่มากถึง 600 คน แต่หากตั้งคำถามนี้กับนักกิจกรรมใน
ขบวนการสังคมใหม่ ส่วนใหญ่มักตอบว่ากระบวนการแสวงหา
ฉันทามติเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับชุมชนมนุษย์ที่เก่าแก่
ที่สุดเลยทีเดียวน เดวิด เกรเบอร์ ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยา
กล่าวว่า การประชุมของ "เครือข่ายการทำหายซึ่งหน้า"
(Direct Action Network)⁽¹⁾ มีความคล้ายคลึงอย่างมากกับ
กระบวนการตัดสินใจของชุมชนบุพกาลในมาดากัสการ์และ
ในที่อื่นๆ ที่เขาเคยไปทำงานวิจัย

เกรเบอร์ให้เหตุผลว่ากระบวนการนี้มีความสำคัญอย่าง
ยิ่งในชุมชนที่ไม่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น
สมาชิกมีความเท่าเทียมกันและไม่มีการใช้กำลังกดขี่บังคับ
ฉันทามติจะทำให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
และป้องกันไม่ให้เกิดเสียงส่วนน้อยแยกตัวออกจากชุมชน จนอาจ
เป็นสาเหตุให้ชุมชนเกิดความระส่ำระสายหรือถึงขั้นแตกสลาย

ชุมชนที่ใช้กระบวนการนี้มีอาทิเช่น ชนเผ่าอินเดียนแดงใน

»

(1)

เครือข่ายการทำหายซึ่งหน้า
หรือ DAN ก่อรูปจากกลุ่ม
เครือข่ายที่รวมตัวกันโดยมี
เป้าหมายร่วมกันคือ การ
ต่อต้าน WTO ที่ซีแอตเทิล
ปี ค.ศ. 1999

» ทวีปอเมริกา ตั้งแต่ก่อน ค.ศ. 1600 ชนเผ่า 5 ชนชาติ อันประกอบด้วย คาโยกา โมฮอว์ก โอโนดา ออนอนดากาและเซนิกา ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาพันธ์ Haudenosaunee ซึ่งดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ แต่ละชนชาติในสมาพันธ์จะคัดเลือกตัวแทนมาร่วมประชุมกัน ประเด็นต่างๆ จะถูกหยิบยกขึ้นมาปรึกษาหารือถกเถียงจนมีมติเห็นพ้องในแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน สมาพันธ์นี้ไม่เคยใช้เสียงส่วนใหญ่มาบังคับเสียงส่วนน้อยให้ปฏิบัติตามโดยไม่ยินยอมพร้อมใจ

อีกตัวอย่างหนึ่งคือชนชาติมัสโคกี (ครีก) ชาวอินเดียนแดงเผ่ามัสโคกีมีสถาบันการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในทวีปอเมริกาเหนือ มีประวัติย้อนกลับไยาวนานกว่า 400 ปี การตัดสินใจในประเด็นใหญ่ๆ หากไม่สามารถบรรลุฉันทามติที่สมาชิกทุกคนพึงพอใจ สมาชิกมีเสรีภาพที่จะแยกตัวออกไปและก่อตั้งชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยชุมชนเดิมต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ด้วย

สถาบันการเมืองกระแสหลักก็มีบ้างที่ใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติ สถาบันส่วนใหญ่ในยุคกลาง ไม่ว่าจะเป็นสมาคมช่างฝีมือ สภาประจำเมือง สันนิบาตนครรัฐในเยอรมนีในศตวรรษที่ 14-15 ซึ่งมีอิทธิพลทางการเมืองอย่างมาก ก็ใช้การแสวงหาฉันทามติ แม้กระทั่งระบบเวสต์มินสเตอร์ของคณะรัฐมนตรีอังกฤษก็ยังใช้กระบวนการนี้ กล่าวคือ รัฐมนตรีทุกคนต้องรับรองนโยบายของรัฐบาล หากรัฐมนตรีคนใดไม่เห็นด้วย เขาหรือเธอต้องลาออกจากคณะรัฐมนตรีทันที ดังในกรณีของการรุกรานอิรักใน ค.ศ. 2003 ที่ โทนี แบลร์ ส่งกำลังทหารไปร่วมกับสหรัฐอเมริกา ก็มีรัฐมนตรีอังกฤษที่ไม่เห็นด้วยลาออกจากคณะไปหลายคน

มีตัวอย่างของชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ใช้กระบวนการนี้ได้ผลดีและมีเสถียรภาพ อาทิเช่น ชุมชนแฮร์นฮูเตอร์ของ

ชาวคริสต์นิกายหนึ่งในเยอรมนี (Herrnhueter, ค.ศ. 1741-1760/61) หรือชุมชน Boimondeau ในฝรั่งเศส (ค.ศ. 1941-72) ชุมชนแฮร์นฮูเตอร์ใช้วิธีจับฉลากเพื่อเลือกสมาชิกในสภาชุมชน ทำให้การสะสมอำนาจบารมีหรือการเล่นการเมืองหมดความหมาย นอกจากนี้ยังมีชุมชนคริสต์เดียนียในโคเปนเฮเกนที่ปกครองตนเองด้วยฉันทามติมาตั้งแต่ ค.ศ. 1970 โดยใช้กระบวนการนี้ครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษา น้ำประปาและไฟฟ้า สาธารณสุข และการรักษาความปลอดภัย

เขตปกครองตนเองของซาปาติสตาเป็นอีกตัวอย่างที่โดดเด่นในปัจจุบัน ชาวซาปาติสตามีกไลไกการตัดสินใจที่เรียกว่า "la consulta" เป็นสภาที่สมาชิกประกอบด้วยผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กอายุ 12 ปีขึ้นไป คนทั้งหมดจะมาประชุมจนบรรลุมติในเรื่องต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นสามารถส่งตัวแทนเข้าร่วมในการประชุมระดับชาติ แต่ตัวแทนที่ได้รับคัดเลือกไม่มีวาระ ชุมชนสามารถถอดถอนตัวแทนได้ทันทีเมื่อไรที่เห็นว่าตัวแทนไม่ทำหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของชุมชน

การประท้วงครั้งใหญ่ของขบวนการสังคมใหม่ที่มีผู้เข้าร่วมหลายหมื่นคนขึ้นไป นับตั้งแต่การประท้วงองค์การการค้าโลกที่ซีแอตเทิลเมื่อ ค.ศ. 1999 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่ใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติเป็นพื้นฐานการจัดการทั้งสิ้น

กระบวนการแสวงหาฉันทามติทำงานอย่างไร

นักกิจกรรมในปัจจุบันได้พัฒนาและขยายเทคนิควิธีการในการประชุมเพื่อแสวงหาฉันทามติ มีทั้งเป็นเอกสารและการเปิดอบรม ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักวิธีการใหญ่ๆ โดยสังเขป

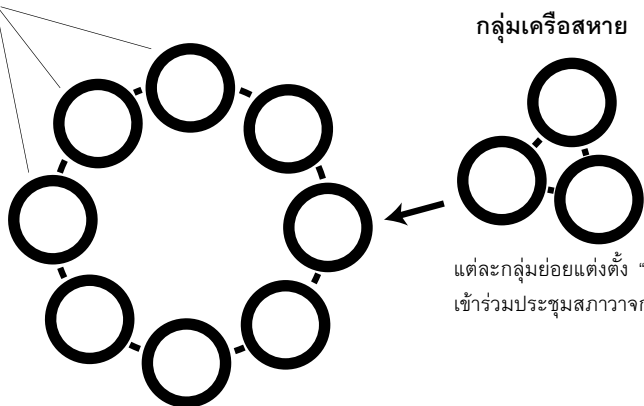
กระบวนการแสวงหาฉันทามติจะบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องมี

เงื่อนไขบางประการที่เป็นพื้นฐานและหัวใจสำคัญเสียก่อน
เงื่อนไขเหล่านี้ประกอบด้วย

- เป้าหมายร่วมกันของสมาชิก ไม่ว่าเป้าหมายนั้นจะเป็นการณรงค์หรือปฏิบัติการ การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ฯลฯ หรืออะไรก็แล้วแต่ เป้าหมายนี้ควรระบุออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนด้วย
- สมาชิกต้องเชื่อมั่นในกระบวนการแสวงหาฉันทามติ ผลสำเร็จจะบรรลุไม่ได้เลยหากสมาชิกมาประชุมเพื่อรอโอกาสพูดว่า “ฉันบอกแล้วว่าวิธีการนี้ใช้ไม่ได้” ฉันทามติต้องอาศัยความอดทนและการให้ความสำคัญต่อกลุ่มมากกว่าตนเอง
- ความไว้วางใจและความนับถือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก
- กระบวนการที่ชัดเจน ก่อนเริ่มประชุมต้องมีการตกลงกันถึงขั้นตอน ระเบียบวาระ การจำกัดเวลา หน้าที่และบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก การแก้ไขความขัดแย้ง แม้กระทั่งเทคนิคต่างๆ เช่น การใช้การ์ด การใช้สัญญาณมือ ฯลฯ
- การอำนวยความสะดวก (facilitation) ที่ดี

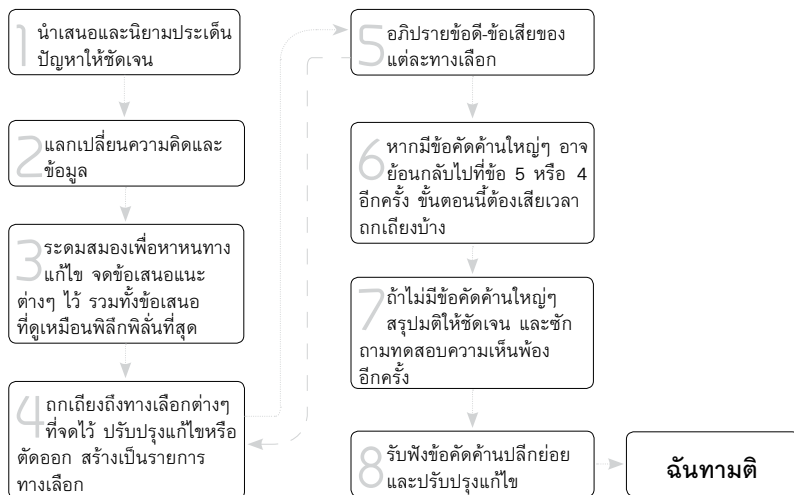
ในกรณีของกลุ่มหรือชุมชนที่มีสมาชิกจำนวนมาก สามารถใช้วิธีการประชุมด้วยสภาวจาก (Spokescouncil) กล่าวคือ แต่ละกลุ่มย่อยใช้กระบวนการข้างต้นแสวงหามติของกลุ่มตน จากนั้นแต่งตั้งคนใดคนหนึ่งขึ้นมาเป็น “วจาก” (spoke) เพื่อนำมติของกลุ่มไปร่วมในการประชุม วจากับมอบอำนาจให้ไปพูดแทนกลุ่มในที่ประชุม แต่ไม่มีสิทธิ์ตัดสินใจขั้นสำคัญด้วยตนเอง หลังจากใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติแล้วก่อนตัดสินใจขั้นสุดท้าย วจากต้องกลับไปขอคำรับรองจากกลุ่มของตนก่อน

“วจาก”

สภาวจาก การประชุมที่ประกอบด้วย “วจาก”
หรือตัวแทนกลุ่มเครือข่ายจำนวนมาก

แผนผังของกระบวนการแสวงหาฉันทมติ (ขั้นพื้นฐาน)

ทำไมไม่เห็นพ้องต้องกัน

ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันในกระบวนการแสวงหาฉันทามติถือเป็นเรื่องปรกติธรรมดา มีหลายวิธีในการคัดค้านและหลายวิธีในการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น เทคนิควิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับบางขั้นตอนหรือบางสถานการณ์เท่านั้น:

“ขวางทาง” (block) เป็นการคัดค้านที่สำคัญที่สุด ความหมายของการ “ขวางทาง” คือ “ถ้ายังลงมติเช่นนี้ ฉันก็‘ไม่อาจเป็นส่วนหนึ่งในโครงการนี้ได้’” เหตุผลของการ “ขวางทาง” ต้องมีน้ำหนักพอสมควร ไม่ใช่แค่ความรู้สึกส่วนตัวว่าชอบหรือไม่ชอบมติที่กลุ่มเสนอ แต่ผู้ “ขวางทาง” คิดว่ามตินั้นจะเมิดหลักการขั้นพื้นฐาน หลักจริยธรรมหรือจุดประสงค์เบื้องต้นของการรวมกลุ่ม การ “ขวางทาง” ทำหน้าที่คล้ายกับการวิโต้ คนเพียงคนเดียวสามารถล้มเลิกข้อเสนอง่ายๆ ได้อย่างสิ้นเชิงด้วยการขวางทางแม้ว่ามีหลายวิธีในการทดสอบกลับว่า การขวางทางนั้นถูกต้องตามหลักการจริงๆ หรือเปล่า

“หลีกทาง” (stand aside) เป็นการคัดค้านในระดับรองลงมา การ “หลีกทาง” มีความหมายว่า “ฉันไม่เต็มใจเข้าร่วมในปฏิบัติการนี้ แต่ฉันไม่ขัดขวางคนอื่นๆ ที่จะลงมือ” ผู้ “หลีกทาง” ไม่ต้องเข้าร่วมในปฏิบัติการตามมติและไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลการกระทำของกลุ่ม

“ตกลงว่าไม่ตกลง” (agree to disagree) เมื่อกลุ่มตัดสินใจว่าไม่อาจบรรลุฉันทามติได้ในประเด็นใดๆ ในกรณีเช่นนี้มีหลายวิธีการที่สามารถนำมาใช้แก้ไขได้ เช่น พักประเด็นไว้ก่อน ลองสมมติดูว่าถ้าเวลาผ่านไป ประเด็นนี้ยังสำคัญหรือไม่ ? แตกประเด็นออกเป็นหัวข้อย่อยๆ เพื่อดูว่าหัวข้อไหนที่ทำให้สมาชิกไม่เห็นพ้องต้องกันมากที่สุด ลงมติด้วยเสียงข้างมากเกิน 80-90% หรือแม้กระทั่งใช้วิธีจับฉลาก

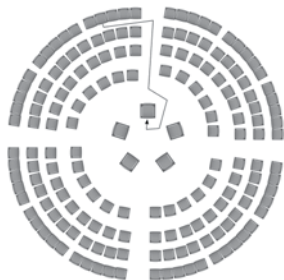
“แช่เย็น” (the fridge) พักประเด็นทั้งไว้สักชั่วโมง
สัปดาห์หรือเดือน แล้วค่อยกลับมาคุยกันใหม่

“เวียนรอบวง” (go-round) เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน
ได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่ถูกขัดจังหวะ เป็นการฝึกให้ทุกคน
รู้จักรับฟังผู้อื่น

“ระดมความคิด” (idea storm) อนุญาตให้สมาชิกทุกคน
นำเสนอแนวคิดของตน แต่ไม่ให้วิจารณ์แนวคิดของคนอื่น

“โถปลา” (fish bowl) เป็นเครื่องมือที่มีวิธีการใช้หลากหลาย เช่น เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างลึกซึ้ง ให้แต่ละฝ่ายส่งตัวแทนมาฝ่ายละ 2 คน ชายหนึ่งหญิงหนึ่ง และจับทั้ง 4 คนนั่งตรงกลางห้อง คนอื่นๆ ทั้งหมดยืนล้อมด้านนอกโดยไม่มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น และดูว่าทั้ง 4 คนสามารถหาทางสังเคราะห์ความคิดเห็นได้หรือไม่ จากนั้นจึงนำข้อเสนอมาเข้าที่ประชุมใหญ่อีกครั้ง

อีกวิธีการหนึ่งคือ คนที่เข้าไปนั่งตรงกลางใน “โถปลา” มีเวลาในการแสดงความคิดเห็นจำกัด หรือกลุ่มใน “โถปลา” สามารถเชิญคนอื่นเข้ามาแสดงความคิดเห็นได้ และคนคนนั้นต้องออกไปเมื่อกลุ่มเชิญให้ออก อีกวิธีการหนึ่งคือ ที่นั่งใน “โถปลา” จะมีเก้าอี้ตัวหนึ่งเกินจำนวนคน ใครก็ได้สามารถเดินเข้าไปนั่ง แต่ต้องมีอีกคนหนึ่งลุกออกไป เพื่อให้มีเก้าอี้ว่างตัวหนึ่งเสมอ

การประชุมของสมาคมนักใช้รูปแบบ “โพลลา” แบบใดแบบหนึ่ง โดยมีกลุ่มเครือข่ายของวาทกรอยู่วงนอกเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วเมื่อถึงเวลา “แตกตัว”

“แตกตัว” (break-outs) คือเวลาที่ที่ประชุมใหญ่แตกออกเป็นกลุ่มประชุมย่อยๆ ชั่วคราว เพื่อตัดสินใจหรือหาข้อเสนอใหม่ หรือเพื่อให้วาทกรนำเสนอไปขอฉันทามติในกลุ่มเครือข่ายของตนแล้วค่อยนำเสนอหรือลงมติในที่ประชุมใหญ่อีกครั้งเมื่อกลับมารวบตัวกัน

“หยั่งเสียง” (show of hands หรือ straw poll) นี่ไม่ใช่การลงคะแนนเสียง แต่เป็นการสำรวจความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการและไม่ผูกมัด โดยให้สมาชิกทุกคนยกมือเพื่อดูว่าแต่ละคนและส่วนรวมรู้สึกอย่างไรกับข้อเสนอ

“ออกจากกลุ่ม” (leaving the group) หากมีความขัดแย้งในหลักการขั้นพื้นฐาน สมาชิกสามารถออกจากกลุ่มหรือกลุ่มสามารถขอให้สมาชิกออกไปได้

นักกิจกรรมบางกลุ่มสังสรรค์ความเชี่ยวชาญในกระบวนการแสวงหาฉันทามติ จนสามารถทำหน้าที่เป็น “คณะผู้อำนวยการประชุม” ที่มีประสิทธิภาพ คณะผู้อำนวยการประชุมมักประกอบด้วย :

1. **ผู้อำนวยการประชุม (facilitator)** เป็นคนกลางที่คอยรักษาโครงสร้าง ระเบียบวาระ และกระบวนการของการประชุมให้ราบรื่น คอยดูแลให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ช่วยชี้แจงประเด็นให้กระจ่าง สรุปประเด็นและซักถามทดสอบฉันทามติให้แน่ชัด
2. **ผู้เฝ้าประตู (Doorkeeper)** ต้อนรับและทักทายสมาชิกที่มาร่วมประชุม นายประตูมีหน้าที่ตรวจสอบว่าผู้มาร่วมประชุมรับรู้ประเด็นสำคัญของการประชุมจริงๆ แจก

เอกสารที่เกี่ยวข้องให้ ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมที่มาสายทราบว่าการประชุมดำเนินไปถึงไหนแล้ว รวมทั้งอธิบายให้สมาชิกใหม่เข้าใจกระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการประชุมนั้นๆ

3. **อาลักษณ์ (Note taker)** จัดบันทึกการประชุมเตือนผู้ร่วมประชุมถึงประเด็นที่ยังมีมติไม่ชัดเจน

4. **ผู้สังเกตการณ์บรรยากาศ (Vibeswatcher)** ทำหน้าที่สังเกตอารมณ์ความรู้สึกของกลุ่ม เพื่อชี้ให้เห็นข้อขัดแย้ง “ที่แฝงเร้น” ซึ่งอาจเป็นตัวการขัดขวางกระบวนการสื่อสาร ผู้สังเกตการณ์บรรยากาศอาจได้รับเลือกเป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” ในกรณีที่ข้อขัดแย้งถูกหยิบยกขึ้นมาอย่างเปิดเผย

5. **ผู้จัดลำดับ (Stacker)** จัดรายชื่อและลำดับสมาชิกที่ต้องการแสดงความคิดเห็น

6. **ผู้รักษาเวลา (Timekeeper)** กำหนดเวลาให้แก่ละวาระประเด็นและคุมให้การประชุมจบลงในเวลาที่ตั้งกลงกันได้

เมื่อไรที่ใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติไม่ได้

สตาร์ฮอว์ค (Starhawk) นักกิจกรรมรุ่นลายคราม ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ใช้กระบวนการแสวงหาฉันทามติไม่ได้ ดังนี้ :

- เมื่อไม่มีกลุ่มที่เหนียวแน่น หากสมาชิกในกลุ่มไม่มีความเห็นหรือแนวคิดร่วมกันเลย หรือสมาชิกแต่ละคนคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์และความต้องการของตนเองเป็นหลัก การแสวงหาฉันทามติจะกลายเป็นกระบวนการที่สร้างความอึดอัดและยึดเยียด
- เมื่อไม่มีทางเลือกที่ดี กระบวนการแสวงหาฉันทามติช่วยให้กลุ่มหาหนทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ก็จริง แต่มันไม่ใช่กระบวนการที่มีประสิทธิภาพเลยหากกลุ่มมีแต่

ทางเลือกที่แย่งทั้งหมด เพราะคนเราไม่มีทางตกลงกันได้ว่า
ทางเลือกไหนกันแน่ที่แย่มากน้อยกว่ากัน ยกตัวอย่างเช่น
ถ้าคนเราต้องเลือกระหว่างถูกแขวนคอกับถูกยิงเป้า ก็ควร
โยนเหรียญเลือกหัวก้อยเสียเลย

- ในสถานการณ์ฉุกเฉินและจำเป็นต้องปฏิบัติการอย่างใด
อย่างหนึ่งให้ทันด่วนที่ การแต่งตั้งผู้นำชั่วคราวเป็นวิธีการ
ที่ฉลาดที่สุด

- เมื่อประเด็นเป็นแค่เรื่องเล็กน้อยไร้สาระ เปล่าประโยชน์
ที่กลุ่มจะเสียเวลาครึ่งชั่วโมงเพื่อหาฉันทามติว่า เราควรพัก
กินอาหารกลางวัน 40 นาทีหรือ 1 ชั่วโมงดี กระบวนการ
แสวงหาฉันทามติเป็นกระบวนการคิด ดังนั้น ถ้าไม่มีอะไร
ให้คิด ก็โยนหัวโยนก้อยดีที่สุด

- เมื่อกลุ่มไม่มีข้อมูลเพียงพอ ถ้าหลงทางในป่าและไม่มี
ใครรู้ทางกลับบ้าน เราไม่สามารถแก้ไขปัญหาแบบนี้ด้วยการ
แสวงหาฉันทามติ วิธีที่ดีกว่าคือออกไปหาข้อมูลเพิ่มเติม

ข้อวิจารณ์ต่อกระบวนการแสวงหาฉันทามติ

ข้อวิจารณ์ต่อกระบวนการแสวงหาฉันทามติมีดังนี้คือ:

1. กระบวนการแสวงหาฉันทามติอาจก่อให้เกิดสถานการณ์
ที่กลุ่มคนจำนวนน้อยสามารถ “ขวางทาง” ปฏิบัติการ
หรือแนวนโยบายที่เสียงส่วนใหญ่เห็นพ้อง หรือที่เรียกว่า
“เผด็จการเสียงส่วนน้อย” (Minoritarianism) เมื่อตกอยู่
ในสถานการณ์แบบนี้กระบวนการจะหมดสิ้นความเป็น
ประชาธิปไตยทันที ทั้งนี้เพราะเจตจำนงของคนส่วนใหญ่ถูก
ขัดขวางจากคนจำนวนน้อย กระบวนการจะเกิดภาวะชะงักงัน
เพราะคนกลุ่มน้อยใช้สิทธิ์ในการ “ขวางทาง” หรือไว้ได้
พรวดเดียว

2. กระบวนการอาจก่อให้เกิดสถานการณ์ที่คนกลุ่มน้อย
ที่ดื้อดึงดันที่สุดสามารถมีอำนาจเหนือเสียงส่วนใหญ่ หาก

มีคนกลุ่มน้อยหัวดื้อที่ไม่ยอมให้ฉันทรมานเสียที อาจทำให้คนกลุ่มใหญ่ที่ต้องการฉันทรมานเพื่อลงมือทำงานต้องยอมประนีประนอม โอนอ่อนหรือปรับตามข้อเสนอของคนกลุ่มน้อย บางครั้งเรียกคนกลุ่มน้อยประเภทนี้ว่า “อันธพาลฉันทรมาน” (consensus thugs)

3. จากสถานการณ์ข้อ 1 และ 2 อาจทำให้องค์กรที่ใช้กระบวนการแสวงหาฉันทรมานติดอยู่ในสภาพกลืนไม่เข้าคายไม่ออก กล่าวคือ กระบวนการที่องค์กรใช้กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มคนที่ไม่ยอมปรับตัวเข้าหาคนอื่นมากที่สุด และกลายเป็นผลร้ายต่อกลุ่มคนที่ยินดีปรับตัวมากที่สุด ลงท้ายแล้วองค์กรนั้นอาจเหลือแต่คนที่มันเสียเอาแต่ใจและหัวดื้อ ในขณะที่คนใจกว้างทยอยถอยหนีออกไป

4. กระบวนการแสวงหาฉันทรมานมักใช้เวลานานเกินไปกว่าจะลงมือได้ องค์กรต้องเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ไปกับการประชุมถกเถียง

ฝ่ายที่วิจารณ์กระบวนการแสวงหาฉันทรมานเอกฉันท์ตั้งข้อสังเกตว่าการปฏิบัติในความเป็นจริง เช่น การใช้กระบวนการนี้ในชนเผ่าอินเดียนแดงของทวีปอเมริกาเหนือต้องใช้กระบวนการแสวงหาฉันทรมานตีความคู่ไปกับระบบควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อมีช่องทางให้เสียงส่วนใหญ่จัดการกับคนกลุ่มน้อยที่พยายามทำลายเจตจำนงของส่วนรวม เช่น ผู้อาวุโสในชนเผ่าสามารถใช้อำนาจกดดันอย่างไม่เป็นทางการต่อคนที่พยายามทำลายฉันทรมาน (ซึ่งคนภายนอกมักมองไม่เห็นหรือไม่เข้าใจ)

5. คนที่มีเวลา มีประสบการณ์ มีความรู้ในประเด็นปัญหา มากกว่าคนอื่นๆ อาจครอบงำมติของกลุ่มได้

6. กระบวนการอาจก่อให้เกิดภาวะทางจิตวิทยาของกลุ่มที่เรียกว่า “การคิด/ตัดสินใจตามกลุ่ม” (groupthink) กล่าวคือ

สมาชิกต่างเกรงใจกันและกันจนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกมาด้วยกลัวว่าจะทำลายฉันทามติ ในบางกรณีสมาชิกทุกคนอาจรู้สึกว่าฉันทามตินั้นบกพร่องหรือถึงขั้นแย่ แต่ไม่มีใครกล้าพูดเพราะเข้าใจผิดคิดว่าคนอื่นๆ ในกลุ่มเห็นด้วยกับฉันทามตินั้น ลงท้ายแล้ว กลุ่มจะได้ฉันทามติ/ปฏิบัติการ/การแก้ไขปัญหา ที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งสมาชิกแต่ละคนไม่เห็นด้วยเลย

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เห็นด้วยกับกระบวนการแสวงหาฉันทามติพยายามพัฒนาวิธีการและเทคนิคต่างๆ เพื่อก้าวข้ามข้อบกพร่องเหล่านี้ รวมทั้งพยายามเผยแพร่และเสนอว่ากระบวนการแสวงหาฉันทามติสามารถเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยฉันทามติ (consensus democracy) ที่มีความเป็นประชาธิปไตยแท้จริงกว่าระบอบประชาธิปไตยผู้แทน (representative democracy) ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

ข้อมูลประกอบการเขียน

Graeber, David. 2004. *Fragments of an Anarchist Anthropology*.
Chicago: Prickly Paradigm Press.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Consensus>

http://en.wikipedia.org/wiki/Consensus_decision-making

http://en.wikipedia.org/wiki/Consensus-seeking_decision-making

<http://seedsforchange.org.uk/>

<http://starhawk.org/activism/activism.html>

<http://www.earlham.edu/~consense>

http://www.thaiindy.org/peace/peace_title_details.php?cont_id&title_id=peacea2008032101&row_order=6

19 มีนาคม 2008 นักเคลื่อนไหวจาก Direct Action to Stop the War ปิดกั้นอาคาร Federal Reserve ในซานฟรานซิสโก เพื่อประท้วงความเชื่อมโยงของสถาบันนี้กับสงครามในอิรัก

“
ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้าไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ ไม่ใช่
การแสดงความกล้าหาญหรือความคิดสร้างสรรค์ของ
ปัจเจกบุคคล หากต้องมีการวางแผน การฝึกฝน การตั้ง
คำถามและตอบคำถามในกลุ่มนักเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน”

ปฏิบัติการท้าทายข้างหน้า

Direct Action

คำว่า direct action หรือแปลเป็นไทยว่า “ปฏิบัติการท้าทายข้างหน้า” เป็นคำคำหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางมากที่สุดในช่วงการสังคมนิยม “ปฏิบัติการท้าทายข้างหน้า” เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมพอๆ กับคลุมเครือ และกลุ่มต่างๆ ในช่วงการสังคมนิยมก็ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างและขัดแย้งกันเกี่ยวกับคำคำนี้

ในความหมายที่กว้างที่สุด “ปฏิบัติการท้าทายข้างหน้า” หมายถึง ปฏิบัติการทางการเมืองเพื่อแก้ไขเยียวยาความอยุติธรรมหรือความชั่วร้ายโดยไม่พึ่งพิงองค์กรหรือบุคคลที่เป็นสื่อกลาง ปฏิบัติการ “โดยตรง” เช่นนี้จึงตรงข้ามกับปฏิบัติการทางการเมือง “โดยอ้อม” ซึ่งต้องอาศัยบุคคลหรือสถาบันที่เป็นตัวกลางมาแก้ไขปัญหาให้ เช่น การเลือกตั้ง การดำเนินการผ่านระบบราชการหรือศาล การเรียกร้องต่อรัฐ เป็นต้น “ปฏิบัติการท้าทายข้างหน้า” มุ่งแก้ไขปัญหาหรือสร้างสังคมอุดมคติขึ้นมาทีละเล็กละน้อย แม้จะทำได้เพียงชั่วคราวก็ตาม ในขณะที่ปฏิบัติการ “โดยอ้อม” เป็นแค่การให้คำมั่นสัญญาว่า การแก้ไขปัญหาจะเกิดขึ้นในอนาคต

ในความหมายที่แคบลงมาของนักอนาธิปไตยบางกลุ่ม เนื่องจากอนาธิปไตยมุ่งสร้างสังคมที่ปราศจากระบบทุนนิยม ระบบชนชั้นและรัฐ โดยเชื่อว่ามนุษย์สามารถปกครองตัวเอง ด้วยกระบวนการประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่ปราศจากการครอบงำหรือการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น แต่ระบอบสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกลับปล้นอำนาจในการปกครองตัวเองไปจากเรา เราจึงต้องปฏิบัติการทางการเมือง ผ่านการเลือกตั้งผู้แทนในรัฐสภา แก้ไขปัญหาผ่านรัฐและระบบราชการ ไม่มีอำนาจในการควบคุมปัจจัยการผลิต ฯลฯ “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” จึงเป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้มนุษย์ได้ใช้อำนาจโดยตรงของตนจัดการต่อความเป็นไปและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” จึงเป็นการชิงอำนาจกลับคืนมาสู่มนุษย์และสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวไปสู่สังคมอุดมคติตามแนวทางอนาธิปไตย

ในขณะที่นักปฏิรูปอาศัยกล่องหย่อนบัตรเลือกตั้ง นักเสรีนิยมใช้การลอบบี้และสร้างแรงกดดันทางการเมือง นักสังคมนิยมใช้พรรคหัวขบวนปฏิบัติ (vanguard party) นักอนาธิปไตยก็มี “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” แต่ “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” ไม่ได้เป็นแค่ยุทธวิธีทางการเมือง มันเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในตัวเอง มันไม่ใช่แค่กลยุทธ์ในการเรียกร้องหรือประท้วง แต่เป็นหนทางหนึ่งในการ “สร้างอนาคตขึ้นมาที่นี่และเดี๋ยวนี้” มันเป็นการสร้างเงื่อนไขให้มนุษย์จับมือกันเพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งทุนหรือรัฐ ในความหมายที่แคบลงมาของนักอนาธิปไตย “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” ไม่ใช่การยืนยันอำนาจตามอำเภอใจของปัจเจกบุคคล แต่มันเป็นการจัดตั้ง (organize) ในแนวระนาบ (horizontalism) และใช้ “กระบวนการแสวงหาฉันทามติ”

(consensus decision-making) เพื่อต่อต้านความอยุติธรรม หรือพยายามสร้างสรรค์โลกที่ดีกว่าเดิมขึ้นมา

หากยึดตามนิยามที่แคบลงนี้ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” จึงแตกต่างจากปฏิบัติการในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic action) เพราะ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” เป็นการใช้อำนาจเพื่อควบคุมชีวิตของเรา ไม่ใช่แค่พยายามสื่อถึงอะไรบางอย่าง ข้อแตกต่างนี้จึงทำให้ปฏิบัติการบางอย่างของขบวนการสังคมนิยมไม่ใช่ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ในทัศนะของนักอนาธิปไตยบางกลุ่ม (แม้ว่าองค์กรที่เป็นเจ้าของปฏิบัติการจะเรียกมันเป็น “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ก็ตาม) อาทิเช่น การป็นขึ้นโป๊แขวนป้ายผ้าขนาดใหญ่บนตึกของกลุ่มกรีนพีซ แม้จะดูเหมือนเป็นปฏิบัติการที่ท้าทาย แต่ก็แค่ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น เพราะปฏิบัติการแบบนี้ชี้ให้เห็นความอยุติธรรมหรือความไม่ถูกต้องเฉยๆ แต่ไม่ได้พยายามแก้ไขหรือทำลายความไม่ถูกต้องนั้นโดยตรง อีกทั้งยังเป็นการพยายามสื่อความคิดต่อสาธารณชนและนักการเมืองผ่านสื่อมวลชนกระแสหลักด้วย ปฏิบัติการใดๆ ก็ตามที่มีมุ่งเน้นเพียงเพื่อเป็นข่าวในสื่อมวลชน เท่ากับเป็นการยอมรับว่าคนอื่นหรือสถาบันอื่น (ในที่นี้คือสื่อมวลชน) มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ มากกว่าตัวเราเอง

ตามนิยามนี้ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” จึงแตกต่างจากปฏิบัติการเชิงศีลธรรม (moral action) ด้วย ปฏิบัติการเชิงศีลธรรมอาจเป็นการคัดค้านหรือประท้วงบุคคลหรือสถาบันใด โดยมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์เชิงศีลธรรมที่บุคคลหรือสถาบันนั้นมีต่อสังคม การประท้วงหรือการคว่ำบาตรสินค้าบางอย่างของขบวนการผู้บริโภคเกือบทั้งหมดจัดอยู่ในปฏิบัติการเชิงศีลธรรม ปฏิบัติการเชิงศีลธรรมเพียงแต่ต้องการให้บุคคล

หรือสถาบันนั้นๆ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนมากขึ้น แต่ไม่ได้ตั้งคำถามไปถึงความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างหรือความชอบธรรมของการดำรงอยู่ของสถาบันนั้นๆ

การจัดประเภทและตัวอย่างของ

“ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า”

“ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า” อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

“ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า” ที่ใช้ความรุนแรง อาทิ เช่น การทำสงครามจรรยา การก่อวินาศกรรม การลอบสังหาร ฯลฯ ผู้ที่ใช้ “ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า” ที่ใช้ความรุนแรง มีอาทิ นักอนาธิปไตยบางกลุ่ม, ขบวนการ IRA ในไอร์แลนด์เหนือ, ขบวนการแบ่งแยกดินแดนแคว้นบาสก์ หรือ ETA ในสเปน ฯลฯ “ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า” ที่ใช้ความรุนแรงนี้ ทำให้ในสมัยก่อนคนส่วนใหญ่มักเชื่อมโยงคำว่า direct action เข้ากับการใช้ความรุนแรงและอนาธิปไตย อันที่จริงมีนักอนาธิปไตยบางกลุ่มเท่านั้นที่เห็นด้วยหรือใช้ความรุนแรง อาทิเช่น มิคาคิล บาคูนิน (Mikhail Bakunin) และ แอร์ริโก มาลาเทस्ता (Errico Malatesta) เคยเขียนไว้ว่า ความรุนแรงเป็นวิธีการที่จำเป็นในสถานการณ์ปฏิวัติ (แต่ทั้งสองประณามการก่อการร้ายว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อการปฏิวัติ) และมักเคลื่อนไหวอีกหลายกลุ่มที่ใช้ความรุนแรง แต่ไม่ได้มีแนวคิดแบบอนาธิปไตย อาทิเช่น กลุ่ม Squamish Five ที่เรียกตัวเองว่า Direct Action ในแคนาดาช่วงต้นทศวรรษ 1980 มีความคิดผสมผสานระหว่างนักกิจกรรมสังคมกับเฟมินิสต์ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติหลายกลุ่มก็ใช้ “ปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า” ที่ใช้ความรุนแรง อาทิเช่น กลุ่ม Earth Liberation Front, Animal Liberation Front ฯลฯ หรือที่มัก

เรียกรวมๆ กันว่า eco-terrorism แต่กลุ่มนักอนาธิปไตยและนักเคลื่อนไหวเหล่านี้ส่วนใหญ่มักใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายสิ่งก่อสร้างและวัตถุมากกว่าชีวิตมนุษย์

“ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่ไม่ใช้ความรุนแรง เป็นยุทธวิธีและยุทธศาสตร์ที่ใช้กันมากและแพร่หลายที่สุดในปัจจุบัน จนกระทั่งทุกวันนี้ คำว่า direct action แทบจะมีความหมายเดียวกับ “อารยะขัดขืน” (civil disobedience) และการไม่ใช้ความรุนแรงไปแล้ว ขบวนการสังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นขบวนการด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติ อนาธิปไตย สังคมนิยม มาร์กซิสต์ เฟมินิสต์ ฯลฯ เกือบทั้งหมดสนับสนุน “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่ไม่ใช้ความรุนแรงทั้งสิ้น

แต่ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่ใช้และไม่ใช้ความรุนแรงก็ไม่ได้มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนเด็ดขาดจากกันเสียทีเดียว แม้ว่าข้อตกลงที่จะไม่ทำอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิดอาจเป็นเรื่องที่เห็นพ้องต้องกันโดยมาก แต่ประเด็นที่มักก่อให้เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งแตกต่างกันคือการประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สิน (vandalism) ยังไม่มีความเห็นพ้องต้องกันที่เด็ดขาดลงไปว่า การประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สินถือเป็นการใช้ความรุนแรงหรือไม่ นักอนาธิปไตยบางกลุ่มถือว่า การทำลายทรัพย์สินเป็นความชอบธรรม เพราะตามแนวคิดอนาธิปไตยนั้นไม่เห็นด้วยกับการมีกรรมสิทธิ์เอกชน แต่ก็มีนักอนาธิปไตยอีกจำนวนมากไม่เห็นด้วยกับการทำลายทรัพย์สินในเชิงยุทธวิธี ไมเคิล อัลเบิร์ต (Michael Albert) ผู้ก่อตั้ง ZNet ให้เหตุผลที่น่ายกย่องว่า ในเมื่อนักอนาธิปไตยถือว่า “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในตัวเอง การทำลายทรัพย์สินจึงไม่อาจยอมรับในฐานะเป้าหมายได้ เพราะไม่มีนักอนาธิปไตยคนไหนเที่ยวทำลาย

ทรัพย์สินในชีวิตประจำวัน

ประเด็นที่ยังต้องถกเถียงเกี่ยวกับนิยามของความรุนแรง ยังมีประเด็นอื่นๆ อีก อาทิเช่น การรื้อทำลายสิ่งกีดขวางของตำรวจเพื่อดำเนินการประท้วง การบุกกรุกจับจองที่ดินทำกิน การป้องกันตัวจากการใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐ การใช้ถ้อยคำล้อเลียนเสียดสี ฯลฯ จัดเป็นการใช้ความรุนแรงหรือไม่

อนึ่ง แม้ว่าสื่อมวลชนกระแสหลักมักเชื่อมโยง “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” กับความรุนแรงเข้าด้วยกัน ในความเป็นจริง นับตั้งแต่มีการประท้วงครั้งใหญ่ซึ่งเปิดตัวขบวนการสังคมนิยมที่ซีแอตเทิลใน ค.ศ. 1999 เป็นต้นมา “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ของขบวนการสังคมนิยมไม่เคยทำให้คนหรือสิ่งมีชีวิตใดบาดเจ็บร้ายแรงหรือถึงขั้นเสียชีวิต ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาจากฝ่ายรัฐเกือบทั้งสิ้น เดวิด เกรเบอร์ นักมานุษยวิทยาและนักอนาธิปไตยเห็นว่า “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่ไม่ใช่ความรุนแรงทำให้รัฐถึงกับมึนงงทำอะไรไม่ถูกไปในช่วงแรกๆ อันเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้การประท้วงขนาดใหญ่ของขบวนการสังคมนิยมประสบความสำเร็จมาก

นอกจากการแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ข้างต้นแล้ว ผู้เขียนขอแบ่งประเภทของกิจกรรมใน “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งตามเป้าหมายหลักของการดำเนินกิจกรรม โดยที่ทั้ง 3 กลุ่มนี้อาจไม่มีเส้นแบ่งชัดเจนเด็ดขาดและมักเหลื่อมซ้อนกันอยู่ก็ตาม

กิจกรรมใน “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” อาจแบ่งออกได้เป็น :

1. การเรียกร้องต่อสถาบันเดิม (คำว่า สถาบันเดิมในที่นี้อาจหมายถึงรัฐ องค์กร สถาบัน หรือสภาพเดิมที่ดำรงอยู่

-status quo) หากนิยามในความหมายแคบ ปฏิบัติการกลุ่มนี้คงไม่จัดเป็น “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” แต่หากนิยามในความหมายกว้างดังที่ใช้กันแพร่หลาย ปฏิบัติการกลุ่มนี้เป็น “ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า” ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สุด กิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มนี้มีอาทิ การประท้วง การนัดหยุดงาน การขับไล่ การปิดถนน การบุกเข้าไปยึดครองอาคารสถานที่ต่างๆ ฯลฯ โดยกลุ่มนักเคลื่อนไหวมีข้อเรียกร้องให้สถาบันเดิมทำหรือไม่ทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น ขึ้นค่าแรง เรียกร้องให้รัฐบาลลาออก หยุดการสร้างเขื่อนหรือโรงไฟฟ้า จัดหาสวัสดิการให้ผู้ตกงาน จัดสรรที่ดินทำกิน ฯลฯ เป็นต้น

2. การทำลายสถาบันเดิม หากเป็นปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรง ก็คือการวินาศกรรม การลอบสังหาร ไปจนถึงการปฏิวัติ แต่สำหรับปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรงนั้นทำได้ทั้งการเข้าไปขัดขวางกลไกการทำงานของสถาบันเดิม กล่าวคือการทำลายอำนาจ อาทิเช่น การปิดล้อมไม่ให้มีการประชุม WTO, การยึดถนนมาทำเป็นพื้นที่สาธารณะชั่วคราวของกลุ่ม Reclaim the Streets, การไม่จ่ายภาษี, การกำหนดวันปิดโทรทัศน์หรืองดช้อปปิ้ง ฯลฯ ไปจนถึงการทำลายภาพพจน์

<http://www.urban75.org/blog/nhs-blood-spilling-direct-action-at-charing-cross-photos/>

« การแสดงละครข้างถนน
เสียดสีนโยบายสาธารณสุขที่
ทุจริตคนจน ที่กรุงลอนดอน

และความชอบธรรมของสถาบันเดิม อาทิเช่น การล้อเลียน ภาพโฆษณา การทำละครข้างถนน หรือกรณีตัวอย่างที่ ไมเคิล มัวร์ ผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดัง พากลุ่มผู้ป่วยจากบุหรี่ปริ่องเพลงอวยพรคริสต์มาสที่บรรษัทบุหรี่ปริ่ เป็นต้น

3. การแยกตัวออกจากสถาบันเดิม พยายามแก้ไขปัญหาเองหรือสร้างสังคมอุดมคติขึ้นมาโดยไม่รอฟังฟังกลไกของสถาบันเดิมที่มีอยู่ อาทิเช่น การสร้างศูนย์สังคมในยุโรป, การยึดที่ดินมาจัดสรรและสร้างชุมชนของขบวนการ MST ในบราซิล, ขบวนการปกครองตนเอง (autonomous movements) ในอาร์เจนตินา, การยึดโรงงานหรือสร้างสถานประกอบการที่คนงานบริหารเอง, การสร้างเงินตราชุมชน, การสร้างศูนย์พักพิงแก่แรงงานอพยพที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ฯลฯ เป็นต้น

ความเป็นมาของ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”

หากใช้คำนิยามอย่างกว้างแล้ว “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” มีมาคู่กับประวัติศาสตร์มนุษย์ในทุกหนแห่งที่มีความขัดแย้ง Voltairine de Cleyre (ค.ศ. 1866-1912) นักอนาธิปไตยและเฟมินิสต์ชาวอเมริกัน เขียนไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่คิดว่าตนมีสิทธิบางอย่างที่ต้องยืนยัน และก้าวออกมายืนยันสิทธินั้นอย่างกล้าหาญด้วยตัวเอง หรือจับมือร่วมกับคนอื่น ๆ ที่มีเจตจำนงเดียวกัน คนผู้นั้นคือนักปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”

“ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ในอดีต สามารถสืบสายย้อนกลับไปได้ไม่สิ้นสุด แต่เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มักยกมาอ้างถึงกันบ่อยๆ คือ ขบวนการ Diggers ในอังกฤษช่วง ค.ศ. 1649-50 ที่เรียกร้องให้นาที่ดินสาธารณะมาใช้เป็นที่ดินทำกินของคนจน และเหตุการณ์ Boston Tea Party

ในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1773 ที่ชาวอาณานิคมอเมริกัน
ประท้วงรัฐบาลอังกฤษด้วยการทำลายใบชา และกรณีนี้ที่
เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau, ค.ศ. 1817-62)
ปฏิเสธการจ่ายภาษีเพื่อประท้วงต่อระบบทาส

แต่ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ในฐานะทฤษฎี เติบโต
ขึ้นมาในแวดวงของนักอนาธิปไตยและในบริบทการต่อสู้ของ
แรงงานเป็นหลัก โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากแนวความคิดของ
ปีแอร์-โจเซฟ พรูดอง (Pierre Joseph Proudhon, ค.ศ.
1809-65) ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญของฝ่ายอนาธิปไตย พรูดอง
เห็นว่าการดำเนินการทางการเมืองไม่ควรผ่านช่องทางของรัฐ
และสถาบันที่มีอยู่เดิม เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับอำนาจ
ของมัน เอ็มมา โกลด์แมน (Emma Goldman, ค.ศ. 1869-
1940) ก็กล่าวถึง “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ไว้ในงานเขียน
ของเธอ แต่หนังสือที่กล่าวถึงประเด็นนี้โดยตรงเล่มแรกคือ
หนังสือชื่อ *Direct Action* (1920) ของ วิลเลียม เมลเลอร์
(William Mellor, ค.ศ. 1888-1942) นักหนังสือพิมพ์
ฝ่ายซ้ายชาวอังกฤษ เขากล่าวถึง “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”
ว่าเป็นยุทธวิธีในการต่อสู้ระหว่างคนงานกับนายจ้างเพื่อช่วงชิง
การควบคุม “ชีวิตทางเศรษฐกิจของสังคม” เมลเลอร์นิยาม
“ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ว่าเป็น “การใช้อำนาจทาง
เศรษฐกิจในบางรูปแบบเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ผู้ครอบครอง
อำนาจนั้นปรารถนา” ในแง่นี้ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”
จึงเป็นแค่เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใครจะเป็นผู้ใช้ก็ได้ หาก
นายทุนใช้ เราเรียกมันว่า “การปิดงาน” (lockouts-การปิด
โรงงานหรือสถานประกอบการ เพื่อบีบให้สหภาพแรงงาน
ยอมรับเงื่อนไขการจ้างงาน) และ “การฮั้ว” (cartel) แต่หาก
คนงานเป็นผู้ใช้ เราเรียกว่า การสไตรก์หรือนัดหยุดงาน
การเฉื่อยงาน การก่อกวน ฯลฯ

“ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” และการไม่ใช้ความรุนแรง (non-violence) มาบรรจบและผสมผสานกันในช่วงต้น ศตวรรษที่ 20 โดยมีตัวเอกอยู่ในสองทวีปในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน นั่นคือ มหาตมะคานธีกับคัสสอนที่เรียกว่าสัตยาเคราะห์ ในแอฟริกาใต้และอินเดีย กับองค์กรแรงงานอุตสาหกรรมของโลก (Industrial Workers of the World-IWW หรือเรียกกันว่า Wobblies) อันเป็นสหภาพแรงงานที่ก่อตั้งขึ้นมาในชิคาโกตั้งแต่ ค.ศ. 1905 มีอุดมการณ์ในแบบสหการนิยม (syndicalism)⁽¹⁾ และใช้ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” อย่างเป็นระบบ

IWW เปิดกว้างให้แรงงานทุกคนเป็นสมาชิกองค์กร ได้หมด ไม่ว่าจะเป็นแรงงานมีฝีมือหรือไร้ฝีมือ ไม่มีข้อจำกัดในด้านเชื้อชาติ อาชีพ การเป็นชนกลุ่มน้อย หรือเพศ แนวทางของสหการนิยมคือการพยายามเข้าไปควบคุมอุตสาหกรรมด้วยองค์กรแรงงาน รัฐเป็นตัวแทนของการกดขี่ สหภาพแรงงานควรเข้ามาแทนที่รัฐในฐานะองค์กรประกอบที่เป็นหัวใจของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ IWW ประกาศใช้ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้าที่มีวิธีการหลากหลาย นับตั้งแต่ การนัดหยุดงาน การเฉื่อยงาน การเผยแพร่ความคิด การคว่ำบาตร อารยะขัดขืน การเดินขบวน เพลง ดนตรี ศิลปะ ฯลฯ IWW ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง การใกล้เคียงด้วยอาวุธ โศกนาฏกรรม หรือการรวมตัวกันเจรจาต่อรอง

แต่ต้นแบบของ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่มีต่อ ขบวนการสังคมนิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแง่ของโครงสร้าง การจัดตั้งที่มีพื้นฐานอยู่บนกลุ่มเครือสหหาย (affinity group) ต้องยกให้ขบวนการอนาธิปไตยของสเปนในช่วงสงครามกลางเมือง (ค.ศ. 1936-39) เมื่อชาวอนาธิปไตยถึง 6 ล้านคน ดำเนินการปฏิวัติสังคมนิยม ยึดครองที่ดิน โรงงาน สถานประกอบการ

(1) แนวคิดของสหการนิยมถือว่าแรงงานควรเป็นเจ้าของและได้รับผลประโยชน์จากหน่วยการผลิตของตนอย่างเท่าเทียมกัน อ่านเพิ่มเติมในฟ้าเดียวกัน ปีที่ 8 ฉบับที่ 1

และเมืองต่างๆ แล้วนำมาบริหารด้วยระบอบประชาธิปไตย
ทางตรงที่ตั้งอยู่บนความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
ขบวนการอนาธิปไตยของสเปนพิสูจน์ให้เห็นว่า ประชาชน
จัดการดูแลชีวิตของตนได้โดยไม่ต้องมีเจ้านายหรือรัฐ

ล่วงมาถึงกลางศตวรรษที่ 20 ขอบเขตของ “ปฏิบัติการ
ทำลายซึ่งหน้า” ขยายออกไปมากก็จริง แต่ความหมายของ
คำคำนี้เริ่มหดแคบลง และแนบแน่นกับการอารยะขัดขืนและ
การไม่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น เป้าหมายของ “ปฏิบัติการ
ทำลายซึ่งหน้า” เริ่มแยกออกจากแนวทางอนาธิปไตย และ
หันไปหาประเด็นด้านสิทธิพลเมือง สิทธิมนุษยชนและ
สิ่งแวดล้อม ตัวเอกที่โดดเด่นในยุคนี้คือ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง
จูเนียร์ ในจดหมายจากคุกเบอร์มิงแฮม เขาเขียนไว้ว่า “ปฏิบัติ
การทำลายซึ่งหน้าที่ไม่ใช้ความรุนแรงมุ่งสร้างวิกฤตการณ์

<http://www.marcuse.org/harold/pages/seabrook.htm>

« นักเคลื่อนไหวถูกเจ้าหน้าที่
ลากตัวไปขณะประท้วง
โรงไฟฟ้านิวเคลียร์นิวแฮมป์
เชียร์ ภาพ : Eric A. Roth,
พ.ศ. 1977

และหล่อเลี้ยงความตึงเครียดเอาไว้ เพื่อให้ชุมชนที่ไม่ยอม
เจรจาต่อรองเสมอมา จำเป็นต้องหันมาเผชิญหน้ากับปัญหา
ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้าจะช่วยขยายภาพของปัญหาให้
เด่นชัดจนมองข้ามไม่ได้อีกต่อไป"

ในช่วงทศวรรษ 1980 ขบวนการที่ใช้ "ปฏิบัติการทำลาย
ซึ่งหน้า" มากที่สุด น่าจะเป็นขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ใน
สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ใช้วิธี
บุกเข้าไปยึดฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ ปิดถนนไม่ให้ทหาร
ขนส่งอาวุธยุทธโปกรณ์ และขัดขวางโครงการทางทหารหลาย
โครงการ กรีนพีซที่รณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมก็มีบทบาทมาก
ในการพัฒนากลยุทธ์ใหม่ๆ ให้แก่ "ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า"
นักกิจกรรมหลายคนทั้งที่อยู่ในกรีนพีซและที่แยกตัวออกมา
เริ่มจัดทำค่ายอบรมและฝึกสอนวิธีการในการสร้าง "ปฏิบัติ
การทำลายซึ่งหน้า" และการรณรงค์ที่ไม่ใช้ความรุนแรงแบบ
ต่างๆ

หลังจากนั้นขบวนการนักเคลื่อนไหวดูเหมือนจะหายไป
กลุ่มองค์กรต่างๆ เริ่มมีลักษณะแบบราชการมากขึ้น แต่แล้ว
แนวคิดแบบอนาธิปไตยและ "ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า" ก็
กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งในเมืองซีแอตเทิล ค.ศ. 1999 โดย
ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่ม Otpor (Resistance) ในอดีต
ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของคนหนุ่มสาว
ชาวเซอร์เบียเพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการของประธานาธิบดี
สโลโบดัน มิโลเชวิช, ขบวนการพลังประชาชนของชาว
ฟิลิปปินส์ที่ขับไล่ประธานาธิบดีมาร์กอส และแรงบันดาลใจ
จากขบวนการชาปาติस्ताในเม็กซิโก

บางครั้ง "ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า" ก็ถูกนำมาใช้อย่างได้
ผลในกรณีเล็กๆ ครั้งหนึ่ง เมื่อผู้ลี้ภัยการเมืองจากสาธารณรัฐ

คองโกคนหนึ่งกำลังจะถูกส่งตัวกลับประเทศ และมีแนวโน้ม
อย่างยิ่งว่าเขาจะถูกสังหารทิ้งเมื่อไปถึงคองโก บนสายการบิน
บริติชแอร์เวย์ที่จะออกเดินทาง ผู้ประท้วงคนหนึ่งก็ซื้อตั๋ว
โดยสารมาด้วยลุกขึ้นยืนและไม่ยอมนั่งลง เครื่องบินต้องล่าช้า
ไปถึงสองชั่วโมง ในที่สุดนักบินไม่ยอมนำเครื่องขึ้นตราบที่
ผู้ลี้ภัยการเมืองคนนี้อยู่บนเครื่อง ทำให้เขาอดพ้นจากการ
ถูกส่งตัวกลับประเทศไปได้

จุดแข็งและจุดอ่อนของ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า”

ประเด็นสำคัญที่ต้องเน้นย้ำก็คือ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า”
ไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ที่ดีและ
ประสบความสำเร็จต้องมีการวางแผน การฝึกฝน การ
ตั้งคำถามและตอบคำถามในกลุ่มนักเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน
รวมทั้งมีการประเมินผลและวิจารณ์ตัวเองหลังจากปฏิบัติการ
ไปแล้วด้วย

โครงสร้างการจัดตั้งของกลุ่ม “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า”
มีความสำคัญเท่าๆ กับตัวปฏิบัติการเอง ไม่มีประโยชน์อะไรเลย
ที่จะวิพากษ์สังคมชนชั้นและนำเสนอสังคมแห่งความเสมอภาค
หากในกลุ่มนักปฏิบัติการยังจัดโครงสร้างเป็นลำดับชั้น กลุ่ม
เครือข่ายและกระบวนการแสวงหาฉันทามติจึงมีความสำคัญ
อย่างมาก “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” ไม่ใช่การแสดงความ
กล้าหาญหรือความคิดสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล องค์กร
และการจัดตั้งเป็นเสมือนอีกด้านหนึ่งของเหรียญที่ต้องดำเนิน
ไปพร้อมกับ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” เสมอ

ในเมื่อเป้าหมายของ “ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้า” คือการ
สร้างระบบทางเลือกขึ้นมาพร้อมๆ กับต่อต้านระบบเดิมที่

เป็นอยู่ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” จึงมุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมไปพร้อมๆ กับสร้างความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาในตัวผู้ปฏิบัติเอง ไม่ว่าเลือกปฏิบัติการแบบใด ผู้ปฏิบัติต้องคำนึงถึงเสมอว่า ผู้อื่นได้รับรู้สารที่สื่อออกไปอย่างถูกต้อง ปฏิกริยาที่ตอบโต้กลับมาเป็นอย่างไร ผลกระทบจากปฏิบัติการนั้นอาจมีอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น ในการประท้วงสงครามอิรักครั้งหนึ่งที่กรุงเทพฯ จู่ๆ ก็มีผู้ประท้วงคนหนึ่งเปลือยผ้าเปลือยกายโดยไม่มีคำอธิบาย ปฏิบัติการนี้อาจเป็นการแสดงแบบฉับพลัน หรือ happening arts แต่ไม่ใช่ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”

ความมีสีสันและหลากหลายไม่มีที่สิ้นสุดของ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” จึงเป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน มีหลายฝ่ายวิพากษ์วิจารณ์ว่า “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะกระทำไปเพียงเพื่อได้กระทำและได้แสดงออกเท่านั้น บางครั้ง “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” ถึงกับยังสำคัญกว่าประเด็นในการณรงค์ด้วยซ้ำ

จุดอ่อนอีกประการหนึ่งของ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” อยู่ที่ความหมิ่นเหม่และบางทีก็ละเมิดกฎหมายโดยตรง ทำให้ปฏิบัติการถูกใช้เป็นข้ออ้างของรัฐในการปราบปรามผู้ประท้วงประชาชนที่พร้อมใช้ “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า” จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนที่พร้อมจะถูกจับและถูกลงโทษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง อีกทั้งปฏิบัติการยังไม่เหมาะสมอย่างสิ้นเชิงในกรณีของผู้ประท้วงที่เป็นชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ในประการสุดท้าย แนวคิดของการแก้ปัญหาโดยตรงที่ไม่พึ่งพิงรัฐหรือสถาบันอาจทำได้ในกรณีที่ปัญหานั้นๆ เป็นปัญหามหาชน ความจำเป็นของสังคมหลายๆ ประการยังคงต้องรอให้รัฐตอบสนองและแก้ปัญหาให้ ไม่ว่าจะเป็นด้าน

สาธารณสุข ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การศึกษาที่มีคุณภาพ หรือ การกระจายรายได้ที่ดีกว่าเดิม ปัญหาบางอย่างจะแก้ไขหรือ บรรเทาได้ต่อเมื่อรัฐเข้ามาเป็นผู้ให้หลักประกัน เช่น ปัญหา ความรุนแรงระหว่างเพศ เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการเขียน

Albert, Michael. "On Trashing and Movement Building." <http://www.zmag.org/>

<http://www.answers.com/direct%20action>

<http://www.answers.com/topic/industrial-workers-of-the-world>

<http://www.answers.com/topic/william-mellor>

http://en.wikipedia.org/wiki/Direct_action

Moynihn, Denis. 2002. "Using Direct Action Effectively." In Mike Prokosch and Laura Raymond. Eds. *The Global Activist's Manual*. New York: Thunder's Mouth Press.

Moynihn, Denis and David Solnit. 2002. "From the Salt Marches to Seattle." In Mike Prokosch and Laura Raymond. Eds. *The Global Activist's Manual*. New York: Thunder's Mouth Press.

Sparrow, Rob. "Anarchist Politics & Direct Action." <http://www.spunk.org/library/intro/sp001641.html>

Voltaire De Cleyre. "Direct Action." <http://www.spunk.org/library/writers/decleire/sp001334.html>

“

การป่วนทางวัฒนธรรม เกือบทั้งหมดมีเป้าหมายในการ
วิพากษ์วิจารณ์ลัทธิบริโภคนิยม การทำทุกอย่างให้กลายเป็น
สินค้า และเปิดโปงความเป็นจริงของบริษัทที่แตกต่าง
ตรงกันข้ามกับภาพพจน์ที่บริษัทนั้นๆ สร้างขึ้นมา”

การป่วนทางวัฒนธรรม

Culture Jamming

Culture Jamming หรือ “การป่วนทางวัฒนธรรม” เป็นกิจกรรมของขบวนการสังคมใหม่ที่พบเห็นได้บ่อยและแพร่หลายในหลายๆ ประเทศ ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ทั้งในโลกความเป็นจริงและในโลกความเป็นจริงเสมือนของอินเทอร์เน็ต

รูปแบบของ “การป่วนทางวัฒนธรรม” มีมากมายหลากหลาย จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีขีดจำกัด แต่รูปแบบหลักที่เราพบเห็นบ่อยที่สุดคือ การล้อเลียนภาพโฆษณาสินค้าหรือตราสินค้าในลักษณะที่เรียกว่า détournement กล่าวคือ การนำเอาภาพที่คนทั่วไปรู้จักกันดีมาเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อสื่อสารความหมายที่แตกต่างไปจากเดิม โดยที่ความหมายนั้นมักเป็นการต่อต้านคัดค้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ความหมายในภาพดั้งเดิม ภาพโฆษณาและตราสินค้าที่ถูกนำมา “ป่วนทางวัฒนธรรม” มักเป็นภาพและตราของสินค้าหรือบริษัทข้ามชาติ อาทิเช่น สตาร์บัคส์ แมคโดนัลด์ ไนกี้ บริษัทอัลลิเบอร์ตัน เป็นต้น

“การป่วนทางวัฒนธรรม” เป็นการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยมีเป้าหมายสองประการ คือ ครอบคลุมการสื่อสารของแนวคิดกระแสหลักในสังคมบริโภคนิยม และสื่อสารความหมายหรือข้อมูลบางอย่างที่ทวนกระแสให้คนทั่วไปรับรู้หรือตั้งคำถาม “การป่วนทางวัฒนธรรม” ส่วนใหญ่หรือกล่าวได้ว่าเกือบทั้งหมด มีเป้าหมายในการวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิบริโภคนิยม การทำทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้า และเปิดโปงความเป็นจริงของบรรษัทที่แตกต่างตรงกันข้ามกับภาพพจน์ที่บรรษัทนั้นๆ สร้างขึ้นมา

กำเนิดของคำว่า “Culture Jamming”

คำว่า “Culture Jamming” มีแนวคิดมาจากคำว่า Radio Jamming ซึ่งหมายถึงการรบกวนสัญญาณคลื่นวิทยุ หรือการลักลอบใช้คลื่นความถี่เพื่อการสื่อสารของกลุ่มอิสระ แนวคิดนี้มีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1968 เมื่อกลุ่ม Situationist International ซึ่งเป็นกลุ่มนักกิจกรรมที่มีรสนิยมทางศิลปะแบบอวองต์การ์ด (avant-garde) และมีพื้นฐานความคิดทางการเมืองแบบมาร์กซิสต์ เสนอแนวทางในการใช้ “การสื่อสารแบบกองโจร” (guerilla communication) มาสร้างความปั่นป่วนแก่สื่อมวลชนกระแสหลักที่ครอบงำวัฒนธรรม โดยกลุ่ม Situationist International เปรียบเทียบวิธีการนี้กับการรบกวนหรือลักลอบนำคลื่นวิทยุมาใช้

ผู้ให้กำเนิดคำว่า “Culture Jamming” เป็นครั้งแรกคือ วงดนตรี Negativland วงดนตรีแนวทดลองที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมาชิกในวงยังเป็นแค่ นักเรียน สมาชิกของวงดนตรีใน

แคลิฟอร์เนียวงนี้มีแนวคิดก้าวหน้าและต่อต้านสังคมบริโภคนิยม พวกเขาเริ่มใช้คำว่า “Culture Jamming” ในชีวิตรวม การแสดงสดทางวิทยุที่มีชื่อชุดว่า Jamcon'84 โดยหมายถึง การล้อเลียนป้ายโฆษณาและการบ่อนทำลายสื่อกระแสหลัก ในรูปแบบต่างๆ แต่คำคำนี้มาโด่งดังจากนิตยสาร Adbusters นิตยสารวิจารณ์ลัทธิบริโภคนิยมและแนวทางในกิจกรรมป่วนทางวัฒนธรรม คัลเล ลาซีน (Kalle Lasn) ผู้ก่อตั้งนิตยสาร ฉบับนี้ เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ *Culture Jam* ทำให้คำคำนี้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น กระทั่งมีคนจำนวนมากเข้าใจผิดว่าลาซีนเป็นคนแรกผู้คิดค้นคำว่า “Culture Jamming” ด้วยซ้ำไป

แนวคิดเบื้องหลัง “การป่วนทางวัฒนธรรม”

“การป่วนทางวัฒนธรรม” เกิดมาจากปฏิกิริยาต่อต้าน ขัดขืนการครองความเป็นใหญ่ของวัฒนธรรมกระแสหลัก ในระบบทุนนิยม ในทัศนะของนักป่วนทางวัฒนธรรม การโฆษณาชวนเชื่อของระบบทุนนิยมผ่านการโฆษณาสินค้าในตลาดได้เข้ามาครอบงำพื้นที่ทางวัฒนธรรมของสังคมเกือบ

ทั้งหมด จนแทบไม่เหลือพื้นที่ทางเลือกในการแสดงออก
ของแนวคิดทวนกระแส มนุษย์ในสังคมสมัยใหม่แทบไม่มีทาง
รอดพ้นจากการโฆษณาชวนเชื่อที่ตอกย้ำค่านิยมและ
ผลประโยชน์ที่ดำรงอยู่

สังคมทุนนิยมทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตแบบปัจเจกบุคคล
มากขึ้นเรื่อยๆ สังคมปัจเจกชนทำให้คนส่วนใหญ่สามารถเลือก
วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ส่วนตัวที่ตัดขาดจากสังคมการเมือง
ประชาชนจำนวนมากกลายเป็นผู้รับสารทางเดียว โดยรับรู้
แต่ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค การพยายามสื่อสารให้
เกิดการตระหนักถึงปัญหาสังคมในวงกว้างจึงยากลำบากมากขึ้น
ดังนั้นทางเดียวที่จะตั้งคำถามกับอำนาจของระบบทุนนิยม
ตลาดก็คือ ต้องเข้าไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขสื่อต่างๆ เช่น ป้าย
โฆษณา ภาพยนตร์โฆษณา โลโก้ของบริษัท ฯลฯ ให้กลายเป็น
สื่อที่วิพากษ์วิจารณ์ตัวมันเอง โดยใช้ช่องทางการสื่อสาร
ของวัฒนธรรมกระแสหลัก

มนุษย์สมัยใหม่ถูกเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นพลเมือง
ให้กลายเป็นผู้บริโภค สื่อการค้าและบันเทิงสาธารณะจึง

พยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่ปิดกั้นปัญหาของโลกที่เป็นจริง ไม่ให้ผู้บริโภครับรู้ เพื่อจะได้ไม่รบกวนแรงกระตุ้นการบริโภค และมีความเป็นมิตรต่อบริษัท ประชาชนเปรียบเสมือนผู้คนที่ตกอยู่ใน “อุทยานสินค้าที่มีกำแพงล้อมรอบ” ส่วนปัญหาสังคมถูกเบียดผลักดันออกไปอยู่ชายขอบหรืออยู่นอกกำแพงการรับรู้ “การป่วนทางวัฒนธรรม” จึงเป็นการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องการเปิดโปงให้สาธารณชนรับรู้ความเป็นจริงที่บริษัทพยายามปิดกั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดความรับผิดชอบของบริษัท การบริโภคเกิน อาหารขยะ การทำลายสิ่งแวดล้อม โรงงานนรก ฯลฯ

เป้าหมายของ “การป่วนทางวัฒนธรรม” คือการเข้าไปก่อวุ่นวายขวางกระแสนการโฆษณาชวนเชื่อของสังคมบริโภค เปลี่ยนการสื่อสารของสื่อจากการสื่อสารทางเดียวให้กลายเป็นการสื่อสารสองทาง สร้างพื้นที่อิสระทางวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อสะกิดให้ผู้บริโภคหยุดคิด ตั้งคำถาม และในขั้นสูงสุดคือเปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวเองจากการเป็นผู้บริโภคกลับไปสู่การเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงปัญหาสังคมและหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

สมาชิกของขบวนการป่วนทางวัฒนธรรมมักเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวที่เติบโตมาในสังคมบริโภคแบบสุดขีด ความอึดอัดคับข้องใจของคนหนุ่มสาวเหล่านี้ ผสมกับการเติบโตขึ้นมาในยุคคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต และวัฒนธรรมแบบ DIY (Do it yourself) ซึ่งเน้นการไม่มีผู้นำ การลงมือกระทำด้วยตัวเอง ปฏิบัติการทำลายซึ่งหน้า อารมณ์ขัน ความสนุกสนาน ความคิดสร้างสรรค์ ที่แตกต่างจากขบวนการทางการเมืองที่เคร่งขรึมจริงจังในสมัยก่อน ได้ประกอบกันขึ้นเป็นลักษณะเฉพาะของขบวนการป่วนทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ตัวอย่างของปฏิบัติการป่วนทางวัฒนธรรม

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า “การป่วนทางวัฒนธรรม” มีรูปแบบไร้อำนาจ แต่ที่เราพบเห็นบ่อยๆ คือ การล้อเลียนภาพโฆษณา ภาพยนตร์โฆษณา และโลโก้ของบริษัท แนวหน้าของปฏิบัติการแบบนี้คงไม่พ้นนิตยสาร *Adbusters* ปฏิบัติการล้อเลียนโฆษณานี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “subvertisement” ซึ่งเป็นคำที่สร้างขึ้นใหม่ให้ตรงกันข้ามกับคำว่า “advertisement” ปฏิบัติการ “subvertisement” ที่โด่งดังของ *Adbusters* คือ การสร้างภาพยนตร์โฆษณาวิพากษ์วิจารณ์บริษัท เช่นบริษัทยาสูบ และพยายามขอซื้อเวลาออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา เมื่อสถานีโทรทัศน์ส่วนใหญ่ปฏิเสธไม่ยอมขายเวลาให้ปฏิบัติการนี้จึงสะท้อนให้เห็นการครอบงำของวัฒนธรรมทุนนิยมและตลาดที่ไม่มีความเสรีอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ *Adbusters* ยังมีปฏิบัติการรณรงค์อีกหลากหลายรูปแบบ เช่น การรณรงค์สัปดาห์ปิดทีวี เป็นต้น

The Bubble Project เป็นการณรงค์ของขบวนการศิลปะข้างถนน โดยนำช่องว่างสำหรับใส่คำพูดไปติดตามโปสเตอร์และป้ายโฆษณา เพื่อให้คนทั่วไปเติมคำพูดล้อเลียนลงไปได้ตามใจชอบ

ในด้านดนตรี “การป่วนทางวัฒนธรรม” อาจสืบย้อนไปได้ตั้งแต่สมัย ค.ศ. 1967 เมื่อวงดนตรีดัง The Who ออกอัลบั้มชื่อ The Who Sell Out มีภาพบนหน้าปกล้อเลียนโฆษณาส่วนวงดนตรี Negativland เคยออกอัลบั้มชื่อ Dispepsi วิพากษ์วิจารณ์อุตสาหกรรมและการตลาดของน้ำอัดลม

Whirl-Mart คือการล้อเลียนความไร้สาระของกิจกรรมช้อปปิ้ง นักกิจกรรมกลุ่มหนึ่งเข็นรถช้อปปิ้งเข้าไปเดินวนไปวนมาในห้างวอลมาร์ตหลายชั่วโมงโดยไม่ซื้ออะไรเลย

Google bombing คือการทำให้คีย์เวิร์ดบางคำในการค้นหาด้วยเสิร์ชเอนจิน โดยเฉพาะกูเกิล ให้ผลลัพธ์ออกมาเป็นเว็บเพจอันใดอันหนึ่ง อาทิเช่น ใน ค.ศ. 2002 คำค้นหาว่า “ชั่วร้ายยิ่งกว่าซาตาน” จะได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นโฮมเพจของบริษัทไมโครซอฟต์ หรือใน ค.ศ. 2006 คำค้นหาว่า “ล้มเหลวอย่างน่าทุเรศ” จะได้ผลลัพธ์เป็นเว็บเพจชีวประวัติอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู. บุช เป็นต้น

Hacktivism เป็นคำผสมระหว่าง hack กับ activism หมายถึงการแฮ็กบางเว็บไซต์เพื่อเข้าไปเปลี่ยนแปลงหน้าเว็บเพจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิพากษ์วิจารณ์เว็บนั้นหรือเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองบางอย่าง

ในประเทศไทยก็เคยมีปฏิบัติการป่วนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเช่นกัน อาทิเช่น ประมาณ พ.ศ. 2527 วสันต์ สิริพิณฑต์ เขียนข้อความบนป้ายกระดาศคล้องคอว่า “สปู่ ยาสีพัน

กางเกงใน รองเท้า ผ้าอนามัย..." และเดินขึ้นเดินลงบันไดเลื่อนในห้างมาบุญครอง ปฏิบัติการที่ตั้งใจจะทำให้ครบ 12 ชั่วโมงนี้ ทำไปได้เพียงแค่ชั่วโมงเดียวก็ถูกยามรักษาความปลอดภัยเชิญไปพบกับผู้จัดการห้าง วสันต์ถูกเชิญออกจากห้างมาบุญครองไป โดยผู้จัดการให้เหตุผลว่า "ศิลปะของคุณไม่ส่งเสริมการขาย"

ในปัจจุบันกลุ่ม We Change (<http://www.wechange555.com>) ซึ่งเป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ก็จัดงานในลักษณะป่วนทางวัฒนธรรมหลายครั้ง เช่น การรณรงค์สัปดาห์ปิดทีวี การรณรงค์วันไม่ซื้ออะไรเลย เป็นต้น

ข้อวิจารณ์ต่อ “การป่วนทางวัฒนธรรม”

ถึงแม้รูปแบบ “การป่วนทางวัฒนธรรม” จะมีข้อดีในแง่ของการดึงคนหนุ่มสาวเข้ามาร่วมขบวนการแต่ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า “การป่วนทางวัฒนธรรม” ควรเป็นแค่วิธีการ ไม่ใช่เป้าหมายในตัวมันเอง

“การป่วนทางวัฒนธรรม” เป็นกิจกรรมของคนหนุ่มสาวชนชั้นกลางในเมือง ที่ต้องการระบายความคับข้องใจต่อการที่บริษัทเข้ามาช่วงชิงพื้นที่สาธารณะไปหมด แต่สำหรับคนชนบทหรือชนชั้นล่าง “การป่วนทางวัฒนธรรม” อาจไม่มีความหมายสำหรับคนเหล่านี้

“การป่วนทางวัฒนธรรม” ยังเป็นแค่การเสียดสีวิจารณ์ระบบที่เป็นอยู่ แต่ไม่ได้นำเสนอสังคมอุดมคติที่เป็นเป้าหมายให้ขบวนการมุ่งไปสู่

นอกจากนี้ กลุ่มป่วนทางวัฒนธรรมบางกลุ่มยังทำตัวเป็นสถาบันไปเสียเอง โดยเฉพาะนิตยสาร *Adbusters* ถูกวิพากษ์

วิจารณ์ไม่น้อยที่รณรงค์โครงการต่างๆ ด้วยการขายสินค้า
เท่ากับตอกย้ำวัฒนธรรมการบริโภคและทำให้ *Adbusters*
เป็นเสมือนสินค้าอีกแบรนด์หนึ่งเท่านั้นเอง

ข้อมูลประกอบการเขียน

Adbusters Website. <http://www.adbusters.org>.

"Culture Jam." Urban Dictionary. <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=culture+jam>.

Culture Jam Weblog. <http://culturejam.wordpress.com>.

"Culture Jamming." Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Culture_jamming.

"Culture Jamming." University of Washington, Department of Communication, Center for Communication & Civic Engagement. <http://depts.washington.edu/ccce/polcommcampaigns/CultureJamming.htm>.

McLaren, Carrie. "Culture Jamming™: Brought to you by Adbusters." Stay Free! Magazine Online. <http://www.stayfreemagazine.org/9/adbusters.htm>.

The Culture Jammer's encyclopedia. <http://sniggle.net>.

<http://www.whatsupwithamsterdam.com/2011/07/06/amsterdam-squats/>

สิ่งที่ขาดไม่ได้ในศูนย์สังคมนี้อีกหนึ่งแห่งคือ กราฟฟิตี ซึ่งส่วนมากมักเป็นเรื่องราวต่อต้านทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม ในภาพคือ Vrankrijk ศูนย์สังคมนี้อาศัยอยู่ในอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์

“เป้าหมายของการสร้างศูนย์สังคมนี้อีกเพื่อสร้างพื้นที่เสรีที่ปลอดจากอำนาจรัฐและอำนาจทุน อุดมการณ์ของการสร้างศูนย์สังคมนี้อีกคือการเมืองฉายภาพอนาคต คือสร้างสังคมอุดมคติขึ้นมาที่นี่และเดี๋ยวนี้ แทนที่จะรอการปฏิวัติในอนาคต”

ศูนย์สังคม

Social Centers

ศูนย์สังคม (Social Centers) คือพื้นที่สาธารณะ (Public Space) หรือพื้นที่ที่สาม (Third Space พื้นที่ที่หนึ่งคือบ้าน พื้นที่ที่สองคือสถานที่ทำงาน และพื้นที่ที่สามคือพื้นที่สาธารณะ) แม้ว่าศูนย์สังคมจัดอยู่ในพื้นที่ชุมชน (community space) แต่มักใช้ในความหมายที่แตกต่างกับศูนย์สังคมกับพื้นที่ชุมชนมีส่วนเหมือนกันตรงที่เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการสมาคมและไม่หวังผลกำไร ความแตกต่างอยู่ที่คำว่า “พื้นที่ชุมชน” หมายถึงพื้นที่ใดๆ ก็ตามที่ใช้ทำกิจกรรมของส่วนรวม โดยรัฐหรือภาคเอกชนสามารถเข้ามาแทรกแซงหรือร่วมทำกิจกรรมได้ พื้นที่ชุมชนมักมีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย บางครั้งคำว่าพื้นที่ชุมชนมักมีนัยยะถึงความเป็นท้องถิ่นนิยมด้วย

ส่วนศูนย์สังคมเป็นพื้นที่ที่นักกิจกรรมทางสังคมสร้างขึ้น ถึงแม้เปิดกว้างต่อบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นนักกิจกรรมหรือไม่ใช่นักกิจกรรมก็ตาม แต่ศูนย์สังคมไม่เปิดรับการแทรกแซง

ของอำนาจรัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคธุรกิจ ศูนย์สังคมมักมีสถานะผิดกฎหมายหรือกึ่งผิดกฎหมาย มักเกิดขึ้นจากการยึดที่ดินหรืออาคารร้าง และถือเป็นแขนงหนึ่งของกิจกรรมทางสังคมประเภทการยึดพื้นที่ (squatting) การขยายตัวของศูนย์สังคมในยุโรป โดยเฉพาะในประเทศอิตาลี ทำให้บางครั้งมีการกล่าวถึงศูนย์สังคมในลักษณะขบวนการ (Social Centers Movement)

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของศูนย์สังคม

ศูนย์สังคมสมัยใหม่เป็นส่วนหนึ่งของจารีตพื้นที่สาธารณะเพื่อการสมาคมที่สืบย้อนกลับไปได้ถึงศตวรรษที่ 17 ในช่วงศตวรรษที่ 17 และ 18 ในประเทศอังกฤษเกิดพื้นที่การสมาคมแบบใหม่ที่ได้รับการนิยมนำแพร่หลายอย่างรวดเร็ว นั่นคือ ร้านกาแฟ หรือบางที่เรียกกระบุรีเจาะจงไปเลยว่า “ร้านกาแฟอังกฤษ” (English coffeehouses) ในช่วงกลางศตวรรษที่ 17 นักเดินทางนำกาแฟเข้ามาในอังกฤษและกลายเป็นเครื่องดื่มที่แพร่หลาย จึงเกิดร้านกาแฟขึ้นมาจำนวนไม่น้อย

สิ่งที่ทำให้ร้านกาแฟในอังกฤษมีลักษณะพิเศษก็คือ ร้านกาแฟกลายเป็นสถานที่สมาคมของประชาชนเพื่อพูดคุยถกเถียงกันในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง ขาวลือข่าวอื้อฉาว ปรัชญา วิทยาศาสตร์ แพชั่น ฯลฯ แต่ร้านกาแฟยังมีลักษณะพิเศษมากกว่านั้น นอกจากกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น ไม่ขายสุรา ไม่อนุญาตให้เล่นการพนัน ห้ามลูกค้าทะเลาะวิวาท ห้ามใช้คำหยาบคาย ห้ามลบหลู่ศาสนา ฯลฯ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละร้าน แต่กติกาข้อหนึ่งที่ร้านกาแฟทั้งหมดมีร่วมกันก็คือ กติกาในเรื่องความเสมอภาค

เนื่องจากร้านกาแฟเหล่านี้ขายกาแฟในราคาถูกมาก เพียงถ้วยละ 1 เพนนี คนทุกชนชั้นทุกอาชีพในอังกฤษจึงสามารถ

มาซื้อกาแฟดื่มได้ ใน ค.ศ. 1674 มีใบปลิวโฆษณาที่ระบุถึง “กฎและกติกារ้านกาแฟ” กฎกติกาข้อหนึ่งก็คือความเท่าเทียมของลูกค้าทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ในใบปลิวระบุว่า “ลูกค้าทุกคนไม่ว่ามียศตำแหน่งใดก็ไม่ต้องลุกขึ้นหลีกทางให้แก่ผู้มียศตำแหน่งเหนือกว่า”

นักประวัติศาสตร์บางคนเห็นว่า พื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ไม่มีชนชั้นของร้านกาแฟมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของยุคแสงสว่างทางปัญญา (Age of Enlightenment) ร้านกาแฟกลายเป็นพื้นที่เสริมทางด้านปัญญาให้แก่มหาวิทยาลัย รวมทั้งเป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ไปสู่สามัญชน นอกจากนี้ ร้านกาแฟยังมีความสำคัญทางการเมือง กลุ่มการเมืองต่าง ๆ ในอังกฤษมักใช้ร้านกาแฟเป็นสถานที่พบปะกัน

ในศตวรรษที่ 19 เมื่อภาคอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมขยายตัวมากขึ้น เกิดพื้นที่สมาคมอีกแบบหนึ่งขึ้นมา นั่นคือสโมสรของแรงงาน (working men's club) ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของอังกฤษ เช่น ภาคเหนือและเขตมิดแลนด์ สโมสรของแรงงานมีเป้าหมายเพื่อการสันทนาการ และให้การศึกษาแก่ชนชั้นแรงงานและครอบครัว

พื้นที่สมาคมอย่างร้านกาแฟมีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของขบวนการอนาธิปไตย โดยเฉพาะการก่อเกิดขบวนการอนาธิปไตยและสหกรณ์ในช่วงการปฏิวัติสเปน ค.ศ. 1936-39 กลุ่มเครือข่ายที่เป็นรากฐานของขบวนการอนาธิปไตยสเปนก็เกิดขึ้นในร้านกาแฟ

แต่ต้นแบบโดยตรงของศูนย์ชุมชนเกิดขึ้นในอิตาลี ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นแรงงานและนักศึกษากับชนชั้นปกครองใน ค.ศ. 1969-70 ซึ่งเรียกกันว่า เหตุการณ์

Hot Autumn (หรือ autunno caldo ในภาษาอิตาลี) การเดินขบวนประท้วงและการนัดหยุดงานประท้วงเกิดขึ้นทั่วไป ประเมินว่ามีการนัดหยุดงานประท้วงรวมกันถึงกว่า 440 ล้านชั่วโมงในช่วงเวลาแค่ 2 ปี ขบวนการแรงงานในอิตาลีส่วนใหญ่นิยมแนวทางของขบวนการแรงงานนิยม (Workerism) ซึ่งต่อมากลื่นไหลไปเป็นขบวนการอัตตาณัติ (Autonomism)

ในระหว่างเหตุการณ์ Hot Autumn นั้น แรงงานและนักศึกษาจำนวนมากประท้วงด้วยการไม่จ่ายค่าเช่าบ้าน มีการยึดบ้านเช่า อพาร์ทเมนต์และโรงงานมาใช้เป็นพื้นที่สาธารณะ ในภายหลัง ขบวนการอัตตาณัติในอิตาลีหันมาทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น การยึดตึกร้างหรือที่ดินร้างมาสร้างเป็นศูนย์สังคมนกลายเป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของศูนย์สังคมในปัจจุบัน

กลุ่มนักกิจกรรมสังคมที่เป็นแกนหลักในการสร้างศูนย์สังคม มันเป็นนักกิจกรรมในแนวทางอนาธิปไตยที่มีวัฒนธรรมแบบที่เรียกว่า D.I.Y (Do It Yourself) เป้าหมายของการสร้างศูนย์สังคมก็เพื่อสร้างพื้นที่เสรี (free space) ที่ปลอดจากอำนาจรัฐและอำนาจทุน อุดมการณ์ของการสร้างศูนย์สังคมก็คือการเมืองฉายภาพอนาคต (prefigurative politics)⁽¹⁾ กล่าวคือ การสร้างสังคมอุดมคติขึ้นมาที่นี่และเดี๋ยวนี้ แทนที่จะรอการปฏิวัติในอนาคต

กระบวนการจัดการในศูนย์สังคมใช้วิธีระนาบและกระบวนการแสวงหาฉันทามติ ไม่มีผู้นำเดี่ยว ไม่มีการสั่งการ ไม่มีการแบ่งหน้าที่หรือไม่ก็สลับหน้าที่กันไปมาตลอดเวลา

(1)

ดูความหมายของการเมืองฉายภาพอนาคต ในบทที่ 2 หน้า 20-27

กิจกรรมที่ดำเนินในศูนย์สังคมมีหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของขนาดและสถานที่ ศูนย์สังคมที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดในอิตาลีอย่างเลออนคาวัลโล (Leoncavallo) ในเมืองมิลานนั้น มีทั้งร้านอาหาร สวนหย่อม ร้านหนังสือ โรงภาพยนตร์เล็กๆ ลานเล่นสเก็ตบอร์ด อาคารประชุมที่ใหญ่พอจัดแสดงคอนเสิร์ต แต่ศูนย์สังคมส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและมักย้ายที่ไปเรื่อยๆ เพราะสถานะที่ไม่ถูกกฎหมาย อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ขาดไม่ได้ของศูนย์สังคมมักประกอบด้วย

- **infoshop** อินโฟช็อปเป็นทั้งร้านหนังสือและศูนย์ข่าวสาร หนังสือและนิตยสารที่ขายมักเป็นแนวอนาธิปไตย สังคมนิยมและวิพากษ์วิจารณ์ทุนนิยม เป็นศูนย์กลางในการแจกข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและวัฒนธรรมที่จะจัดขึ้นในที่ต่างๆ อินโฟช็อปมีทั้งที่ตั้งแยกเดี่ยวออกมาต่างหากและอยู่ในศูนย์สังคม

- **hacklab หรือ hackerspace** ศูนย์รวมของผู้สนใจด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการทำกิจกรรมบนไซเบอร์สเปซ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาโอเพ่นซอร์ส การพัฒนาฟรีซอฟต์แวร์และก๊อปปี้เลฟต์ (copyleft) การรายงานข่าวแบบอินดี้มีเดีย (indymedia) ฯลฯ

- **การประชุมของนักกิจกรรม** นักกิจกรรมสังคมกลุ่มต่างๆ สามารถมาขอใช้สถานที่จัดประชุม ศูนย์สังคมบางแห่งมีอาสาสมัครช่วยทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกให้ด้วย ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดทักษะในการประชุมแบบกระบวนการแสวงหาฉันทามติ อีกทั้งศูนย์สังคมยังเป็นศูนย์กลางในการประชุมเวทีสังคม (social forum) ระดับย่อยที่แตกแขนงมาจากเวทีสังคมโลก

- ศูนย์สังคมบางแห่งมีร้านอาหาร ส่วนใหญ่มักเป็น

อาหารมังสวิรัต ในบางแห่ง นักกิจกรรมจะไปเก็บอาหารที่
ร้านค้าซูเปอร์มาร์เก็ตทิ้ง ซึ่งเป็นอาหารที่ทำใหม่วันต่อวัน
แต่ขายไม่หมดและซูเปอร์มาร์เก็ตจำต้องทิ้ง นักกิจกรรมสังคม
จำนวนไม่น้อยดำรงชีพด้วยอาหารแบบนี้โดยแทบไม่ต้องใช้เงิน
เลย

- พื้นที่วัฒนธรรม การแสดง ฉายภาพยนตร์ จัด
คอนเสิร์ต

- การดำเนินกิจกรรมชุมชนประท้วง การชุมนุมประท้วง
ของขบวนการสังคมนิยมนับตั้งแต่ซีแอตเทิลเป็นต้นมา ศูนย์
สังคมนิยมเป็นสถานที่ประชุมวางแผน จัดเตรียมป้ายผ้า
และหุ่นสำหรับการเดินขบวน ศูนย์ข่าวสาร ฯลฯ ศูนย์
สังคมนิยมในอิตาลีเป็นสถานที่ให้กำเนิดกลุ่มนักประท้วงที่มีชื่อ
เสียง เช่น Tute Bianche และ Ya Basta Association
เป็นต้น

ศูนย์สังคมนิยมในประเทศต่างๆ

ประเทศอิตาลีน่าจะเป็นประเทศที่มีศูนย์สังคมนิยมมากที่สุด มี
อยู่ประมาณ 150 แห่งตามเมืองต่างๆ เช่น Leoncavallo ใน
มิลาน, Pedro ในปาโดวา, Spartaco ในราเวนนา, Officina
99 ในเนเปิลส์, Corto Circuito ในกรุงโรม เป็นต้น

ในประเทศเนเธอร์แลนด์มีการดำเนินกิจกรรมศูนย์สังคมนิยม
มายาวนานเช่นกัน โดยเฉพาะในเมืองหลวงอัมสเตอร์ดัม
ศูนย์สังคมนิยม ASCII ให้บริการอินเทอร์เน็ตฟรีมาตั้งแต่ ค.ศ.
1977 และเริ่มขยายตัวเป็น hacklab ศูนย์ Overtoom301 มี
ร้านกาแฟ โรงพิมพ์และสถานที่แสดงดนตรี ทั้งหมดนี้ดำเนินการ
โดยไม่หวังผลกำไร Vrankrijk จัดโครงการอบรม
นักกิจกรรมที่ต้องการยึดพื้นที่หรืออาคารมาทำเป็นศูนย์สังคมนิยม
นอกจากนี้ยังมีบาร์ กิจกรรมของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ฯลฯ

<http://www.midiaindependente.org/>

ศูนย์สังคมนิยมเอนคาวัลโล
ในกรุงมิลาน ประเทศอิตาลี
ศูนย์สังคมนิยมที่เก่าแก่และมี
ชื่อเสียงที่สุด

<http://commons.wikimedia.org/>

Eskalera Karakola
ศูนย์สังคมนิยมของเฟมินิสต์ใน
กรุงมาดริด

ในเมืองบาร์เซโลนาของประเทศสเปน มีเครือข่ายศูนย์สังคมซึ่งตีพิมพ์หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ *InfoUsurpa* เป็นแหล่งข่าวด้านกิจกรรมและด้านอื่นๆ ในกรุงมาดริดมีศูนย์สังคมของเฟมินิสต์ชื่อ Eskalera Karakola

ในสหราชอาณาจักรมีเครือข่ายศูนย์สังคมเช่นกันในชื่อ UK Social Centre Network ในลอนดอนมีศูนย์สังคมหลายแห่ง อาทิ RampART Social Center (อยู่ระหว่างถูกไล่ที่), London Action Resource Centre, 56a Crampton Street Infoshop เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีศูนย์สังคมในออกซฟอร์ด บริสตอล นอตติงแฮม และอีกหลายเมือง

ในประเทศไทยมีศูนย์สังคมที่ก่อตั้งตามแนวทางข้างต้นคือ กลุ่ม Black Sheep ซึ่งก่อตั้งบ้านแกะดำ ตั้งอยู่ที่ราชเทวีแควสะพานหัวช้าง โดยนำห้องแถวที่ถูกเวนคืนและร้างมาช่วยกันปรับปรุง กิจกรรมของศูนย์สังคมแห่งนี้มีอาทิ ฉายภาพยนตร์ หรือสารคดี สอนหนังสือเด็กและแรงงานข้ามชาติ กิจกรรม D.I.Y., กิจกรรม Food Not Bombs, infoshop, การเสวนา และรับรองนักกิจกรรมต่างชาติ เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการเขียน

นาโอมิ ไคลน์. 2546. *รื้อแห่งการกักกัน หน้ต่างแห่งโอกาส*. แปลโดย พิกพอุดมอิทธิพงศ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลดิมทอง.

<https://www.facebook.com/pages/Black-Sheep/184770448217601?ref=ts#!/pages/Black-Sheep/184770448217601?sk=info>

<http://www.liverpoolsocialcentre.org/index.php/about-us.html>

<https://therampart.wordpress.com/>

<https://secure.wikimedia.org/>

การประท้วงของแนวร่วมชุดดำมักถูกนำเสนอด้วยภาพความรุนแรง และยุทธวิธีของแนวร่วมชุดดำ
ยังเป็นที่ถกเถียงในขบวนการสังคมนิยม

“

ไม่มีใครเป็นผู้นำของใคร
ทุกคนไม่มีใบหน้าเหมือนกันหมด”

แนวร่วมชุดดำ

Black Bloc

กลุ่ม Black Bloc หรือ “แนวร่วมชุดดำ” เป็นกลุ่ม
เครือข่ายที่โด่งดังอื้อฉาวในสื่อกระแสหลักมากที่สุด อีกทั้ง
กลายเป็นประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์และถกเถียงมากที่สุด
ประเด็นหนึ่งในการประท้วงของขบวนการสังคมนิยม
นับตั้งแต่การประท้วง WTO ที่ซีแอตเทิลใน ค.ศ. 1999
เป็นต้นมา ภาพของกลุ่มคนชุดดำที่ทุบทำลายกระจกร้าน
ฟาสต์ฟู้ดและปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นภาพข่าวที่สื่อ
กระแสหลักนิยมนำเสนอ ราวกับคนชุดดำกลุ่มนี้เป็นตัวแทน
ทั้งหมดของขบวนการสังคมนิยม สื่อมักบรรยาย “แนวร่วม
ชุดดำ” ว่าเป็นนักอนาธิปไตยและนิยมความรุนแรง

สิ่งที่สื่อกระแสหลักนำเสนอมีความจริงเพียงครึ่งๆ กลางๆ
กลุ่ม “แนวร่วมชุดดำ” ส่วนใหญ่เป็นนักอนาธิปไตยจริงๆ ทว่า
คนกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นกลุ่มหลักของขบวนการสังคมนิยม กล่าวได้
ว่า “แนวร่วมชุดดำ” เป็นคนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในขบวนการ
เท่านั้น และยังเป็นแค่คนกลุ่มหนึ่งในบรรดานักอนาธิปไตย
ทั้งหมดด้วย กล่าวคือ กลุ่ม “แนวร่วมชุดดำ” เกือบทั้งหมด
เป็นนักอนาธิปไตย แต่นักอนาธิปไตยไม่จำเป็นต้องอยู่ในกลุ่ม
“แนวร่วมชุดดำ”

มีความเข้าใจผิด โดยเฉพาะในสื่อกระแสหลัก ที่กักกว่ากลุ่ม “แนวร่วมชุดดำ” เป็นองค์กรระหว่างประเทศ นี่ผิดจากความจริง โดยสิ้นเชิง หากพิจารณาโดยพื้นฐานที่สุดแล้ว “แนวร่วมชุดดำ” เป็นแค่ยุทธวิธี (tactic) เท่านั้น และเป็นยุทธวิธีเฉพาะกิจด้วย กล่าวคือ “แนวร่วมชุดดำ” เป็นแค่กิจกรรมการประท้วงที่เกิดขึ้นชั่วคราวในการประท้วงใหญ่ๆ หากมองในแง่ “แนวร่วมชุดดำ” มีความต่อเนื่องของกิจกรรมและโครงสร้างที่ถาวร น้อยกว่ากลุ่มที่ทำกิจกรรมแบบอื่นๆ เช่น กลุ่ม Reclaim the Streets, กลุ่มละครข้างถนน ฯลฯ ด้วยซ้ำไป

ในแง่ของการจัดตั้ง “แนวร่วมชุดดำ” เป็นกลุ่มเครือข่ายที่รวมตัวกันระหว่างการประท้วงครั้งใหญ่ๆ โดยสวมเสื้อผ้าสีดำ และนิยมสวมหน้ากากหรือใช้ผ้าสีดำคาดปิดใบหน้าด้วย การแต่งกายเช่นนี้มีเหตุผลหลายประการด้วยกันดังนี้ 1) การแต่งกายด้วยสีเดียวกัน ทำให้เกิดความเป็นกลุ่มก้อน ส่งเสริมความสามัคคี สร้างบรรยากาศของการปฏิบัติ 2) สีดำเป็นสีของอนาธิปไตย 3) ป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชี้ตัวผู้ประท้วง โดยเฉพาะเมื่อมีการถ่ายภาพหรือวิดีโอเทปเพื่อขึ้นบัญชีดำ

<http://www.midiaindependente.org/en/red/2002/03/20149.shtml>

นักกิจกรรมที่เข้าร่วมการประท้วง 4) การใส่หน้ากากหรือ
คาดปิดใบหน้าทำให้เกิดความเท่าเทียมในกลุ่มผู้ประท้วงด้วย
กันเอง ไม่มีใครเป็นผู้นำของใคร และสร้างภาพความเท่าเทียม
ต่อสายตาคนภายนอก ไม่มีใครเป็นพระ/นางเอกของกลุ่ม
ทุกคนไม่มีใบหน้าเหมือนกันหมด

ความเป็นมาของ “แนวร่วมชุดดำ”

สีดำเป็นสัญลักษณ์ของอนาธิปไตยมาตั้งแต่ยุคทศวรรษ
1880 ส่วนใหญ่มักใช้ผ่านสัญลักษณ์ของ “ธงดำ” (Black
Flag) ต้นกำเนิดนี้มีข้อสันนิษฐานว่า “ธงดำ” เริ่มนำมา
ใช้เมื่ออนาธิปไตยต้องการแยกตัวเองให้ชัดเจนจากลัทธิ
สังคมนิยมซึ่งใช้ “ธงแดง” เป็นสัญลักษณ์ สีดำและธงดำ
กลายเป็นสัญลักษณ์ของอนาธิปไตยมาตลอด อาทิเช่น
หนังสือพิมพ์ของชาวอนาธิปไตยฝรั่งเศสใช้ชื่อว่า *Le Drapeau
Noir* แปลว่า ธงดำ มีปรากฏในปี ค.ศ. 1882, Black
International เป็นชื่อของกลุ่มอนาธิปไตยในลอนดอนที่
ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1881, ในการปฏิวัติรัสเซีย ปี ค.ศ. 1917
กองกำลังกลุ่มอนาธิปไตยเรียกตนเองว่า Black Army และใช้
ธงดำเป็นธงประจำทัพ, ในญี่ปุ่น กลุ่มอนาธิปไตยออกวารสาร
ชื่อ *Kurohata* (ธงดำ) เป็นต้น

ส่วน “แนวร่วมชุดดำ” ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก
ขบวนการ Autonomes ของชาวเยอรมันในช่วงทศวรรษ
1970-80 ขบวนการ Autonomes เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่ม
ที่ราดคัลที่สุดของฝ่ายซ้าย ซึ่งสนับสนุนแนวคิดในแบบ
อนาธิปไตย-คอมมิวนิสต์ นักกิจกรรมกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการ
เคลื่อนไหวทางสังคมในยุคนี้อย่างมาก โดยเฉพาะในการ
รณรงค์ต่อต้านโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์และในปฏิบัติการ
ต่อต้านการก่อสร้างรันเวย์สนามบินฟรังก์ฟวร์ต รวมทั้งการ

เข้าไปยึดครองที่ดินหรืออาคารร้างเพื่อทำเป็นศูนย์สังคม ซึ่งเป็นขบวนการที่แพร่หลายในหลายประเทศของยุโรปขณะนั้น เช่น อิตาลี เยอรมนี ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

ยุทธวิธีของขบวนการ Autonomi มักเป็นการปะทะ ซึ่งหน้า มีตั้งแต่สร้างเครื่องกีดขวาง ขวางกั้นถนนหรือระเบิด ขวดใส่ตำราจ นักกิจกรรมในขบวนการนี้มักสวมชุดสีดำ สวมหน้ากากสกีและหมวกเหล็ก คำอธิบายประการหนึ่งต่อการแต่งกายเช่นนี้ก็คือ สีดำเป็นสีเสื้อแจ็กเก็ตเทหนัที่นักบุงกรุก (squatter) นิยมใส่เพื่อความอบอุ่นและช่วยลดแรงพาดได้ดี เมื่อถูกตำรวจตีด้วยตะบอง ส่วนหน้ากากสกีมีไว้ป้องกัน แก๊สน้ำตาและไม่ให้ตำรวจชี้ตัวได้ ด้วยเครื่องแต่งกายเช่นนี้ ทำให้สื่อมวลชนเยอรมันขนานนามนักกิจกรรมกลุ่มนี้ว่า der schwarze Block ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า Black Bloc นั้นเอง

ใน ค.ศ. 1989 ในเยอรมนีมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เกี่ยวกับการประท้วง โดยสั่งห้ามการใช้สิ่งที่เรียกว่า “อาวุธยุทธโปกรณ์เชิงตั้งรับ” (passive weaponry) เช่น หมวกเหล็ก หรือการใช้วัสดุปิดบังใบหน้า ฯลฯ ทุกวันนี้ ขบวนการ Autonomi ในเยอรมนีหดหายไปมาก เหลือเพียงแค่กิจกรรมต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์เป็นหลัก ขบวนการลักษณะใกล้เคียงกันในยุโรปที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างในปัจจุบันคือใน สวิตเซอร์แลนด์และอิตาลี

กลุ่ม “แนวร่วมชุดดำ” ปรากฏให้เห็นครั้งแรกใน สหรัฐอเมริกา ระหว่างการประท้วงสงครามอ่าวที่สหรัฐฯ กระทำต่ออิรักในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 “แนวร่วมชุดดำ” มีบทบาทในการเดินขบวนอีกหลายครั้งตลอดทศวรรษ 1990 การชุมนุม “แนวร่วมชุดดำ” ครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งคือ การรณรงค์ Millions4Mumia ในฟิลาเดลเฟียเมื่อ ค.ศ. 1999

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Anarchie>

ซึ่งมี “แนวร่วมชุดดำ” เข้าร่วมถึง 1,500-2,000 คน จนมาโด่งดังเพราะการนำเสนอของสื่อกระแสหลักในการประท้วงที่ซีแอตเทิล และนำไปสู่เหตุผลใจในการประท้วงที่เจเนัว

ยุทธวิธีที่กลายเป็นข้อถกเถียง

ในเมื่อ “แนวร่วมชุดดำ” เป็นกลุ่มเครือข่าย ในการประท้วงหนึ่งๆ จึงอาจมี “แนวร่วมชุดดำ” ได้มากมายหลากหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีเป้าหมายและยุทธวิธีแตกต่างกันไป เช่นเดียวกับกลุ่มเครือข่ายทั้งหลาย แต่ละกลุ่มตั้งอยู่บนความไว้วางใจภายในกลุ่ม มีการตกลงและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมในการประท้วงของ “แนวร่วมชุดดำ” มีตั้งแต่การเดินขบวนธรรมดาๆ ไปจนถึงกิจกรรมที่ค่อนข้างเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมาย เช่น ปิดถนนโดยไม่ขออนุญาต, บุกชิงตัวผู้ประท้วงที่ถูกตำรวจจับกุม (unarresting), ช่วยเหลือคนที่ถูกแก๊สน้ำตา, สร้างเครื่องกีดขวาง กระทั่งโจมตี/ปลดอาวุธตำรวจ แต่กิจกรรมที่กลายเป็นเป้าความสนใจมากที่สุดคือ การทำลายทรัพย์สินที่เป็นวัตถุ เช่น หน้าต่าง

ร้านค้า โดยมีร้านแมคโดนัลด์ สตาร์บัคส์ และร้านเสื้อผ้าเก็บตกเป็นเป้าสำคัญ

ประเด็นที่ต้องย้ำอีกครั้งก็คือ ไม่ใช่ “แนวร่วมชุดดำ” ทุกกลุ่มทุกคนที่ใช้ยุทธวิธีประท้วงโดยการทำลายทรัพย์สิน มี “แนวร่วมชุดดำ” บางกลุ่มที่ยึดมั่นในวิธีการประท้วงแบบไม่ใช้ความรุนแรงเช่นกัน แต่กลุ่มประท้วงที่เปิดฉากทำลายข้าวของและตอบโต้ตำรวจ มักเป็น “แนวร่วมชุดดำ”

“แนวร่วมชุดดำ” ที่สนับสนุนการประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สิน (vandalism) ยืนยันว่าพฤติกรรมนี้ไม่ใช่การใช้ความรุนแรง แต่เป็นแค่การกระทำเชิงสัญลักษณ์ เป็นการแสดงออกถึงการไม่เคารพในสิทธิกรรมสิทธิ์เอกชน และเป้าหมายการทำลายคือทรัพย์สินของบริษัทข้ามชาติ ธนาคารูปลามกและเช็กซ์ช็อป รวมทั้งกล้องวงจรปิด เป็นต้น โดยไม่ทำร้ายคนหรือสัตว์ ส่วนการต่อสู้กับตำรวจเป็นแค่การป้องกันตัวเอง ในความเป็นจริงยังไม่เคยปรากฏว่า “แนวร่วมชุดดำ” ทำอันตรายคนหรือสิ่งมีชีวิตใดในชั้นร้ายแรงเลย

การประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สินมีประวัติสืบย้อนไปได้ถึงเหตุการณ์ที่เรียกว่า Boston Tea Party ซึ่งเป็นการประท้วงของชาวเมืองบอสตันต่อรัฐบาลอังกฤษ ในสมัยที่สหรัฐอเมริกายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ การประท้วงครั้งนั้นกลายเป็นตำนานที่เชื่อกันว่า เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่น่าไปสู่การปฏิวัติอเมริกันและการก่อตั้งประเทศสหรัฐอเมริกา

ก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุ Boston Tea Party ชาวอเมริกันเชื่อว่าบตรไม่ซื้อใบชาจากจีนที่บริษัทบริติชอีสต์อินเดียนำเข้ามาขายในอเมริกา ผู้หญิงอเมริกันมีบทบาทอย่างมากในเรื่องนี้และเป็นครั้งแรกที่แสดงถึงพลังการประท้วงของกลุ่มสตรี ชาวอเมริกันหันไปซื้อใบชาจากผู้ลักลอบนำเข้าที่เป็น

ชาวอเมริกันแทน ทำให้บริษัทบริติชอีสต์อินเดียประสบภาวะ
ขาดทุน รัฐบาลอังกฤษพยายามเข้ามาช่วย โดยยกเว้นภาษีให้
แก่บริษัท ทำให้บริษัทสามารถขายใบชาตดราคาได้ แต่เรือขน
ใบชาของบริษัทไม่สามารถเข้าจอดเทียบที่เมืองท่าแห่งไหนใน
อเมริกา นอกจากที่บอสตัน ในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1773
ชาวเมืองบอสตันกลุ่มหนึ่งประมาณ 60 คน บุกขึ้นไปทำลาย
ใบชาทั้งหมดในเรือสามลำ โดยไม่ได้ทำลายข้าวของอื่นหรือ
ทำร้ายใคร แต่การกระทำครั้งนี้ทำให้ชาวอเมริกันบางคนไม่
พอใจ อาทิเช่น เบนจามิน แฟรงคลิน ถึงขนาดเสนอจะชดเชย
ค่าใบชาที่ถูกทำลายด้วยเงินส่วนตัวของเขาเอง สุดท้าย บริษัท
บริติชอีสต์อินเดียต้องเลิกนำใบชาเข้าไปขายในอเมริกา และ
แก้ปัญหาหนี้สินด้วยการนำฝิ่นเข้าไปขายที่จันทน์ จนกลายเป็น
ชนวนที่นำไปสู่สงครามฝิ่นครั้งแรก

การประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สินเป็นความผิดที่ร้าย
แรงแค่ไหน? คำตอบขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป
แต่ละประเทศ ในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส การประท้วงแทบทุกครั้ง
มักมีการทุบทำลายทรัพย์สินจนแทบจะเป็นประเพณี และ

ชาวฝรั่งเศสไม่ถือว่าเรื่องนี้เป็นความผิดคอขาดบาดตาย แต่ในประเทศที่บูชาลัทธิกรรมสิทธิ์เอกชน เช่น สหรัฐอเมริกา หรือประเทศไทย การประท้วงแบบนี้ถือเป็นความรุนแรงที่ร้ายแรง ในความคิดของคนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ การโหมประโคมของสื่อกระแสหลักก็มีส่วนด้วย ในการประท้วงเกือบทุกครั้ง ต่อให้คนหลายหมื่นคนประท้วงด้วยความสงบและสันติวิธี แต่สื่อมักจะใจเสนอแค่ภาพของคน 4-5 คนที่ทำลายกระจกร้านพาสต์ฟู้ดหรือปากกอนหินไส้ตำรวจ โดยละเลยประเด็นและการประท้วงในแบบอื่นๆ ทั้งหมด การประท้วง FTA ที่เชียงใหม่เมื่อปี 2549 เป็นตัวอย่างที่ดีกรณีหนึ่ง ขณะที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวพาดหัวอย่างดูเด็ดว่าผู้ประท้วงทุบรถของผู้แทนการเจรจา แต่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้ประท้วงเพียงแค่อำตีมือทุบกระโปรงรถอยู่ประเดี๋ยวเดียว ซึ่งไม่มีทางทำให้รถยนต์เป็นอันตรายแม้รอยขีดข่วนโดยที่มือของผู้ประท้วงไม่หักไปเสียก่อน

กระนั้นก็ตาม ยุทธวิธีการประท้วงด้วยการทำลายทรัพย์สินของ “แนวร่วมชุดดำ” ก็เป็นประเด็นที่หลายฝ่ายในขบวนการสังคมใหม่ไม่เห็นด้วยและวิพากษ์วิจารณ์อย่างดุเดือด แต่การวิจารณ์เกือบทั้งหมดเป็นเรื่องของการไม่เห็นด้วยในเชิงยุทธวิธีเท่านั้น ไม่ใช่ในเชิงอุดมการณ์หรือปรัชญาความเชื่อ ประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์ทั้งหมดพอสรุปได้ดังนี้คือ:

1. ยุทธวิธีของ “แนวร่วมชุดดำ” เบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนไปจากประเด็นของการประท้วงที่แท้จริง ทำให้สื่อกระแสหลักฉวยโอกาสโหมภาพความรุนแรงของการประท้วงทั้งๆ ที่ผู้ประท้วงส่วนใหญ่ดำเนินตามแนวทางสันติวิธี

2. ปฏิบัติการของ “แนวร่วมชุดดำ” กระตุ้นและสร้าง ความชอบธรรมให้ตำรวจมีข้ออ้างในการปราบปรามผู้ประท้วง มีบางฝ่ายวิจารณ์ตรงๆ ว่า การกระทำของ “แนวร่วมชุดดำ”

ขาดความรับผิดชอบต่อผู้ประท้วงคนอื่นๆ เป็นการฉวยโอกาส
สร้างความโด่งดังให้ตัวเอง แล้วปล่อยให้ผู้ประท้วงต้องรับ
เคราะห์แทน

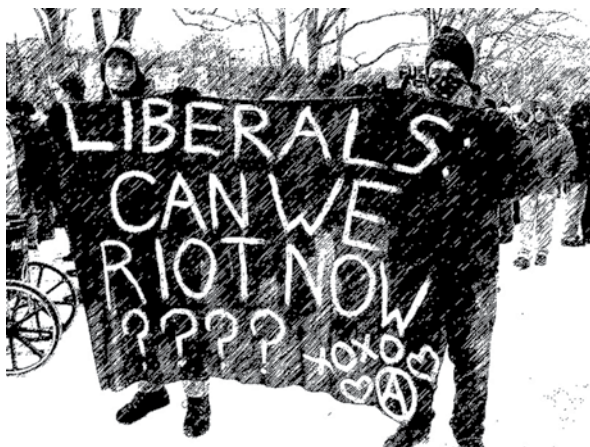
3. การแต่งกายและการใส่หน้ากากของ “แนวร่วม
ชุดดำ” ทำให้ผู้ประท้วงจำนวนมากเกิดความไม่สบายใจ อีก
ทั้งยังง่ายต่อการแทรกซึมของบุคคลภายนอก ดังที่เกิดขึ้นใน
การประท้วงการประชุมสุดยอด G8 ที่เมืองเจนัว ประเทศ
อิตาลี ในปี ค.ศ. 2001 เมื่อตำรวจอิตาลีจัดตั้งแนวร่วมชุดดำ
ปลอมเข้ามาแทรกซึมในหมู่ผู้ประท้วงแล้วก่อเหตุจลาจลโดย
จุดไฟเผารถ ปล้นร้านค้ารายย่อยและทำร้ายผู้ประท้วงคน
อื่นๆ จนตำรวจมีข้ออ้างเข้าปราบปราม นำไปสู่ความตาย
ของ คาร์โล จูเลียนี เด็กหนุ่มวัย 23 ปี หนึ่งในผู้ประท้วงที่ถูก
ตำรวจสังหารเสียชีวิต

4. ผู้ประท้วงจำนวนมากรู้สึกว่าการกระทำของ “แนวร่วม
ชุดดำ” ไม่เคารพและไม่ให้เกียรติต่อมติของผู้ประท้วงกลุ่ม
อื่นๆ ซึ่งมีมติร่วมกันมาก่อนแล้วว่าจะใช้ยุทธวิธีที่ไม่มีความ
รุนแรงและไม่มีการทำลายทรัพย์สิน การกระทำของ “แนวร่วม
ชุดดำ” จึงเป็นการละเมิดเจตนารมณ์ของผู้อื่นอย่างไม่มีความ
เป็นประชาธิปไตย

http://www.indymedia.ie/article/65910?condense_comments=true

หลังจากมีการชุมนุมประท้วงระบอบไปทั่วยุโรปในช่วงต้นศตวรรษใหม่ ศาลยุโรปเริ่มตั้งข้อหานักกิจกรรมด้วยกฎหมายที่ใช้จัดการกับมาเฟีย แก๊งนักเลงหรือผู้ก่อการร้าย สหภาพยุโรปถึงกับสั่งให้ตรวจสอบกิจกรรมของ “แนวร่วมชุดดำ” ทั่วทั้งทวีปในข้อหาสมคบคิดก่อจลาจลข้ามชาติ มีการใช้บทลงโทษอย่างหนักต่อผู้ประท้วง และในการกวาดล้างจับกุม “แนวร่วมชุดดำ” ตกเป็นเป้าการจับกุมอันดับแรกของตำรวจเสมอ

ข้อมูลประกอบการเขียน

Dominick, Brian. "Anarchy, Non/Violence and the Seattle Actions."

<http://www.zmag.org/>

Albert, Michael. "On Trashing and Movement Building."

<http://www.zmag.org/>

<http://www.alternet.org/story/11230/>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Autonomie>

http://en.wikipedia.org/wiki/Black_bloc

http://www.infoshop.org/blackbloc_faq.html

<http://its.gn.apc.org/local98/slphoto.htm#13>

กิจกรรมของกลุ่ม RTS ที่ถนน Brixton กรุงลอนดอน เมื่อ 6 มี.ย. 1998

“
RTS คือตัวอย่างอันโดดเด่นของการแสดงออกถึงความ
เบิกบานของการต่อต้านชัดเจน”

ทวงถนน (ขอเรา) คืนมา!

Reclaim the Streets

ณ สี่แยกตรงถนนสายธุรกิจกลางมหานครใหญ่ (อาจเป็นลอนดอน นิวยอร์ก หรือซิดนีย์) รถราวิ่งกันขวักไขว่กลางฝุ่นควันคละคลุ้ง จู่ๆ ก็ปรากฏร่างประหลาดสูงโย่ง กอปรขึ้นจากมนุษย์ยืนบนลำไม้ยาวสามลำที่ผูกเป็นฐานสามเส้า ร่างเหล่านั้นปรี่เข้าขวางถนนกลางสี่แยก รถยนต์จากทุกด้านต่างหยุดลงพร้อมกัน ทันใดนั้นเอง กลุ่มคนหลายพันคนไหลออกมาจากที่ไหนไม่รู้เข้ายึดท้องถนน ทราายสองต้นเพลงที่พื้นถนนเพื่อทำเป็นสนามเด็กเล่น ร้านรวงตั้งขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อแจกจ่ายอาหารและเครื่องดื่ม เสียงดนตรีดังกระหึ่มและหมู่ชนพากันเต้นรำ ปาร์ตี้เปิดฉากตั้งแต่ก่อนที่ตำรวจจะมาถึง และพอมมาถึงแล้ว ตำรวจได้แต่ยืนมองตาปริบๆ

ฉากเหตุการณ์ข้างต้นไม่ใช่ภาพในความฝันหรือการจัดฉากเพื่อถ่ายทำภาพยนตร์ แต่มันคือการประท้วงที่เกิดขึ้นมาแล้วในเมืองใหญ่กว่า 100 เมืองทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นยุโรป อเมริกา หรือแม้กระทั่งแอฟริกา จุดกำเนิดของวิธีการประท้วงเพื่อเรียกร้องพื้นที่สาธารณะบนท้องถนนคืนมา มาจากคนหนุ่มสาวกลุ่มเล็กๆ ในอังกฤษที่เรียกตัวเองว่า Reclaim the Streets หรือ RTS

RTS อธิบายว่าตัวเองเป็นกลุ่ม “องค์กรไม่จัดตั้ง” (disorganization) ที่ไม่มีผู้นำ ไม่มีโครงสร้างตายตัว ไม่มีลำดับชั้นการบังคับบัญชา สมาชิกทุกคนเป็นอาสาสมัครที่ไม่ได้รับค่าจ้างและทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม โดยมีคำขวัญประจำกลุ่มว่า “ถ้าเราเดินรำไม่ได้ นี่ก็ไม่ใช่การปฏิบัติ!”

RTS ถือกำเนิดขึ้นมาในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1991 ที่กรุงลอนดอน โดยเติบโตและแตกแขนงมาจากขบวนการต่อต้านการสร้างทางหลวงที่ทำลายชุมชนและสิ่งแวดล้อมในอังกฤษ การเคลื่อนไหวที่เปรียบเสมือนแรงบันดาลใจของ RTS คือ การรณรงค์ครั้งใหญ่ 2 ครั้ง เพื่อประท้วงการสร้างทางเชื่อมมอเตอร์เวย์ M3 ที่ทไวฟอร์ดดาวน์ (Twyford Down) และทางเชื่อมมอเตอร์เวย์ M11 ที่ถนนแคลร์มอนต์ (Claremont Road)

ในการรณรงค์ทั้งสองครั้ง นักกิจกรรมหนุ่มสาวจับมือกับชาวเมืองท้องถิ่นและใช้ปฏิบัติการทำหายซึ่งหน้าต่อการสร้างทางหลวง อาทิเช่น นอนขวางรถแทรกเตอร์ วางสิ่งกีดขวาง ขัดขวางการก่อสร้าง ฯลฯ การต่อต้านมอเตอร์เวย์

สาย M11 ยาวนานถึง 18 เดือน! ในช่วงแรกๆ รัฐบาล
อังกฤษถึงกับทำอะไรไม่ถูกเลยทีเดียว

ถึงแม้ขบวนการต่อต้านถนนในระยะเริ่มแรกอาจเกิดมา
จากแนวคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรักษาพื้นที่สีเขียว
การรักษาชุมชนดั้งเดิม แต่ในเวลาต่อมา แนวคิดของ RTS
ก็ขยายออกไปสู่ประเด็นที่กว้างขวางมากขึ้น การต่อต้านถนน
และรถยนต์แม้จะเป็นกิจกรรมหลักแต่ก็มีลักษณะในเชิง
สัญลักษณ์มากขึ้น

รถยนต์เป็นสัญลักษณ์ของระบบทุนนิยมที่บิดเบี้ยว มัน
ก่อให้เกิดมลภาวะ ทำลายสิ่งแวดล้อมและแบ่งแยกผู้คนออก
จากกัน มนุษย์ปัจจุบันมีชีวิตท่ามกลาง “วัฒนธรรมรถยนต์”
และถูกกรอกหูจนเชื่อว่า “ถนนคือสิ่งที่ดีต่อเศรษฐกิจ” เดียวนี้
สินค้าเดินทางจากแหล่งผลิตมาถึงตลาดด้วยระยะทางที่ใกล้ขึ้น
ผู้บริโภคก็ออกไปซื้อหาสินค้าในซูเปอร์มาร์เก็ตที่ไม่ได้อยู่ใน
ละแวกบ้านของตน ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของ “การบริโภค” มัน
กลายเป็นดัชนีชี้วัด “ความเติบโตทางเศรษฐกิจ” แต่แท้ที่จริง
แล้ว วิถีชีวิตแบบนี้คือการทำลายทรัพยากรอย่างละโมภ
โดยไม่คำนึงถึงอนาคต

<http://rts.gn.apc.org/local98/alphphoto.htm#13>

<http://blackcoffeepoet.com/2011/08/12/remembering-wendy-babcock-a-letter-and-a-poem/>

RTS จึงไม่ใช่แค่ต่อต้านรถยนต์ แต่ต่อต้านระบบทุนนิยมโดยรวม RTS มีบทบาทร่วมกับกลุ่มนักกิจกรรมอื่นๆ ในการรณรงค์หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านเซลส์ใน ค.ศ. 1995 ประท้วงบริษัทน้ำมันบีพีใน ค.ศ. 1996 ร่วมประท้วงกับกรรมกรท่าเรือเมืองลิเวอร์พูลใน ค.ศ. 1997 และมีบทบาทโดดเด่นใน “คาร์นิวัลต่อต้านระบบทุนนิยม” ที่เป็นการประท้วงพร้อมกันในหลายประเทศทั่วโลกเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1999 เหตุการณ์นี้เปรียบเสมือนการโหมโรง ก่อนที่ขบวนการสังคมใหม่จะเปิดตัว “เสมือนเป็นทางการ”

ในการประท้วงการประชุม WTO ที่ซีแอตเทิลในเดือนธันวาคม ปีเดียวกัน และจุดประกายให้เกิดการประท้วงลัทธิทุนนิยมเสรีนิยมใหม่อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แนนอน RTS มีบทบาทสำคัญในการประท้วงทุกครั้ง รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดขบวนการแบบ RTS ขึ้นในเมืองต่างๆ ทั่วโลก อาทิเช่น อัมสเตอร์ดัม ไทโรนโต ปราก เมลเบิร์น มาดริด นิวยอร์ก ฯลฯ

Reclaim the Streets คือตัวอย่างอันโดดเด่นของการแสดงออกถึงความเบิกบานของการต่อต้านขัดขืน สมดังที่สมาชิกคนหนึ่งในการขบวนการกล่าวว่า “ความเปลี่ยนแปลงควรเป็นเรื่องสนุก”

<http://utopiaorbust.wordpress.com/potlatch-library/>

“
ถ้าเราเต็นร่าไม่ได้ นี่ก็ไม่ใช่การปฏิจติ !”

คำขวัญของกลุ่ม RTS ในอังกฤษ

ถ้าขายหัวเราะ คือหนังสือของคนอารมณ์ขัน
ถ้าวันนาง คือหนังสือของคนช่างจินตนาการ
ถ้าศาลาคนเศร้า คือหนังสือของคนเหงา
หนังสือเล่มนี้ คือหนังสือของคนช่างฝันที่ใกล้บ้า
ก็รักก็ต้องหนีพ่อ ! พ่อค้าข้าวไข่เจียว

สำหรับคนอยากจะเป็นนักกิจกรรมฝึกหัด แนะนำให้อ่านเล่มนี้
จะอ่านจบหรือยังไม่จบก็เตรียมตัวเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมได้ในทันที
พรพิศ ผักไหม ! แม่ค้าขายกาแฟ

อ่านสามัญชนเปลี่ยนโลกสามจบคบไม่ได้ อ่านจบเดียวก็ไปเปลี่ยนโลกได้แล้ว
อ่านหลายรอบเต็มดวงมนุษย์ต่างดาวจะล้าปาก
Ardisto เดอะภารโรง ! ทำงานปัดกวาดเช็ดถูทั่วไป

คนรวยมันไม่ได้เก่งกว่าคนจนหรอก มันแค่มีโอกาสนในการ “คว่ำสูง” มากกว่า
และในเวลาเดียวกันนั้นมันก็ “เหยียบกัน” ไม่ให้อีพวกข้างล่างขึ้นไปได้ง่ายๆ
อย่าเสียเวลาถามหาความแฟร์ที่ไม่เคยหลุดจากดินหรือหล่นจากฟ้า
เพราะเงินเล็กกันด่า แต่ลุกขึ้นมาทำความ “แฟร์” ให้เกิดแก่เราด้วยตัวเราเอง...
ยอดมนุษย์ อุลตราบอยก็ ! แม่ค้าขายผัก

แตกต่างจากหนังสือเกี่ยวกับการปฏิวัติทั้งของเลนิน เหม่าเจ๋อตุง เซ เกวารา
ที่นักเคลื่อนไหวทั้งหลายชอบพกพาติดย่ามไว้
สามัญชนเปลี่ยนโลก เล่มบางๆ เล่มนี้อ่านรวดเดียวจบได้ภายใน 2-3 ชั่วโมง
มันบรรจุแนวคิดอย่าง “วิถีระนาบ” “เครือข่าย” “ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า”
“การป่วนทางวัฒนธรรม” พร้อมด้วยตัวอย่างปฏิบัติการรณรงค์
ที่จะช่วยเปิดพรมแดนความรู้รูปแบบสำหรับการเคลื่อนไหวในยุคสมัยของเรา
นักเคลื่อนไหวอาจจะต้องเพิ่มหนังสือเล่มนี้ไว้ในยามของตัวเองอีกเล่มหนึ่ง
เขมทัณฑ์ ปาลเปรม ! บรรณาธิการจดหมายข่าวสมัชชาคนจน

ISBN 978-616-91003-1-7

ราคา 100 บาท